מוסף על המשמר
מס' 4 (785)
24 בינואר 1986
י"ד בשבט תשמ"ו

אי־אפשר לומר שאורות הסוסים עשו שירות דב לשילנסקי...

קיסר: „לא אתן יד לסגירת מספנות ישראל"

ובהזדמנות חגיגית זו אנו מוצאים חובה נעימה לעצמנו לפרוש לפני קהל הקוראים את רשימת הדברים להם לא נתן ידו מזכיר ההסתדרות מר ישראל קיסר:
לא נתן יד לסגירה של „אתא"
ולא הושיט אצבע לנעילת של „טתא"
ולחיסול של „פרוטרום" ולפי־שול של „פרידרום"
להתקפלות של „קופל" ולקי־שיים של „אופל", לפיטורים ש„סולתם" ובמנועי בית־שמש גם.
הוא לא סייע, לא עזר לשחיקה של השכר עד לרמת הנפל אז של השכר בשנת תשכ"ז,
לא תמך ואף גינה את גזל קצבאות זקנה
תקף בנוכחות עדים קיצוץ קצבת הילדים
והתרעם ללא ליאות על המצב של הבריאות
של החינוך, של התרבות, של שירותי הרווחה – הוא בפומבי גדול מחה.
לכל אלה, תאח הידד, המזכ"ל לא נתן יד וגם להבא, בעתיד, יד קיסרית הוא לא יושיט.
הללויה!

י"ד ועד טכנאי הטלוויזיה עושה מאתנו קוקה ואיטלולא...

מחסן נשק

אם אכן כנות הידיעות, אותן מפיצה חברת הכנסת גאולה כהן, לפיהן מצוי מחסן נשק מוסלמי גדול במתחמי הר הבית, [illegible]

קרע בין יצחק שמיר למשפחתו של הבאבא סאלי:

בזכות הבאבא סאלי ניצל דוד לוי מתאונת דרכים

„כל המאבק על הנהגת חירות היה נראה היום אחרת לולא התערבותו הבלתי נחוצה של הבאבא סאלי", כך אומרים פעילי ליכוד המקורבים למחנהו של שר החוץ יצחק שמיר. הסכסוך פרץ כאשר התברר כי ספר קדוש אותו שלח הבאבא סאלי על־ידי שליח מיוחד ללשכתו של סגן ראש הממשלה הוא שהציל את מר דוד לוי מתאונת דרכים שסופה מי ישורנו. את המעשה בספר המופלא גילה מר לוי עצמו, בהילולה לזכרו של הבאבא שנערכה בנתיבות, וממנו עולה כי אלמלא נתפנה מעיסוקיו וקיבל את שליחו של הבאבא הקדוש, ואחר־כך הקפיד להניח את הספר במגרה במכוניתו, היתה מכוניתו מידרדרת לתהום, שלפתחו נעצרה ממש ברגע האחרון.

בחוגיו של שמיר מביעים פליאה מה ראה הבאבא סאלי צורך להתערב בשיקוליו של הקדוש־ברוך־הוא, וקוראים לו לחזור משגיאתו בהזדמנות הראשונה.

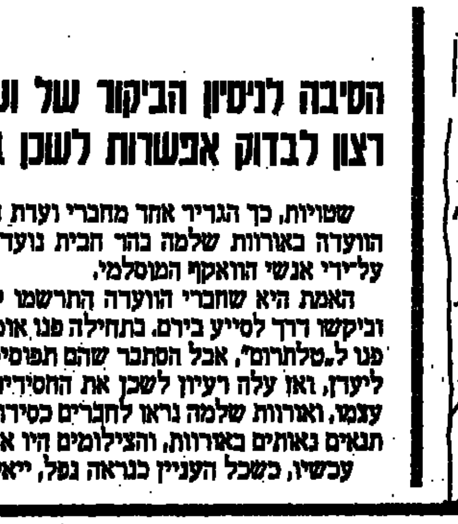

הסיבה לניסיון הביקור של ועדת הפנים באורוות שלמה — רצון לבדוק אפשרות לשכן במקום את חסידי אומות העולם

שטויות, כך הגדיר אחד מחברי ועדת הפנים של הכנסת את השמועות כאילו ביקור הוועדה באורות שלמה בהר הבית נועד לחשוף את מצבור הסוסים שהוטמן במקום על־ידי אנשי הוואקף המוסלמי.

האמת היא שחברי הוועדה התרשמו קשה מאוד ממצבם של חסידי אומות העולם וביקשו דרך לסייע בידם. בתחילה פנו אומות העולם וביקשו דרך לסייע בידם. בתחילה פנו ל„טלתרום", אבל הסתבר שהם תפוסים עד מרץ 89' והתרומות ממילא אינן מגיעות ליעדן, ואז עלה רעיון לשכן את החסידים במקובץ, קרוב למקומות הקדושים ולמקום עצמו, ואורות שלמה נראו לחברים כסידור המתאים ביותר. הביקור נועד לבדוק אם יש תנאים נאותים באורוות, והצילומים היו אמורים לאפשר בדיקה מקצועית של הנושא.

עכשיו, כשכל העניין כנראה נפל, ייאלצו חברי ועדת הפנים לחפש אורוות אחרות.

כהן אבידוב: להשאיר את הטלוויזיה סגורה

העובדה שהטלוויזיה סגורה, מאלצת את עם ישראל לחפש לעצמו מקורות בידור רב אחרים, אמר אמש, ספק בצחוק ספק בחיוך, חבר הכנסת מאיר־כהן אבידוב, ובחיפוש אחרי מקורות בידור אחרים יגיע עם ישראל, בסופו של דבר, להגשמת הצעתי הישנה לפיה תהיה שנת תשמ"ז שנת העלייה הפנימית המואצת. וככל שתהיה הטלוויזיה סגורה פרק זמן ארוך יותר, והמסך מואפל לתקופה ממושכת יותר, יותר ויותר משפחות ימצאו עצמן משתתפות בתכניתי הגדולה – ברצונן או שלא ברצונן. אם תשמ"ז פירושה „תהיה שנה מרובת זוגים" בא ועד הטכנאים של הטלוויזיה ודואג שהעסק ידפוק.

כשנשאל בדבר המשפחות הערביות, שגם מקורות הבידור שלהן הצטמצמו, השיב חבר הכנסת, כי לצורך זה בדיוק הקמנו את הערוץ הירדני, שלא לדבר על טלוויזיית המזרח התיכון המרתקת את קהל הצופים בצפון הארץ ובמרכזה. בשל מצבת הכספי הקשה של המדינה לא תונח כרגע הדרישה לשלם אגרת טלוויזיה מואפלת לכל משפחה שתתעבר במהלך שביתת הטכנאים.

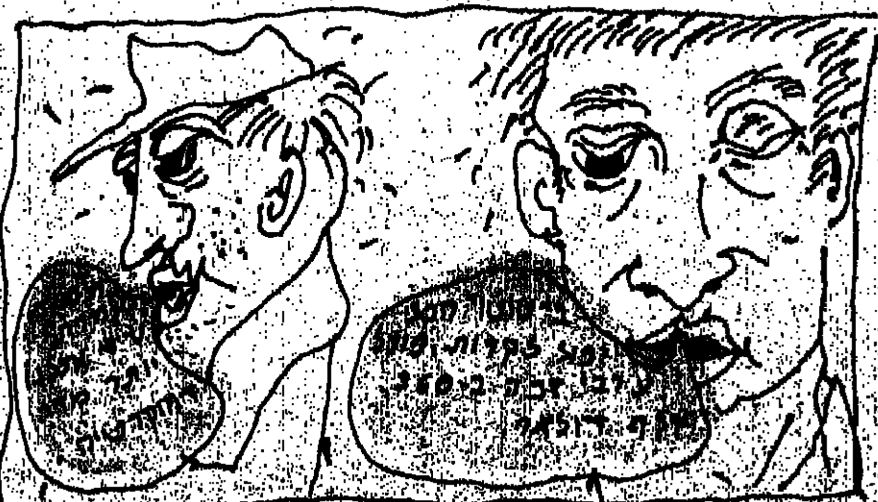

לגלח איך?

אל סגן ראש העיר ירושלים,
חבר סיעת ש"ס, הרב ניסים זאב
שלום וברכה,

שמענו בהתלהבות את הצעתך „לגלח את העיר העתיקה" ואנו סבורים כי הרעיון יוצא מן הכלל, ועתיד לקרב אלינו את הגאולה השלמה. ברצוננו, עם זאת, לקבל מאת כבודו כמה הבהרות לשאלות המציקות לנו

1) האם בעת ביצוע הגילוח אפשר יהיה להשתמש בקצף־גילוח כדי להקל על המלאכה, והאם בתום המעשה לא מן הראוי לפזר „אפטר־שייב" שיעניק ריח טוב ושמן של ארומה?

2) האם סכין הגילוח צריכה להיות חד־שיפועית, או יכולה להיות גם דו־שיפועית ועל איזה רב כבודו ממליץ?

3) האם לא כדאי בהזדמנות זו לגלח גם את הפרונקל שעל הר הבית, ובתנאי שאיסור הגילוח בימי ספירת העומר יחול גם במקרה זה?

4) ידוע שמקום, שמגלחין בו, חוזר ומצמיח עשבים, שוטים, עיקשים מקודמיהם. מה מציע כבודו על מנת למנוע תופעה זו, ובאיזה אמצעי מציע הרב להשתמש במקרה של חימום אפשרי?

בכבוד רב,
ישיבת „[illegible]"
[illegible]

עוד שבוע

חזון

„אם תניחו את הגה הספינה בידי קברניטים אחרים, הם יוליכו אותה ואתכם בדרך שאינכם רוצים בה"

הנשיא חיים הרצוג
לצעירי הקיבוץ הארצי
בגבעת חביבה

תקשורת

„מנוטרלים, ממיסים, מטשטשים"

מי מנוטרלת וממיסה ערכים, מי מטשטשת גבולות? התקשורת, כמובן. איפה זה כתוב: בכל כתבי העו"ד אהרן פאפו, במבחר נאומיו של השר משה ניסים, במתגרה מבין רשימותיו של נתן ברון, או הושמע מפי מנהיג „חרות" אריאל שרון?

לא, את ההאשמה הזאת מצאתי כחוברת המרכזת את כל ההצעות־להחלטה לוועידת הקיבוץ הארצי, אשר בהתפרסם שורות אלה נכנסת כבר ליומה השני. היא מופיעה שם בראש ההגדרות, בפרק, אפוקליפטי למדי יש לומר, המתאר את כל הסכנות, את כל המצוקות האורבות לפתחי התנועה הקיבוצית, ואת כל המתקפות מולן היא מצווה להיערך כתור „הגרעין הקשה של הציונות הסוציאליסטית". כדי להביא גאולה לעולם הנה המובאה בשלמותה: „גם התקשורת ההמונית למיניה, שהקיבוץ פתוח להשפעותיה, עושה את שלה, ומנטרלת וממיסה ערכים ייחודיים ומטשטשת גבולות."

קשה להתנחם בכך, שזה לא הקטע היחיד בחוברת המנוסח ניסוח חפוז, מרושל, מסורבל. כי הגישה הכללית אל התקשורת, המשתמעת מן המשפט ההוא, היא המדאיגה. הסגנון של ההכללה הנקוט בו, הוא המביך. נוסח „העולם כולו נגדנו". התקשורת ההמונית כולה נגדנו. „למיניה" כתוב, כלומר כל המינים, כל הסוגים, כל העיתונים, כל העיתונאים, כל הטורים וכל הערוצים. „עושה את שלה" כתוב, כלומר הם מיועדים רק לקלקל. אין צדיקים בסדום הזאת, וכוחם רב. מנטרלים אותנו, ממיסים לנו, מטשטשים בנו.

לי נדמה שיש כאן אי־דיוק כלשהו. גם אי־הערכה מסוימת לגבי חבר הקיבוץ. אבל, נניח שכל זה נכון, או אל מול פני סכנה כזאת רצוי להיערך. הלכתי אל הדפים האחרים של החוברת, בהם מרוכזות ההצעות המעשיות, כדי למצוא את תשובת השומר הצעיר נגד ההשפעה המכרסמת של התקשורת. תשובה יזומה, פעילה, כפי שמקובל וצפוי מן התנועה הזאת.

אף לא מלה.

ודווקא מוגשות הצעות מעשיות בשפע, באין ספור תחומים. כיד הצרכים הרבים וכיד דמיונם ורצונם הטוב של המנסחים: שילוב אזורי לסוגיו, קשרי תאומים עם מפעלים בחוץ והשתתפות בפעולות ההסתדרות וסדנאות מנהיגות ושנות התנסות למטרות שונות וצוותאות למבוגרים וצוותאות לנעורים, וניסיונות סוציאליסטיים חדשניים ותנועות נגד גזענות, שלא לדבר על המשך העיסוק והגברתו בכלים המרכזיים (והמסורתיים), הראשיים, כמו התנועה החינוכית בארץ ובגולה, בהתיישבות, בשנת שירות שלישית, בקיבוץ הארצי ובמפ"ם. כולם טובים, כולם חשובים.

מעניין היה למצוא בין ההצעות האלה אחת קצרה, נחבאת אל הכלים, על הכשרת עיתונאים מבין חברי הקיבוצים כדי להצמיח כותבים, עורכים, יוצרים בשדה התקשורת. נניח חבר אחד בשנה. אולי אפילו על חשבון שנת י"ג. אחד מכל הקיבוץ הארצי. תוך עשר שנים היינו מגיעים למאגר של מניין עיתונאים צעירים.

ונטושטש, נתמוסס וננוטרל פחות.

● **אריה פלגי**

כתובת המערכת:
על המשמר' דרך חומה ומגדל 2 ת.א
העורך הראשון: בצלאל רב דל
עורך: אריה פלגי
עורכת משנה: תאיר זבולון
עיצוב גרפי: איתן פימנטל
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ אני לא טכנאית חולים
תל השומר. נאורולוגית. אחה"צ
מאת עמירם כהן 4

■ לשכות בכל מחיר
בני נאצים מדברים
מאת שלי יחימוביץ' 6

■ והנער ישנו
בחור חרדי חוזר ל„מוטב"
מאת דוד ארליך („חמצן") 9

■ הרומנסרו הספרדי־הישראלי
העיכוב בא מבפנים
מאת יהודה צור 10

■ הנשים של אלברטו מוראביה
החיים מתחילים בגיל 80
מאת אהרון ניר 12

■ „החוויה הישראלית" בבריסל
צוננין ורותחין עם מכבי
מאת ישראל פז 14

■ תשדורת מ„שס"
על תערוכת חיים מאור
מאת גיורא מנור 17

ראיון

■ „הקרב הוא על תודעת הצעירים"
עם מרטין בן־מורה
מאת עודד ליפשיץ 20

מדורים וטורים

■ חותם אישי
מאת פרופ' יהודה ניני 16

■ שלום בית
מאת חיה יוסף 19

■ חראקירי
מאת יעקב לזר 28

אריה פלגי – 2; דורית גפן – 2; גלי הוס – 2; עודד ליפשיץ – 3; זאב צחור – 3; אלי הכהן – 3; ראובן רחוביצקי – 3; אפרת עוז – 8; עירא דביר – 8; שאול קנז – 9; שמואל בונים – 18; יעקב רבי – 18

■ הלו חותם 8

■ כל יום
(בעיצוב רחל דביר) 27-22

רשות דיבור

להאשם מחמיד,
ראש העיר הטרי של אום־אל־פאחם

„תקוות יש. שינויים עוד אין"

אחרי שנדמו קולות החג שבקעו השבוע מכרמיאל, עם הכרזתה כעיר בישראל, שוחחתי עם האשם מחמיד, ראש עיריית אום־אל־פאחם. ביקשתי לשמוע מה נשתנה באום־אל־פאחם, מאז הוכרזה זו עיר לפני קצת פחות משלושה חודשים.

"שינויים מהותיים עוד אין, שלא לדבר על שינויים דרסטיים. תקוות יש. עד עכשיו התושבים לא הרגישו בעצם במאומה. אבל יש לי הרגשה שבמשרדים השונים מתייחסים אלינו יותר ברצינות".

האם אותם דברים רחוקים שעליהם דיברת בעת שהוכרזה אום־אל־פאחם עיר זכו לטיפול?

שום דבר מהם. יש לנו ארבעה דברים שדורשים טיפול מידי. הראשון — מערכת הביוב. אנחנו מוכנים לבצע את כל העבודות, אבל הבירוקרטיה: האישורים. המגעים וכיוצ"ב מפריעה.

נעים להיזכר. כאשר מחמיד נעשה ראש עיר — צילום: יפאא.

לפעמים זה ממש בלתי נסבל. להגיד לך את האמת, אנחנו נותנים דוחות לתושבים בעניין הזה בלי שזה יהיה צורך. זאת אומרת, שהתושבים בעצם לא לגמרי אשמים. הדבר השני, אום־אל־פאחם צריכה ברחיפות הכי גדולה 80 כיתות לימוד. התשובות שאנחנו מקבלים: יש הקפאה. אז אני מזמין את כל מי שרוצה לראות למה זה כל־כך דחוף, לבוא לסייר ולהבין לבד. הדבר השלישי — בעיית הבנייה הבלתי־חוקית, שאותה צריך לפתור כמהירות, והדבר הרביעי — הקמת מגרש כדורגל סביר בעיר. אני לא חולם על ברכת שחייה ועל מגרש טניס. פשוט על מגרש כדורגל. בנקודה זאת אני מקווה שבקרוב יהיה שינוי. בימים הקרובים יש לי פגישה בעניין זה עם ד"ר יוסף גינת, עוזרו של השר עזר וייצמן.

התקשרת לעמיתך ברוך ונגר שנתמנה השבוע לראש העיר כרמיאל?

לא, לא התקשרתי, מכיוון שכאשר אום־אל־פאחם הוכרזה עיר לא התקשרו אתי. לא הוא ולא אחרים, לברך אותי. יותר מזה: בכנס ראשי השלטון המקומי, שנערך לפני חודש בערך, לא בירך אותי איש, אפילו לא רב תבורי — ראש השלטון המקומי, וזה כהולם מעליב, וגם הכל. כי יותר פתיחות. יותר הבנה לא יזיקו לנו פה בארץ הזאת.

● **אלי הכהן**

מלה רעה

שיקוץ בניו־יורק

במוזיאון גוגנהיים לאמנות מודרנית בניו־יורק מוצג צלב קרס. הוא עשוי מגירוסטה מבריקה, בסגנון נקי וסטרילי, דומה לבית חולים.

הוא מונח על הרצפה ולא לבד. לידו, באותו גודל גם צלב רגיל וגם מגן־דוד. למכלול הזה קוראים יצירת אמנות. אבל זה שיקוץ בהיכל אמנות. המוזיאון הוא מן היפים בניו־יורק. בניין מקסים שעיצב אותו הארכיטקט הידוע פרנק ל. רייט. הוא לא גדול מדי והמבקר יכול לקלוט כל מה שיש בו בתצוגת קבע של ציירים גדולים בני זמננו. בתערוכה מתחלפת, היום פיסול מודרני. הולכים ונהנים במסלול הספירלי היורד לאורך הקירות. כמו ללכת בתוך שבלול. ואז לפתע באמצע המסלול מונח השיקוץ, צלב הקרס, מטמא את מגן־הדוד שלידו. מטמא הכל.

לא חשוב מי האמן שיצר אותו. אין כל ערך לדברי ההסבר של השלט לצדו, על סמלים עתיקים של שבטים מהודו, ממונגוליה והמזרח.

שיקוץ זה שיקוץ וצלב קרס בימינו זה רק נאצים. אלה שהשמידו שליש מעמנו וחלק גדול ממשפחתי. מה שחשוב, שהנהלת המוזיאון החליטה להציג את הזוועה הזאת.

בניו־יורק אין צלבי קרס, אפילו לא בגרפיטי המפוזר באלפי הכתובות והציורים שעל דפנות הרכבת התחתית וקירות הבניינים ברחובות.

בכניסה לבניין האו"ם יש תערוכה לזכר השואה. צילומים, מספרים, קופסאות של גז ההשמדה: ציקלון בי.

בגוגנהיים יש צלב קרס מפני שהנהלת המוזיאון, בשם הפירוש המפלצתי של חופש האמנות, מרשה לעצמה מה שפרחחי ניו־יורק לא עושים. ליד השיקוץ עוברים אלפי אנשים. גם יהודים, גם ישראלים, גם ניצולי השואה. איש אינו מנפץ את השיקוץ, לא מוחה, לא מפגין.

גם אני לא. למרות שבא לי לרסק אותו לרסיסים. זו לא הארץ שלי. אני מפחד מהמשטרה, רוצה לטייל. לא לשבת בכלא. אני לא מתתיהו המכבי, לא שובר שיקוצים ולא מורד ביוונים.

ישראלים שחיים פה זמן רב אומרים לי שזו ארץ של זכויות הפרט, הכל מותר ואיש אינו מתערב.

אני מבין עכשיו טוב יותר מדוע האמריקאים לא הפציצו את אושוויץ.

● **עודד ליפשיץ**

(ניו־יורק)

אירוע ישיבת מרכז התנועה

שומרים עלייך „חרות"

שורה קטנה במודעה שפרסמה השבוע תנועת החרות על כינוס ישיבת המרכז שלה, בישרה כי רק חברי המרכז יורשו להיכנס לישיבה. דבר ידוע הוא, כי לישיבות אלה באים גם „קיביצרים" — פעילים שאינם חברי המרכז, אך אינם מוכנים להפסיד אירוע כזה. בעבר כבר היו טענות, כי כמה מן „המתפלחים" השתתפו בהצבעות, או עוררו מהומות.

בכניסה לאולם הקונגרסים, בבני התערוכה בתל־אביב ביום שני בערב, עמדו כמה שומרים מחברת אבטחה. הם לא הרשו להיכנס למי שלא החזיק בידו כרטיס הצבעה. לא עזרו טענות ומענות, ואף לא המלצות של אנשים חשובים. הכניסה היתה חסומה. גם בתוך האולם עצמו הסתובבו אותם שומרים. על כל צרה שלא תבוא. הושמעו יותר מדי איומים על פיצוץ הישיבה ואיש לא רצה לקחת סיכון, גם לאחר שסדר היום של הישיבה השתנה.

השר משה ארנס לא עבר לסדר היום על התופעות הללו ואמר מעל הבמה: „לאחרונה התחלנו לחשוש מישיבות. אם לא הסכמנו בינינו מראש, מי יודע מה יהיה בישיבה? איזה התפרעויות יהיו? היה לנו ניסיון קשה ומכאיב (רמז להתפרעות אנשי לוי בישיבת המרכז שהחליטה על צירוף סיעת לע"ם לחרות). אני לא בעד השלמה עם אירסורים, ואני מתנגד בכל תוקף להשלמה עם התפרעויות. אני שומע שאומרים (אנשי לוי — ד.ג) שרוצים להחזיר את התנועה לשנות החמישים. אני מסתכל קדימה לעתיד. אבל ב־50' לא ראינו סדרנים בכינוסי התנועה. בכל פעם שאני בא לכינוס מוסדותינו, אפילו כינוס ההנהלה שיש בה רק 120 חברים אני רואה סדרנים. אני לא יכול להשלים עם זה"

ישיבת המרכז ביום שני היתה שקטה („מכובדת" כפי שהגדיר אותה יורם ארידור). אבל לא צריך להתרשם מהשקט החיצוני, מרכז „חרות" טעון חומר נפץ — גם נפרור קטן יצית אותו.

החשש של שמיר מ„התפוצצויות והתפרצויות" לא היה דיבור סתמי. היריבות הפנימית

מי ישמור עליהם?

החלוקה למחנות חוצה את „חרות" מההנהגה דרך המוסדות השונים של המפלגה ועד לסניפים שם. „למטה", כך מעידים פעילים רבים, מתנהלת מלחמה לחיים ולמוות על השליטה בין נציגי „המחנות" השונים לקראת הבחירות הפנימיות לצירי הוועידה.

בסניפים רבים קיוו, כי קיום הבחירות השבוע יביא קץ למלחמה. דחייתן של הבחירות לעוד שלושה שבועות, פירושה, על פי הגדרת אחד מראשי הסניפים: „המשך מלחמת האחים".

הסדרנים שמפריעים לאסתטיקה הפוליטית של משה ארנס הם רק הסימפטום. „חרות" היא היום מפלגה במלחמה שעדיין לא פרצה ממש. כאשר תפרוץ — איש לא ישים לב לסדרנים.

● **דורית גפן**

אנשי כבוד

מברונפמן עד שמיר

הנושא המשעמם ביותר לכתוב עליו הוא העם היהודי: עוד פעם בעיית ההתבוללות, הסירובניקים בבריה"מ ומצוקת יהודי סוריה, הכל שחוק ומשומש מאוד. שיא השיעמום זה לכתוב על העם היהודי ומדינת ישראל. עכשיו אפילו העורך חייב לפהק.

אילו ניתן היה להכניס לתוך הנייר הזה את אורי גורדון, ראש עליית הנוער, הנייר היה תוסס לפתע. אורי היה מתפרץ מתוכו מלא להט ואמונה, כמו גורדון ההוא, ומדבר על אפשרות לשנות את העם היהודי כאן ועכשיו. הוא היה מסדר לכולם טוריות, ופתאום היתה נוצרת כאן תעלת חומים, ועד שהים התיכון יישפך לאוקיאנוס ההודי — הוא היה מספיק לגייס את כל בני היורדים לחטיבת צנחנים המוטסת על כנף הרוח.

אבל לאורי גורדון לא נותנים לזוז. מה שיש בהנהגת העם היהודי בירושלים זה דולצ'ין, ואולי אפרים אבן ומהצד האחר, של הגולה, היהודי הכי דגול היום זה ברונפמן. הוא משקה את כל הגויים ויסקי, ומהכסף שהוא צבר בזכות „סיגרם" שלו, מטמטום השיכורים של הגויים באלכוהול, הוא יכול לרכוש את מניות הקונגרס היהודי העולמי, ועכשיו הוא האורים והתומים של עם הספר.

אין זה חידוש שסוחרי בשר, שעשועים, או אלכוהול, רוכשים כיסא מרופד עם כתר בכותל המזרח, ובאמצעות כספם נעשו פתאום נושאי בשורה המכופפים לטובתם את הפוליטיקאים המקצועיים. יש חידוש כלשהו בכך שהפעם אפילו האקדמיה, זו הטוענת לאיתלות, זוחלת מסביב למנהיג היהודי החשוב הזה, ביראת כבוד: משפחת ברונפמן תרמה מיליון דולר לקרן מיוחדת, שתתרום, כך הובטח, כמה פירורים לישראל. חלקם אולי, אולי, יפלו לקתדרה פה ומחקר שם, ובימים של צמצומים לא בודקים בציציות, גם אם מישהו מצפה מהאוניברסיטה לרמה אחרת.

ברונפמן אינו תופעה חדשה, גם בהשוואה לגלריה של המנהיגות הישראלית. אם הוא המקביל לדולצ'ין, או דולצ'ין מקביל גם לשריר, שמקביל לפת, שמקביל לשוסטק, וכך הלאה לכל אורך השורה הראשונה עד שמעון פרס. מי שתלוי במנהיגות הזאת חייב לקבל אותה, ומי שלא תלוי יכול להרשות לעצמו לעמוד מן הצד ולחייך בעצב. אנחנו, בישראל, תלויים עד לצוואר, אבל אלו מעבר לים — לא. הם זוכרים שהעם היהודי מסוגל להוליד מנהיגות אחרת, בינתיים מוטב להם לנתק מגע ממה שיש.

הניתוק הזה מוציא מהתמונה חלק גדול מעשרות מיליוני היהודים שהעדיפו, מתוך בחירה, להיות מחוץ לארץ הבחירה. פרופ' ארני פרידמן, חוקר רב־הישגים מלוס־אנג'לס אומר במפורש, שאם כל מה שהממסד היהודי יכול לייצר זה ברונפמן מהמוסקי, או אז שהממסד מעוות, או שהנתק חל כבר מזמן ולא שמנו לב. הממסד היהודי בחו"ל הוא עכשיו שרוך לשמה: אין לו חיילים ואין זה מפליא. החיילים ממתינים למשהו אחר. פרופ' פרידמן, איש אוהב, ובואו מנסה לנחם אותנו ואומר שאחרי כל אהרן העגל והזהב ממתין משה רבנו. הוא, כאמור, ממתין למשה, בינתיים לא ישרת לו שום דבר רע. אבל אותנו, שנשארנו לבד עם שמעון פרס, יודעים שמה שיבוא אחריו זה שמיר.

● **זאב צחור**

תמונת מצב

מפי הסרס

אני לא טכנאית חולים

מאת עמירם כהן

צילם: אנדרה ברוטמן

„אתה מובן לעזור לי להוריד אותו?" הי אחות רחל אפילו לא שואלת מה מי עשוי במחלקה ו־מי אני בכלל. צריך להוריד את זכריה משה, הידרוצפלוס, לארוחת ערב. זכריה משה, כובע גרב על ראש שמוט, עיניים עצומות, פה רשם תגובות לא ברורות לגירויים. עוד לא צמח. אני אוחז אותו מתחת לזרוע אחת ואחות רחל מתחת לשנייה. בדיוק בשנייה הזאת מגיעה האחות מרים ומשחררת אותי: „יותר טוב שאני... אתה יכול להכאיב לו... יהיה לך עוד מספיק הלילה לעזור פה..."

איכשהו, ברגע האחרון, מגיעה האחות מרים ומשחררת אותי מלהיות „כוח עזר". איזה חוש „אחותי", שכנראה מסגלים אותו ב־20 שנה של ריצה בין החדרים.

משמרת אחה"צ בנאורולוגית. שגרה שבין 3 אחה"צ ל־11 בלילה. שום אירועים מיוחדים. רק שהמנקה, בדרכה למחלקה, נפלה ושברה את הרגל ואת האף, ולקחו אותה למיון. אז היום גם לא מנקים. כבר מזמן לא עושים הרבה דברים בנאורולוגית. לשוחח עם החולים, למשל, כפי שמלמדים בקורסים לסיעוד. רק מטפלים. מנקים, מורידים, מרימים, מאכילים, מודדים חומים, לוקחים דמים, נותנים תרופות, ושמחים שעוד את זה.

זכריה משה, משקל קל עד בינוני, שלוש פעמים ביום להוריד מהמיטה, שלוש פעמים להעלות למיטה, שלוש פעמים להאכיל. פעם אחת לרחוץ, כל שעתיים להפוך ולעשות מסג' כדי להזרים את הדם ושלא יתפתחו פצעי לחץ, להחליף מצעים וחלוק כשצריך, כי החולה לא שולט על הצרכים, ולנקות אותו מהפרשותיו.

לזכריה משה אין מזל. המשפחה שלו מגיעה לעתים רחוקות, בעיקר בשבתות. לגדעון סלומון, „אירוע מוחי", יש „מזל" קצת יותר גדול. המשפחה הגדולה שלו מצויה אתו מרבית שעות היום. גדעון סלומון, 57, מבקש אותנו רק לומר שהוא היה פצוע צה"ל, והמדינה שלו מתפרקת. ארון סלומון מתחיל להתרגש מזה והמשפחה מבקשת אותנו לצאת. הוא עוד מספיק לצעוק לנו, „שאם תהיה שביתת אחיות — זה סוף המדינה. והוא לא רצה מדינה כזאת. כשנפצע כ־48".

במחלקה הנאורולוגית, ביתן 18, בית־החולים שיבא בתל השומר, זכריה משה הוא לא הקשה בין 15 המאושפזים, ברובם מקרים של „אירועים מוחיים" ושיתוקים. עוד חמישה סיעודיים וארבעה קשים דורשים את הטיפול הזה, וטיפולים רבים אחרים, ולהקפיד עם זאת לשמור על כבודם. כל זאת עושות שתי אחיות במשמרת.

ב־2.30 אחה"צ מקבלים את המחלקה, עד 11 בלילה — אז „מוסרים" את המחלקה.

מר אשכנזי, למשל, גידול בחוט השדרה, כאבים קשים ושיתוק בגוף התחתון — הוא מקרה קשה בהרבה. עניין פשוט של משקל־גוף. אשכנזי (33), שיעבור מכאן בקרוב ל„מוסד שיקומי", מבקש מאוד לאמר לי משהו: „תכתוב שיילכו לקראתן. באמת שיטפלו בנושא הזה. מאוד הייתי מבקש. אני אדם, 80 קילו פלוס, והן לא בחורות חזקות. הופכות אותי ומורידות אותי לעגלה, ועושות את זה יותר יפה מאמא אפשר להגיד".

אישה לא יכולה להחליף אחיות

מלכה, אשתו, צעירה חיוורת בטרנינג אדום, גוררת אחריה לכל מקום במחלקה הדחוסה שתי פעוטות. מתייצבת אצלי כל רבע־שעה. מודאגת מאוד. מעבירה דרכי מסר לממשלת ישראל: „אני רוצה לשאול את הממשלה מה אני אעשה בקשר לבעלי ששוכב פה, אם יעשו שביתה? אתה מכיר מישהו בממשלה. אולי? אני רוצה לשאול מי יטפל בבעל שלי. את מי אני אשלח לטפל? את האמא הזקנה שלו שלא יכולה להזיז אותו בכלל? תכתוב שאני שואלת את שר הבריאות, וגם את שר האוצר. מי יטפל בבעל שלי? אישה לא יכולה להחליף אחיות. לא תעשה עד כדי כך. אישה יכולה לעשות, אבל נשברת באיזה שלב. כל רגע להזיז אותו, להרים אותו, וגם יש ילדים בבית. לאן?"

אין לי תשובה לגברת אשכנזי. גם לאחיות אין. אין להן גם זמן להישבר, כי יש להן לגמור עם זכריה משה, שלא משתף פעולה עם אחות רחל. המדברת אתו כאילו הוא מבין:

„תרים קצת את הרגל... תנסה לעזור לנו קצת... מה שקורה, שהוא לא עוזר לנו בכלל. בחייך, תפסיק רגע להקליט, ותחזיק לי את השקית... יותר למעלה. וגה תתלה אותה על הוו שם, ככה..."

אפילו שמרים מגיעה, כל מי שנקלע למשמרת אחר־הצהריים, או למשמרת לילה, הופך תמיד ל„כוח עזר" ומרגיש שבלעדיו „הן לא מסתדרות". מה שמתברר במהרה כטעות.

פאר משה, פיז'מה כחולה, בעיה נאורולוגית בחוט השדרה ובין היתר גם כוח עזר — „אני מחזיק לזכריה משה את הראש כשמאכילים אותו" — מספר: „כשבאתי למחלקה לא יכולתי לישון בלילות. ישבתי פה במסדרון ובכיתי לראות איך שהן עובדות. אחות רחל, לבד במשמרת לילה, רצה עם הקפה שלה במסדרון. לא יכולה, כל הלילה, שמונה שעות, לשבת עם הקפה שלה. שקית שתן ביד אחת וקפה ביד שנייה. אתה לא מאמין לי נכון?"

בינתיים משחררים אותי מהשקית הצהובה של זכריה משה, ואחות מרים שוב נעלמת באחד החדרים. נגמרה למישהו שקית האינפוזיה — והיא נזעקה לשם. אני ממשיך עם אחות רחל לטפל בזכריה משה. אנחנו קושרים אותו לשולחן נייד, ואחות רחל, בידה האחת כפית ובשנייה מפית, בסבלנות של ברזל, משכנעת את הקשיש לפתוח את הפה: „אם לא אאכיל אותו הוא לא יאכל בכלל".

זכריה גומר לאכול, אבל אחות רחל לא מרוצה. גם היא רוצה קצת יחס: „תרים את הראש... יופי. הנה אתה יכול... זכריה, זו אני רחל מדברת אתך...! תגיד, מה שלומך?"

זכריה משיב בנהמה משונה ורחל מחייכת: „שמעת? הוא אמר ברוך־השם!" אחר־כך היא מסדרת לו את הכובע שהתפרע — חוזרה לקדקודו — „הוא אדם דתי", והלאה לגרוסמן, חולה פרקינסוני, שצריך לקחת אותו לחדר האוכל.

על גב הפיג'מות של החולים רשומים שמותיהם ושם המחלקה. אחות מרים מסבירה: „יש חולים מבולבלים שלא מתמצאים במקום ובזמן... יילכו לנו לאיבוד ברגע שהם יוצאים מדלת המחלקה ואנחנו, אין לנו מספיק צוות להשגיח. אז מוצאים אותם ומחזירים אותם אלינו".

כבר שעתיים במחלקה ולא הספקתי להחליף חמישה משפטים רצופים עם האחות מרים, שאמורה לספר לי על מצב האחיות. מסכמים שהיא תבוא לשבת אתי עשר דקות, בשעה שבע, לספר על עצמה. הקפה שמרגלית הד, המתנדבת מ„יעל", הכינה לנו — מתקרר. אני מגלה את אחות מרים מסיעה את אשכנזי, חולה פרקינסוני, לחדר האוכל.

„רק אני גומרת אתו ובאה".

אשכנזי כולו רעדה, מכווץ בכיסא, לא כל־כך מסוגל לשתף פעולה, אבל מרים לא מניחה לו:

„תרים טוסיק...! הסתובב אלי... עכשיו תיישר רגליים... תעזור לי קצת... יופי... אתה יושב טוב? יופי, בתיאבון! זהו זה, רק לא לנגוע בקטטר... לא לנגוע! למה אין לחולים מרק היום?"

אשכנזי לא נראה רעב, ואינו מודאג שאין מרק. יושב לשולחן, לא אוכל. אבל אחות מרים לא מתייאשת: פותחת לו את ה„גיל", שמה כפית בגביע; לא מורידה ממנו עין, עד שהוא מתחיל לאכול.

למה לגרור את החולה לשולחן?

אחיות, אני מגלה בהדרגה, זה בכלל לא דבר תכליתי:

המאבק בין אחות מרים לאשכנזי, חולה פרקינסוני ההולך ורועד, מעורר בי כמה תהיות פילוסופיות אך גם מעשיות: מדוע, למשל, במצב הזה של המחלקה, צריך לגרור אותו לשולחן? שיאכל במיטה. חיסכון עצום של זמן!

מתגובתה של אחות מרים הבנתי כי לא תפשתי מה זה אחות. אחות, אני למד ממבטה, זו לא טכנאית חולים. גם אם המציאות הופכת את המקצוע יותר ויותר לדבר הזה.

„האדם הזה", היא מביטה בי, „הגיע למחלקה ולא זז. לא הצליח להרים ראש. עכשיו כשיש הטבה כזו, זה התענוג שלנו שאנחנו יכולות להביא אותו לאכול עם כולם. אדם שמסוגל לאכול עם כולם בחדר האוכל ליד שולחן — אז גם כבודו וגם הרגשתו הרבה יותר משופרים... אסור לתת לאדם שיכול לרדת מהמיטה להמשיך לשכב, כי מי ששוכב במיטה גם מרגיש חולה... ומי שבא לשולחן מרגיש שהוא הולך ומבריא".

סליחה... כל היום אני אומרת סליחה... כל היום מבקשת סליחה מהחולים, אז אתה תחכה עוד קצת עם השיחה לעיתון...

המחלקה הנאורולוגית שורצת משפחות. אנשים מתמקמים פה לשהייה ממושכת: רעש, מעשנים, כל אחד והטלוויזיה שלו. אחות מרים, בהבעת ייאוש, גוערת במעשנים. אלה הולכים לחדר האוכל וחוזרים תיכף.

עכשיו רק זה היה חסר. ההתפרצות הזו של גברת בלאס. קשישה במבטא פולני ושיער ג'ינג'י, שמתנפלת על מרים: „שוק! שוק כזה פה! אני לא יכולה יותר, אני לוקחת אותו הביתה. הוא צריך לישון והוא לא מצליח בשוק הזה להירדם אפילו לרגע. הבעל שלי יקר לי יותר מדי להפקיר אותו לשוק הזה!"

מרים סופגת בשקט, לוקחת את גברת בלאס הצדה, מכינה לה בעצמה כוס תה. עוד תפקיד נוסף: להרגיע את גברת בלאס.

אני תוהה מתי היא צורחת, מתי יוצאים לה עצבים לאחות מרים? אבל מרים משאירה את זה, כנראה, לבית הפרטי שלה.

„רגילים לדברים האלה", היא אומרת, שקטה. „אנשים נשברים מדי פעם. זה רק בית־חולים. היא באמת צועקת. אבל איך אני יכולה להוציא את האנשים, שגם מטפלים בחולים שלהם ואי־אפשר להוציא אותם לפני תשע בערב".

הבן של גברת אחת עיוורת, שמחכה לניתוח עם עצב חולה בפנים, רץ אחרי האחות מרים כבר שעה; אולי היא תזרז את הניתוח של אמא.

תשע בערב. היום לא יצא להן לאכול ארוחת ערב. עוד פעם הופכים חולים, עוד פעם מעלים, מורידים, הופכים, מנקים חולה שעשה צרכים במיטה. אחר־כך מסדר שקיות שתן, מרחומים, לחץ־דם. את הריאיון של האחות מרים כבר לא אקבל. הצלחתי להוציא ממנה רק את זה: „כל חיי מטפלת באנשים. רציתי שאנשים פחות יסבלו. לא מצליחה. במחלקה שלי שבע וחצי אחיות וצריך לפחות כפול. אין אפילו אח אחד. וכל־כך הרבה חולים סיעודיים. אז כמה זמן הגב שלי ושל רחל יחזיק עם הדבר הזה?

האחות רחל והחולה אשכנזי

נאורולוגית, תעודת זהות

אחות אחראית מרים אברהם (50), תושבת קיראון, ונשואה + 5. משנת 1960 במקצוע. בעלת תואר אקדמאי בסיעוד. משתכרת פחות מ־500 שקלים חדשים בחודש. „אני לא מתכוונת לפרוש. אני אוהבת את העבודה, זו הצרה שלי."

רחל, 22, אחות מעשית, רווקה, תושבת המושב מאור. שליד חדרה. היתה שנתיים אחות מעשית בצה"ל, עשרה חודשים אחות ב„שיבא". היא משתכרת פחות מ־500 שקל בחודש. „העבודה נורא קשה לי משתי בחינות: מבחינה גופנית, כל הזמן צריך להוריד ולהרים את החולים, ומבחינת המשכורת. לא חושבת על עבודה אחרת, אוהבת לעזור לאנשים."

המחלקה הנאורולוגית, תל־השומר, סתם משמרת של אחר־הצהריים. החוט־המקשר בין המיטות, החולים, התרופות, הקרובים, הסבל והתקווה — האחיות. כל מי שבא — מגויס לעזור. בלי „חיל העזר" היה בלתי־אפשרי. גם כך קשה מאוד. הן מתגברות. אבל בתנאים כאלה „המקצוע המועדף" לא יהיה מקצוע מושך

גבר לא יהיה מסוגל

ביציאה מהמחלקה הנאורולוגית פוגשים את ענת אסייג, אחות ראשית של בית החולים במשמרת אחה"צ. בוגרת המוסד החינוכי בקיבוץ נגבה, משנת 67' אחות ב„שיבא". באה לתת עידוד נפשי לאחיות בנאורולוגית. לא יכולה לעזור להן. „אבל תראה איזה חיוך אני נותנת"... החיוך של אחות ענת באמת משהו.

בלילה, כשיש רק אחות אחת על כל הנאורולוגית, היא מגיעה כדי שעתיים — לעזור להפוך את החולים. בודדת כל הלילה בין המחלקות השונות, ועכשיו היא באה לכאן לקבל דו"ח על כל חולה וחולה. בדרך לפנימית א3. היא מוכנה להסביר לי למה היא כל־כך כועסת: „אתה יודע שעובדת בכל המחלקה אחות אחת בלילה? אני שואלת אותך, אפילו היה גבר. היה מסוגל לטפל ב־15 חולים שרובם קשים וסיעודיים — לבדו? וכאלה, סליחה, שעושים פיפי וקקי במיטה? נערה, אפילו לא מוסמכת, מחלקה כזאת, לילה שלם על אחריותה? המחלקות מופקרות, זו האמת. הכל כאן פתוח. אין כאן נפש חיה. כל אחד יכול בלילה להיכנס לקחת תרופות. תראה איך זה נראה כאן, הבית־חולים הגדול הזה."

„אני כל כך כועסת על השביתה הזאת, שתהיה או לא תהיה, שאין לך מושג. אני כועסת שאחיות בעצם לא מאמינות שאפשר לעשות שביתה. אתה יודע למה הן לא מאמינות שתהיה שביתה? כי הן לא מסוגלות לראות את עצמן עוזבות את המחלקות. כי אחיות זה סכימה של נשים מתוכנתות כאלה שלא יפקירו חולים. מה זה להפקיר... עכשיו זה לא מופקר? אז שיחליטו — „לא רוצים שיהיה מקצוע סיעודי. לא רוצים שתהיה אחות, אז שיגידו!"

„פעם היו מקצועות שלא היו צריכים אותם יותר. כמו מפרזלי סוסים. אנשים הצביעו ברגליים. לא באו יותר. אין היום מפרזלי סוסים. אז הרופאים יתנו תרופות. כוח העזר ינקו את היקעק, הערבים ינקו את המחלקות. באמת. בשביל מה אחיות? בשביל מה פותחים בית־ספר לאחיות? השנה, מכל המחזור שגמר ב„שיבא" — 51 בנות — שום אחת לא חזרה למשרה מלאה.

„תגיד לי, כמה פעמים לא היית בליל־הסדר בבית? למה אתה לא עובד בליל־הסדר? למה לא באת לראיין אותנו בליל־הסדר? מי במדינה עוד עובד בליל־הסדר כמו מטומטמות. וכל הזמן עובדים עלינו על העצב הרגיש של האחריות. כולכם חכמים וטובים כשאתם פה חולים. וכשאתם הולכים הביתה, מחר החולה יילך הביתה — שוכח מהכל. ברגע שהם בצרה... מגיע לך, מגיע לך. אחר־כך איפה אתם כולכם?

„אני עוברת בהוספיס. אתה יודע מה, באמת לא צריך הוספיס! החליטו בממשלה שלא צריך הוספיס. אין תקציב להוספיס. כי בין כה וכה כל החולים מתים שם. בשביל מה לטפל בו... בשביל מה להשקיע...

ומה עם כבוד האדם הנוטה? הדרך לשם — שלא תהיה מכובדת? אתה מבין למה אני כל־כך כועסת...

האחיות (במרכז) עם חולות במיטות

שיתוף הקשודתי במחלקה

האחות מרים משמאל, והאחות רחל מימין, סועדות את אשכנזי

לשכוח בכל מחיר

מאת שלי יחימוביץ'
אייר: איתן פימנטל

שמעון פרס מסייר בימים אלה ביניהם. המרצה מאוניברסיטת באר־שבע, דן בראון, חקר אותם. את הגרמנים, בני נאצים ידועים. לא היה קל למצוא אותם. הם מתחבאים גם מפני עצמם. שותקים, משתיקים, משכיחים. מתנכרים למבקשי האמת. לתשומת לב ראש ממשלת מדינת היהודים

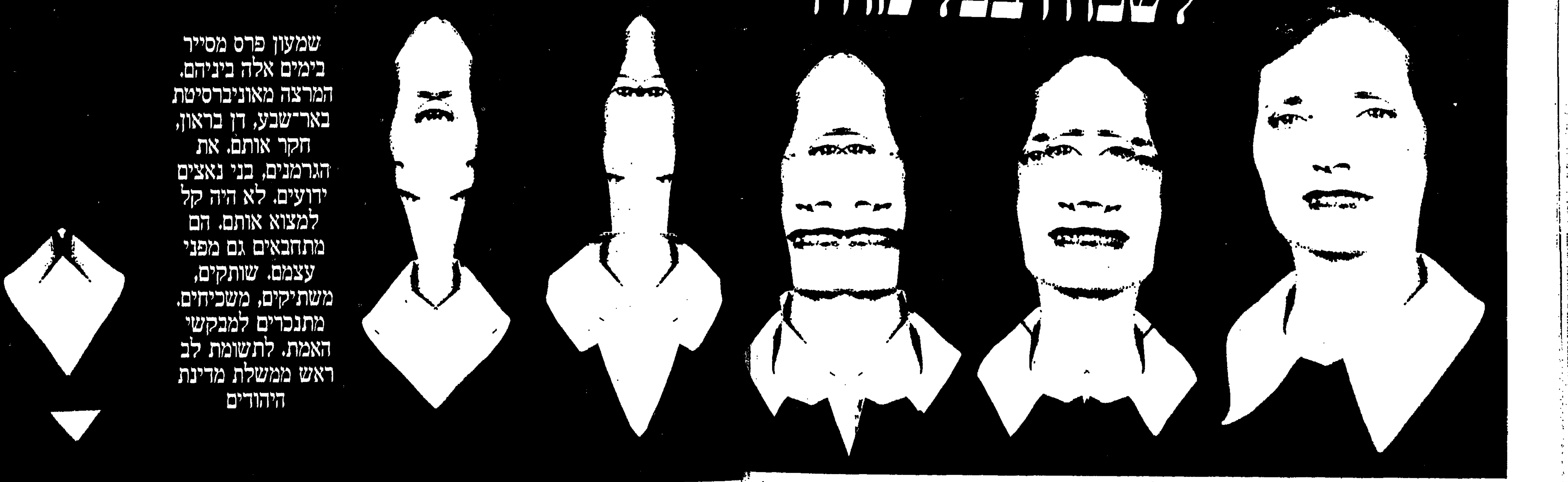

„סיפרתי לך דברים שקודם מעולם, אפילו לא חשבתי עליהם. ואני מבטיח לך שכשאצא מכאן, לא אחשוב עליהם שוב. אני תוחב אותם לחלק האפל של המוח." זה היה משפט הסיום לראיון בן מספר שעות שנערך בגרמניה. המראיין: ד״ר דן בראון, פסיכולוג, חוקר ומרצה באוניברסיטת בן־גוריון בנגב. המרואיין: גרמני בשנות הארבעים, שאביו היה נאצי פעיל ברייך השלישי.

שישה שבועות שוטט דן בראון בגרמניה, במסע מפרך של אינספור שעות שיחה עם גרמנים, שהוריהם נטלו חלק פעיל בהשמדת יהודים. בראון, שעבד עם ניצולי שואה ועם בניהם, חוקר עתה את בניהם של מי שנטעו את הסיוט במטופליו. את החומר שאסף בגרמניה הוא שומר בקסטות ובכתבי־יד, ומחלק אותו, בינתיים, עם עצמו בלבד. לגרמניה הוא ישוב בקרוב, כדי להשלים את המחקר. עד תום המחקר, הוא מוכן לנדב ידע מועט מתוך מה שצבר שם. הדברים הם קשים, איומים, ויעוררו פולמוס, הוא אומר, ואת המחקר הוא רוצה להשלים מבלי לעורר גלים.

האופציה האנושית הטובה

לפני זמן לא רב פגש דן באירופה קולגה. האישה, יהודייה אוסטרית, סיפרה שאת היהדות גילתה בעצמה. מישהו סיפר לה שסבתה היתה יהודייה, ושאביה היה פעיל במפלגה הנאצית. היא הסבה את שמה לשם יהודי, ועלתה ארצה. דן, מסוקרן, ניסה לברר את טיב תגובת האב לצעד שעשתה בתו. הבת, מסתבר, מעולם לא שוחחה עם האב על עברו. היא אמרה שהאב לא רצה לדבר. דן אומר שהרגיש כי היא זו שלא רצתה לשאול.

השתיקה הרועמת שבין האב לבתו עניינה את דן בראון. „אנחנו יודעים הרבה מאוד על המחיר הפסיכולוגי שמשלמים הקרבנות", הוא אומר. „אבל מעט מאוד אנחנו יודעים על מה שקרה למי שחולל את הטרגדיה. הלוא רק מעטים מהם נתפסו ונשפטו. רובם חזרו הביתה, אל משפחותיהם. אפשר, כמובן, להניח, שהם חזרו הביתה, מחקו את העניין, והם ממשיכים לחיות חיים נורמליים עד עצם היום הזה. אבל אני מפקפק באפשרות שלאנשים יש מנגנוני הגנה יעילים עד כדי כך שיקברו זאת טוב כל כך.

יש כאלה שעשו זאת מתוך אמונה להשמיד. לא אלה עניינו אותי. היו כאלה שמצאו עצמם לפתע בתוך הסיטואציה. עם תום המשטר הנאצי — הכוונה היא הרי נגמר. אמונותיהם ומציאותם הנורמליות שבו למעגל. ניסיתי להבין איך חוזר איש, שביצע מעשי זוועה לאורך שנים — לחיים רגילים. אפשר, כמובן לומר — הם איבדו כל צלם אנוש — אני ניסיתי לתת להם את האופציה האנושית הטובה ביותר, והנחתי שהם עשו משהו עם הדברים, למשל — הלכו לכומר, או לפסיכולוג, או התקהלו ונכנעו לסבל פיסי קיצוני, שנתן להם לגיטימציה לפרוק את הדברים.

היתה גם דרך אחרת לברוח את הדברים, היא — למשל מה נקלט אצל הילדים שנולדו לפני המלחמה, במלחמה ואחריה. הילדים האלה, אומר דן, לא מסתובבים היום ברחוב כשעל חזם שלט בנוסח — „אני בנו של x שרצח 10,000 יהודים בסוביבור". דן ניסה להגיע אליהם.

בתו של הימלר סרבה

„חוקר מאוניברסיטת בן־גוריון בישראל, מעוניין לראיין בנים שנולדו בגרמניה בין השנים 1930־1945, שהוריהם השתתפו במלחמה. על זיכרונות המשפחה מהרייך השלישי". זו היתה לשון המודעה שפרסם דן בעיתוני שתי ערים: וופרטל ומינכן. במינכן, למרות הפרסום המאסיבי, לא ענה איש. בוופרטל ענו 25. ה־25 הללו לא היו בני רוצחים, ודן מראש שיער שהללו לא יגיעו.

הוא פרסם, הפעם בוופרטל בלבד, מודעה בוטה יותר, בה ביקש להיפגש עם „בנים שהוריהם היו באס.אס. או שעסקו ברדיפות ובהשמדת יהודים". הפעם באו תריסר אנשים, אבל המדגם עדיין לא היה נאמן, משום שבוצעה בו „סלקציה עצמית" — הנחקרים בחרו בעצם את עצמם. השלב הבא היה להיעזר באינפורמנטים — מרצים, חוקרים, סופרים. הללו, לאחר עבודת שטח, מסרו לדן כתובות של כאלה שעליהם ידעו בבירור שהם בנים לפושעים נאצים.

תהליך החיפוש כשלעצמו היה מאלף, אומר דן. האינפורמנטים עצמם באו עם כתובות ועם המלצות נוסח — „הוא בוודאי לא ירצה לדבר", „ההוא מסוכן". ערב שלם ישב דן עם אישה שביקשה לסייע לו במציאת כתובות. האישה הפעילה משך כל הערב את מלוא כוח דמיונה, כדי לחשוב על שיטות שיסייעו לו באיתור מרואיינים. בסוף הערב נזכרה שאחותה נשואה לבנו של מי שהיה רופאו של היטלר. דן אומר „עצמת ההדחקה וההכחשה היא כזו, עד שקשה להם לחשוב זה על זה במונחים של „בן לפושע נאצי". צריך לשבת אתם הרבה זמן כדי שיגיעו לאופן מחשבה כזה."

בטלפון אמר דן — „אני חוקר מישראל, העובר כעת עם אוניברסיטת וופרטל. אני עורך מחקר על זיכרונות המשפחה מהרייך השלישי. האם תסכים להתראיין?" כולם, למעט בתו של הימלר, באו לפגישה. דן נפגש עם עשרים וחמישה מהם: בני מפקדים ב„איינזץ גרופן", בני מי שהיו במחנות השמדה, בני אנשי אס.אס. בני פונקציונרים במפלגה הנאצית, בני עובדי רכבות המוות.

„אתה משקר"

אחד המרואיינים סיפר לדן על אביו. האב היה עובד רכבת בפולין. הוא עסק בתיקון המסילה, בסקטור קבוצת יהודים שהועסקו בעבודות כפייה. יום אחד באו אנשי אס.אס. והרגו את כל אנשי הקבוצה. האב נשבר, הוא התמוטט, איבד את שיווי המשקל הנפשי, ושוחרר מהצבא. כשבא הביתה בוכה, ותיאר באוזני אשתו ובנו את הזוועה. האיש אותו הבן שהיה חבר ב„היטלר יוגנד", שהוא משקר. שמשהו פחד וערק, שהוא ממציא את תיאור ההריגה. תגובת הבן הוסיפה, כמובן, להדרדרותו של האב.

האב, שנפטר בינתיים, הותיר אחריו מסמך כתוב. מה שראה תואר שם בפרוטרוט. הבן נותר עם המסמך הזה. לקח לו הרבה שנים, סיפר לדן בראיון, להבין כי אביו דיבר אמת. המשבר היה נורא: להכיר, פתאום, בעובדה שהיה לבוז כל־כך בתעמולה הנאצית, עד שכך התייחס לסיפורו של אביו. האב ההוא, הוא הסיפור יוצא־הדופן, הרוב המכריע המשיך לעבוד; הרוב לא באו הביתה, לא נשברו, לא השאירו מכתבים. והבן — הבן מאמין עד היום שאביו לא היה שותף, שאת הזוועה חוללו אחרים. אנשים, אומר דן, מבצעים לפעמים מעשי פשע, בחברה מתוקנת הם מוקעים, גם בדור השני. מה שעושה את ההבדל בגרמניה הוא המסה, מדובר על מאות אלפים שפשעו. המאסה הקריטית מביאה לתהליכים סביבתיים התומכים באי־בירור העניין. ומי שכן מנסה לברר — הוא המשוגע, הוא יוצא הדופן.

המנגנון הבולט, לאורך כל הדרך, הוא ההדחקה וההכחשה. וגם הזיכרון, בקטעים הקריטיים, בוגד פתאום. משפט קלאסי שחזר בראיונות: „היו יהודים ברחוב/בשכונה/בכיתה, ויום אחד הם נעלמו". מה זאת אומרת נעלמו? לא שאלת לאן? „לא זוכר. לא זוכר שאמרו לי לאן". זו החומה הרגילה, אומר דן. להגיד: אנו לא ידענו. אנשים הצליחו להסתיר, ותאוות החיים עזרה להם לדחוק את הדברים לעומקים שלא ניתן להגיע אליהם.

עסק פנימי של יהודים

יש דברים גרועים מן ההדחקה: גבר אחד סיפר לדן דברים נוראים על אביו. האב, לדברי הבן, היה חבר ב„איינזץ גרופן" והיה אחראי ישירות לכמה מעשי זוועה. דן בירר. מהבירור עלה שהאב היה חייל־זוטר, ובדה דברים מלבו כדי להאדיר את שמו. הבן מעדיף לחשוב על האב כבעל פושע נאצי, למרות שהאב לא היה כזה, ולשאת במחיר היות בן לפושע. אב פושע־נאצי גדול, עדיף על אב קטן ולא חשוב. גם היום, 40 שנה אחרי.

אבל התופעה הנפוצה היא השתיקה. יש חומת שתיקה דו־סיטרית: האב לא רוצה לדבר, הבן לא רוצה לשמוע. בחומה כפולה, האינפורמציה לא עוברת. קל לבנים ולהורים לייצר חומות כפולות, ולחיות עמן לאורך החיים המשותפים. גם מערכת החינוך עצמה את עיניה בתחילה. רק לאחרונה, בין השאר בעקבות הקרנת הסדרה „שואה" בגרמניה, החלו להחדיר קצת ידע על השואה לבתי־הספר. גם עתה לא נוגעים במשמעויות העמוקות של הדברים.

בגרמניה פורסם ספרון, שבו תשובות של מאות ילדים לשאלה: „מה אתה יודע על אדולף היטלר?" עצמת הבורות מדהימה. חלק גדול מהילדים, מדבר על חבר יהודי שאכזב את היטלר; על אמא יהודייה רעה. היטלר, הם כותבים בתשובותיהם, היה בעצם יהודי. השואה כולה, לפי ילדי גרמניה, היא עסק פנימי שבין יהודי מטורף אחד לעוד כמה יהודים. היטלר, הם כותבים, השתגע ושנא את בני עמו.

רעיון אחר שהעלו הילדים בתשובותיהם הוא המעטה אזומה. תשובה שכיחה היא: „היטלר שנא יהודים והרג איזה אלף מהם". רק כעשר תשובות, מתוך מאות רבות, מראות על ידע של היקף ההשמדה. ורק ילד אחד כתב: „היטלר לא עשה זאת לבד, ואם לא היה מקבל את תמיכת העם הגרמני לא היה עושה זאת".

רק אחרי הסדרה „שואה"

בקלן פגש דן בגנטיקאי בשם בנו מילרהיל. מילרהיל לקח על עצמו לראיין בנים לגנטיקאים ולאנתרופולוגים שפעלו בתקופת הרייך השלישי. מילרהיל הוכיח, כי במכון [illegible] בגרמניה, שיתפו החוקרים פעולה עם המשטר הנאצי. מחקר על מחלת עיניים, למשל, נעשה על עיניהם של צוענים שנרצחו. הגנטיקאים והאנתרופולוגים הם גם שנתנו להיטלר את הבסיס האידיאולוגי, הפסבדו־מדעי, לתורת הגזע. אחרי המלחמה הם המשיכו למלא משרות מרכזיות. שמו של המכון הוסב. אולם במרתפיו יש עדיין מסמכים מרשיעים, שנאסר לקרוא בהם משך 70 שנה. כשפרסם מילרהיל את תוצאות מחקרו בדבר הקשר בין האקדמיה למשטר הנאצי — הוחרם על־ידי עמיתיו.

רק לאחר הקרנת הסדרה „שואה", ב־1980, ארגן פסיכיאטור בשם דרנר קבוצת פסיכיאטרים, הדנה בחלקם של הפסיכיאטרים ברייך השלישי בהמתות החסד. 150 אלף גרמנים — נכים, מפגרים וחולי־רוח — הומתו בגרמניה. השמדה זו קדמה להשמדת היהודים. „זה," אומר דן, „סיפור שהגרמנים לא נוגעים בו. הם לא התחילו ולא גמרו לברר אותו עם עצמם. קרוביהם של הנכים שהומתו, אינם זכאים להגיש תביעות פיצויים, כפי שזכאים לעשות יהודים שקרוביהם הומתו. שוב: קשר הדוק של שתיקה, של הכחשה."

יש שתיקה משפחתית, יש שתיקה של עם, ויש שתיקות קולקטיביות: כפר גרמני קטן, עם סיפור אפל בעבר הקולקטיבי, סיפור שאין לדבר בו. סמוך לאותו כפר הופצצה רכבת של עובדי כפייה. העובדים נפוצו לכל עבר. במשך כמה ימים ערכו אנשי הכפר מצוד אחר הבחורים, והרגו כלם עד האחרון שבהם. בכפר אחר ערכה שרפת, ה־400 שבויים רוסים, שננעלו במרתף, צווחו משך לילה שלם עד שכולם נשרפו. איש לא פתח את הדלת. את הסיפור האחרון רצה הכומר המקומי להזכיר בטקס לציון מלחמת העולם השנייה. אנשי הקהילה איימו שאם יספר — יחרימו את הטקס.

חומה בצורה של התנכרות

דן בראון: „פגשתי בגרמניה אדם שהפגין ידידות רבה לישראל וליהודים. הוא סיפר לי שאביו עבד ברכבות, מזרח פרוסיה, באזור הפולני, אבל ‚רק הוביל תחמושת'. אמרתי — ‚זה מאוד מעניין, כי באזור הזה היו הרבה טרנספורטים. מעניין איך אביך הצליח לארגן שיוביל רק תחמושת'. האיש הקשה. ‚אבי הוביל רק תחמושת' אמר. כשהקשיתי שוב, הבטיח לי לברר את הסיפור עם האב.

לפחות נפגשנו, הוא אמר: ‚דיברתי שוב עם אבי והוא הדגיש שרק הוביל תחמושת. אבל הוא סיפר לי שהיה לו דוד שאביו עבד במקום אחר, ולדוד היה חבר שהשתתף בהובלת טרנספורטים'. אמרתי — זו התקדמות, אבל איך תסביר שאביך רק הוביל תחמושת? הוא אמר — ‚טרנספורטים הוביל רק מי שהיה נאמן למפלגה'. לא הרפיתי, אמרתי שזה נשמע בלתי אפשרי. הוא אמר לי — ‚אתה יודע מה, בשיחה אתמול סיפר לי אבי שראה איך מוציאים להורג קבוצת עובדי כפייה. אבי ראה את זה כי היה בתפקיד. אבל הם לא היו יהודים'. במשך הערב ראיתי שהאיש לא קולט את הסיפור של אביו. הוא העביר לי את האינפורמציה, אבל לא עיכל אותה. זה אופייני. לו היינו ממשיכים לשוחח — היו מתגלים פרטים נוספים. בתהליך ממושך ואיטי. הם נוקטים תהליך פעיל ויומיומי של פירוק האינפורמציה, מבלי להיכנס אליה."

„בראיונות, פשוט ביקשתי מהאנשים לספר איך הם זוכרים את ההורים מתקופת המלחמה. שאלתי שאלות רבות על המשפחה, כדי להבין באילו משפחות מדובר. אחר־כך נכנסתי לשאלות שהיו קשורות יותר ברייך השלישי, ואיך נכנס לחיי המשפחה. אחר־כך שאלתי באופן ישיר על השמדת יהודים. איך נודע להם החלק של הוריהם בעניין, באיזה אופן זה השפיע עליהם. השלב הקשה היה השלב בו התחלתי לדבר על יהודים. גם מי שהרגשתי שיש בו אנטישמיות, מי שבנסיבות אחרות היה מתבטא אולי ביתר חופשיות — התפתל בגלל העובדה שאני יהודי.

„רובם, אם הצליחו בכלל לגעת בנושא עצמו — עשו זאת בשלבים המאוחרים של החיים. חלקם לא נגע כלל. כשהם נוגעים בזה — הם על סף פירוק. היו כאלה שתוך כדי ראיון הצליחו להתקרב. היו נקודות שהרגשתי שהבנה אמיתית לגבי החלק של הוריהם בהשמדה — תמוטט אותם נפשית ופיסית. גם אני עבדתי על עצמי שלא להישבר באמצע ראיון, לא להתפרץ. לרוב עמדתי בזה. היו מקרים ספורים שלא יכולתי יותר, ופשוט הפסקתי את הראיון. זה קרה בעיקר כשנתקלתי בחומה בצורה של התנכרות, של הכחשה."

לא התחתנו, לא ילדו

דן בראון מסרב להסיק מסקנות מן המחקר שטרם הושלם. יש דברים, הוא אומר, שתאורטית ניתן כבר לומר. „לילד קשה מאוד להזדהות עם תוקפן. קל לו יותר להזדהות עם קרבן. אחת הטקטיקות של בני הרוצחים היא לומר ‚גם אנחנו היינו קרבנות, גם ההורים היו קרבנות'. זה מקל עליהם להזדהות עם ההורה. בגיל 40־50 גם קשה לדווח על הקונפליקט. אולם קונפליקט כזה חייב להיות. אי־אפשר להזדהות גם עם האב וגם עם הקרבן. אולם — אילו לקחו על עצמם את כל המשמעויות של מעשי ההורים — מה הם היו צריכים לעשות? להשתגע? להתאבד?"

ויש עוד ממצא, שהוא בולט ביותר: מתוך 25 המרואיינים, שהם בנים לפושעים נאצים — רק לחמישה יש משפחות עם ילדים. רובם הגדול לא התחתן ולא הוליד ילדים. מדובר באנשים בני 40, בני 50. האם גם זו תגובה [illegible] לקונפליקט שהודחק?

ושוב, נתון הוא מכל המפגשים עם בני הנאצים הם שוכחים. ויש גם מערכת שלמה — חברתית, חינוכית, פוליטית — המסייעת להם לשכוח. „ההתמודדות עם האמת היא כל־כך קשה", אומר דן, „עד שהתהליך הדומיננטי הוא תהליך שיכחה. וגם העוצמה האינפורמציה, הפחתת מערך האסון, המעטה של מה שהתרחש. זה התהליך, והוא מטריד אותי ומטריד גם אחרים. גם ההיסטוריה תשכח שהדברים קרו. ההיסטוריון לא בטוח של מסמכים כתובים. אלא במושגים ובתפישות שמעביר אב לבנו מדור לדור".

הסופר שאול פרידלנדר היה אחד האנשים שסייעו לדן בגרמניה. פרידלנדר הפגיש את דן עם סופרת אנגליה, גיטה סירני. סירני כתבה ספר על שטנגל, מפקד טרבלינקה. היא סייעה לדן למצוא מרואיינים, וגם סיפרה לו סיפור משלה: ב־1942, כשנמלטה מאירופה, פגשה נער בן 16. הנער סיפר לה שארבע שנים קודם לכן, התגורר בכפר קטן בצפון גרמניה. יום אחד, סיפר לגיטה סירני, בא הביתה ואמר להוריו: „היום אמרו לנו בצופים שמחר זורקים אבנים על חלונות של יהודים. אני צריך להשתתף בזה?"

ויתרו על אופציות

אביו של הילד שאל — „מה אתה חושב?" והילד אמר — „היהודים לא עשו לי דבר, אבל כולם הולכים."

כך ניהלו האב והבן שיחה ממושכת, במהלכה שאל הבן שאלות, והאב החזיר לו אותן. בסוף השיחה יצא הבן לטיול קצר, כדי להחליט. כשחזר, אמר — „החלטתי החלטה, והיא קשורה גם אליכם. אני לא אשתתף בזריקת האבנים, אבל מחר יגידו כולם שהבן שלכם לא השתתף". האב ענה — „גם אנחנו התייעצנו בינתיים, והגענו להחלטה משלנו. החלטנו שאם תבוא ותגיד שהחלטת להשתתף — נצטרך להתמודד עם זה איכשהו. אבל אם תבוא ותגיד שהחלטת שלא להשתתף — נעזוב מיד את גרמניה".

המשפחה ההיא אכן עזבה למחרת את גרמניה. אבל תגובתה המיוחדת של משפחה זו מדגישה עוד יותר את תגובת הרוב. כל אחד, אומר דן, יכול היה לשאול את אביו אם להשתתף. אבל לא רבים שאלו, ולא רבים מהמעט ששאלו קיבלו תשובות כאלה. ולא רבים מהמעט שקיבלו תשובות כאלה — החליטו מה שהחליטו, ולא רבים קיבלו גיבוי מההורים. הרוב ויתרו על אופציות בשלב מאוד מוקדם. ברור לכולנו, שאם היה מרגיל אחד של הגרמנים הולך בדרך ההיא — הם לא היו מגיעים לאן שהגיעו.

מראייניו של דן, בחלקם, ניסו לגנות אותו. „כל העולם עושה דברים כאלה", אמר לו מישהו. „גם בישראל זה קורה היום". לדן היו תשובות מן המוכן: „אם אתם הייתם מוציאים להפגין ברחוב אחרי ליל הבדולח, את אותו אחוז תושבים שאנחנו הוצאנו אחרי סברה ושתילה — השואה לא היתה מתרחשת".

„הם היו נורמלים"

דן אומר שמה שדחף אותו לצאת לגרמניה לערוך את המחקר, היא הרצון לרדת לחקר תגובתו של אדם נורמלי, המחולל זוועות, לאחר שהוא חוזר למסגרתו הרגילה. „אנחנו", הוא אומר, „התרגלנו לחשוב על הנאצים במונחים של מי שהגיעו מקהילייה בגיהנום. אנחנו מאמינים שהם היו גזע אכזר שלא קם כמותו ולא יקום כמותו. זו שגיאה. הם היו אנשים נורמלים. והיה איזה שהוא מכאניזם שהביא אותם לעשות את הזוועות שבמסגרתן הם הפכו למפלצות. אם לא נרד לחקר המכאניזם הזה — אם נמשיך לחשוב על הנאצים כבעל תופעה מפלצתית חד־פעמית — לא נמנע שואות נוספות".

ידידיי הטובים

אפרת עוז

כמה פעמים הזהרתם אותי – ואני לא שמעתי בקולכם! עכשיו יש לכם את מלוא הזכות המוסרית לגרד בפדחתכם ולומר לי בחשיבות: „אמרנו לך." נכון, אמרתם לי, לפני שהצטרפתי ל„משמר נשים", ולפני שהתחלתי בכתיבת הטור הפמיניסטי, פניתם אליי באלה המלים: „מעכשיו יסווג אותך כפמיניסטית. כדאי לך להיזהר." ומשלא האזנתי לדברי התוכחה, הוספתם בנסיונות שכנוע רפים: „אולי לפחות תורידי וליום?" ידידיי היקרים ומרחיקי הראות, כמה עיוורת הייתי! רק כעת, באיחור של שנה, אני שומעת לעצתכם ומורידה וליום: מעתה ואילך לא אכתוב את רשימותיי מדי שבוע, אלא מעת לעת. במהלך השנה האחרונה הסתבר לי מניסיוני שלא קל הדבר להיות אישה בעלת קונצפציה פמיניסטית: אנשים הפסיקו להתייחס אליי כאל אדם, או כאל עיתונאית או משוררת. כראש ובראשונה הפכתי להיות פמיניסטית. הצבע שעל ציפורניי בימים מסוימים, העובדה שלא צבעתי את ציפורניי בימים אחרים, האדיבות שבי, האגרסיביות שבי, החכמה שבי והטיפשות שבי, כל אלה התקשרו – במוחם של מרבית האנשים שפגשתי בשנה האחרונה – לעובדה שאני פמיניסטית. אנשים פחדו ממני ולגלגו עלי ותקפו אותי והתעלמו ממני – בכל מגוון התגובות האלה – רק בשל העובדה שאני פמיניסטית. גם העובדה שדמותי החיצונית רחוקה מלהיות גברתנית, כמו העובדה שגילויי האגרסיביות שלי הם סלקטיביים למדי – לא תאמה את התדמית הסטריאוטיפית של הפמיניסטית הקשוחה והתוקפנית. אנשים לא ידעו איך לאכול אותי. סיטואציות בהן אנשים משוחחים בקרבתי עם אחרים, ופתאום פולטים – אגב מבט חפוז לעברי – משפטים בנוסח „אני לא סובל נשים משוחררות," הפכו לתופעה שבשגרה עבורי.

כעת אני יכולה לומר במלוא הסימפטיה כי אני מבינה (אך עדיין, מה לעשות, עדיין לא מסכימה!) ללבן של נשים, שבאשר הן שומעות את המלה „פמיניזם", מתכרכמות פניהן כפניו של אדם העומד להקיא. למי יש כוח להתמודד ללא הרף עם עדרי־אדם המשוכנעים כי משום שאת דוגלת בשוויון בין המינים, את לא „אישה אמיתית" (מה זה?), ולכן גם אינך זכאית לתואר המופלא – אדם!

אני מודה לכם, ידידיי, על המלים הנבונות שאמרתם. לו האזנתי לכם בשעתו, ייתכן כי נפילתי אל מעמקי הבור שבו אנשים סובבים אותי ומנסים לבדוק – „מה לעזאזל לא בסדר אתה שהיא פמיניסטית" – הייתה מרופדת ומכאיבה פחות. אני, כאמור, נשארת עדיין פה, אך בעצתכם – מורידה וליום.

ממני,
הפמיניסטית אף־על־פי־כן...

הלו... חותם

הטלוויזיה שלנו טובה

בעוקבי אחרי מאמריה של ד"ר דינה גורן ב„חותם", אינני יכול שלא לתמוה על הצורה בה היא מבקרת את הטלוויזיה הישראלית. נראה, כי תכניתו של מאיר שלו „כתוב בעיתון", הציתה קרב בין העיתונות הכתובה לבין זו המשודרת, ובאחד מחרכי הירי שבחומת מבצר העיתונות עומדת לה שפופה הגברת גורן ויורה כדורי סרק. דינה גורן היא עיתונאית ותיקה וחוקרת ומרצה על נושאי עיתונות ודמוקרטיה. עובדה זו מקשה עלי עוד יותר לקבל את טענותיה הלא־מדויקות, הלא־ברורות והשטחיות. כך, למשל, היא קובעת ב„חותם" (17.1.86) שהטלוויזיה הישראלית משעממת ומבריחה את קהל הצופים לערוצים אלטרנטיביים ולקלטות הווידאו.

נכון, שלהיות „IN" בישראל היום, זה לספר לכל החבר'ה ש„הערב יש בירדן סרט טוב" או ש„אני קולט גם את הטלוויזיה של פקיסטאן". אבל מתברר, כי בדרך פלא, בבוקר, כאשר נפגשים בעבודה, כולם מעודכנים לפרטי הפרטים של התכניות ששודרו בערוץ הבודד של ישראל, ואותן אנטנות רבות־עצמה מתגלות כחפץ לא שימושי.

האמת היא, כי תחנות הטלוויזיה באיזור הן תחנות רעות המשדרות חומר זול, שאת רובו ניתן להגדיר בפשטות „זבל". תחנות אלה מופעלות למעשה על־ידי וידאו־ג'וקים ולא על־ידי עורכים רציניים. ואשר לסרט הווידאו, אני מציע לגורן לפקוח את העיניים ולראות כי לרוב אלה אינם מוקרנים על חשבון תכנית הטלוויזיה הישראלית. בלילה, כאשר הילדים ישנים זה מכבר וההורים הקשישים הלכו לביתם, או כאשר אין כוח ללכת לבית הקולנוע ולעמוד בקור, שמים איזה „סרט משחרר" או אחר, או מקרינים בפעם המאה את צילומי החתונה מלפני עשר שנים. את סרטי האיכות ימשיכו לראות ב„פאריז" או בסינימטק, ואילו את כתבות האיכות ימשיכו לראות בטלוויזיה הישראלית.

גם התייחסותה המזולזלת והמבטלת של ד"ר גורן לתכניתו החדשה של מאיר שלו, „כתוב בעיתון", יש בה כדי להרגיז. באחת מכתבותיה טוענת גורן, כי התכנית אינה בבחינת חידוש ואין בה כדי לתרום לעיתונות טובה יותר. לדעתי, התכנית היא ציון־דרך חשוב וחיובי בהיסטוריה התקשורתית המקומית. מעולם לא עמדה העיתונות הישראלית בפני ביקורת אמית גלויה ומקיפה כל־כך. מעולם לא נעשה לעיתונות הכתובה ניתוח תוכן לעיני־כל. זה דבר חדש, גב' גורן, חדש וחשוב. חשוב כמו טורי הביקורת על הטלוויזיה בעיתונות הכתובה. חשוב כמו החוג ללימודי עיתונות. חשוב כמו מבקר המדינה. חשוב כמו הדמוקרטיה.

זהר רוזן,
גבעתיים

זה מישהו אחר

בחותם מס' 2 (783) ברשימתו של יוני עופר „הפסקה נסערת" מופיעה דמות של דובר בשם קאופמן, המשמיע דעות גזעניות ואנטי־ערביות מחפירות. הרשימה כתובה על הגבול שבין מציאות לדמיון, ויש בשימוש בשם זה, שהוא גם שמי, ניצול מחוכם ומחפיר של „חופש העיתונות", כביכול, לחשבונות אישיים. הדבר חמור דווקא בקשר אלי, הידוע במלחמתי בגזענות ונגד קיפוח ערבים.

אלי קאופמן
רמת אליהו

הערת המערכת: נמסר לנו, שבכתבה הנ"ל כל הדמויות בדויות. אם אלי קאופמן חש את עצמו נפגע, אנחנו מביעים צער על ההשתלשלות המקרית, אשר גרמה לכך.

ההיסטוריה היא תמיד צעירה

מיכאל הרסגור

הטרגדיה של הקצין האיטלקי

מספרים כי באחת המלחמות של ההיסטוריה האיטלקית בשנת (1866) התייצב קצין לפני יחידתו. היה זה ערב ההסתערות. הוא אמר להם בקול נרגש: „חברים, קדימה! גורל המולדת בידיכם! קדימה. למען כבודנו, תהילתנו, עתידנו" החיילים הריעו לו, מחאו כפיים וקראו: „הידד! איזה קול יפה יש לו!" אולם ממקומם לא זזו. איטליה הפסידה בקרב. כל מי שמשוחח עם אנשים ממחנה העבודה, כולל הרצאות במשקי ההתיישבות העובדת, חש כמו אותו קצין איטלקי.

בינתיים זוחלת אל השלטון הרודנות התיאוקרטית. הסברים לאי־פעילות נגד סכנת־נפשות, הם רבים ומגוונים.

אומרים: אנו כפריים וכפריים אינם יכולים להיות פעילים כמו עירונים.

טעות: הכפריים הצרפתים מרדו אחרי 1356, הכפריים האנגלים ב־1381, הכפריים הגרמנים ב־1525, הכפריים הישראלים ב־46־1948. לא בקרב אלה האחרונים הוקם הפלמ"ח (נא להציץ במילון כדי לראות במה מדובר) והפעם לא מדובר במרד אלים, אלא בתנועת התעוררות רוחנית־חינוכית־מדינית.

אומרים: אנו שבעים. למה להתרוצץ? אנשים שלא חסר להם הרבה אינם מהפכנים.

טעות: מקימי הקומונות האיטלקיות, הפלמיות, הגרמניות, הצרפתיות, של ימי־הביניים היו אנשים אמידים. הם גייסו את תומכיהם העניים יותר. מקימי הקומונות היו נכבדים אשר התקוממו נגד בישופים ואבות־מנזרים שלא היו טובים ממקביליהם היום אצלנו. והפעם לא מדובר בהסתערות עם סולמות על חומות מבוצרות, אלא במאבק־תרבות רעיוני, ובהתארגנות מטיפוס מודרני.

אומרים: כאשר אין חסר כמעט דבר לרווחתנו, כיצד נתגייס לפעילות המעייפת אותנו ומפריעה לתענוגותינו, כמו צפייה בטלוויזיה איך כדורסלינו מובסים.

טעות: לאנגלים אשר מרדו ב־1642 בניסיון העריצות של המלך צ'ארלס, לא חסרו בירה, רוסטביף או הצגה מחזותיו של שקספיר (ולא על רמת התרבות של הכדורסל שלנו, אך בכל זאת משהו). אנגלים שבעים אלה כן התקוממו — וניצחו.

גם לבורגנות הצרפתית, אשר חוללה את המהפכה הגרנדיוזית ביותר בעולם עד ל־1789 היה מה לאכול (ועוד איך!), היו להם כרכרות מקושטות, הם ערכו מסיבות בהן רקדו מינואט וגאבוט ועסקו בפעילות ארוטית ששום ישראלי אינו מסוגל להתרומם לרמתה.

ומפונקים אלה היו גם מהפכנים, וכבשו את הבאסטיליה כי היו גברים ונשים שלמים עם עצמם.

אומרים: אם הקיבה מלאה, המוח ריק.

טעות! מארקס, אנגלס, רוזה לוקסמבורג, לנין היו ילדי הבורגנות האמידה, ואף האמידה מאוד. ללא מיליונרים, או לפחות חצי־מיליונרים לא היתה פורצת מהפכת אוקטובר. כלומר, עיכול בריא אינו מנוגד לגישה אינטלקטואלית מהפכנית. ועוד: איש בישראל אינו נדרש עתה להסתער על ארמון החורף של פטרוגראד של שנת 1917. והוא נדרש לפעילות נגד הקנאות האורתודוקסית שהיא פרוזדור לפאשיזם. לפני זמן מה קם „חמר"ת" — ועד ציבורי למען חופש מדע, דת, תרבות. ידעתי שלא יעשה דבר. בינתיים לא עבר יום ללא פרובוקציה דתית־חרדית־קנאית. מה עשה הוועד? לא עשה דבר!

כאשר ב־1982 מלאו מאה שנה למותו של דארווין, תיארתי כיצד קיבוץ אחד ציין — על־ידי עריכת תערוכה ביולוגית לבני הנעורים — את זכרו של המדען הגדול. כעסו עלי, משום־מה איני מבין מדוע. התיאור שלי היה כתוב בצורה אוהדת, עם ברכות לקיבוץ היוזם.

מדוע זעמו איני יודע. אני הרגשתי בהערצה כיצד אותו קיבוץ הבין שני דברים: 1) את מקומו של הדארוויניזם במאבק הרעיוני נגד העלטה האנטי־מדעית; 2) את משמעו של הקיבוץ במאבק הרעיוני בארץ נגד הימין, נגד הקלריקליזם, נגד הריאקציה המיסטית־שוביניסטית ואנטי־מדעית. לבסוף גילו לי שזעמו עלי כי לא היתה תערוכה כזאת, ושום קיבוץ לא ציין את זכרו של דארווין. האם אני אשם? אני רק שיבחתי את המשובח.

במשך 24 השנים האחרונות הרציתי פעמים אין־ספור. השתתפתי במאות מפגשים, כנסים, רב־שיחים אשר נושאם — יצירת כוח־המגן אשר ישמור על אופיו החילוני־הנאור, הפתוח והפלוראליסטי של המפעל הציוני. ביקשתי שם רק דבר אחד קטן וצנוע: יוזמה מקומית להקמת גרעין חילוני לוחם — תרבותי־מוסרי־מדיני. אולם השומעים היו תמיד עשירים בתירוצים ועניים במעש.

הנני מבשר בשמחה שהתפטרתי מן הקצונה האיטלקית. שנה מתוקה! מעל לכל — אל תתאמצו!

והנער יֶשנו

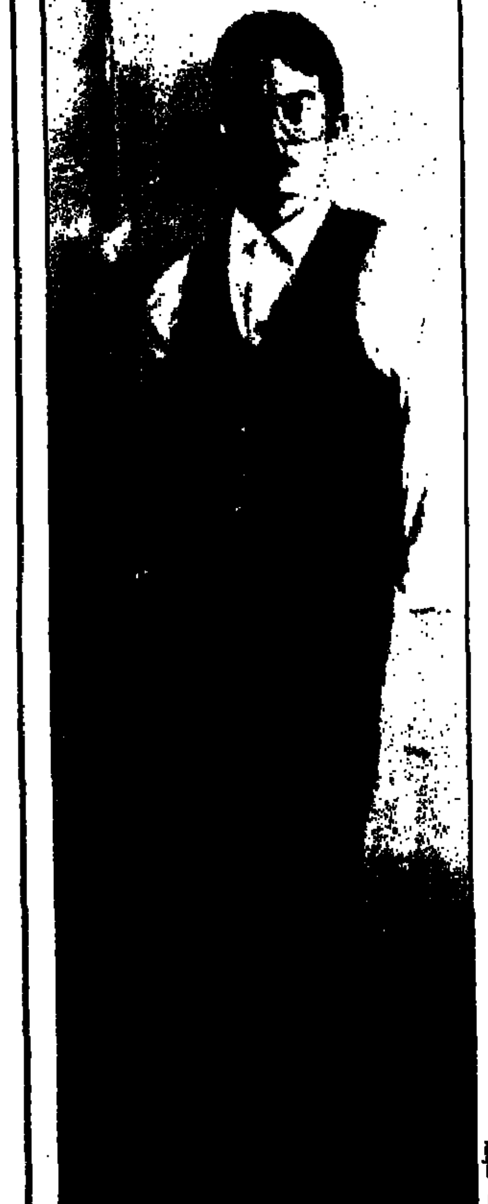

צבי מינקוביץ ניצב מול עתיד חדש

באמצעי התקשורת נתפרסם סיפורו של נער חרדי, אשר ברח מביתו בבני־ברק, שהה בקיבוץ עין־שמר והתלבט על עתידו. סיפור מפורט במיוחד נתפרסם ב„חוף הירוק" מס' 180, (31 בדצמבר, 1985). הצעיר נקרא שם בשם בדוי, מאיר בורשטיין, והכל היה עטוף מסתורין גדול וזהירות רבה.

כזכור, נאלץ הבחור לחזור לבני־ברק והוסע לחו"ל. דברי „מדריכו" בעין־שמר, רפי שפירא, סיימו את הכתבה במלים: „בסופו של דבר בחירת הדרך היא בידי מאיר, ובידיו בלבד. ו„מאיר" אכן בחר. חזר ארצה והחליט לפנות עורף לעולם החרדי. ראיון עם צבי מינקוביץ, זה שמו האמיתי, נתפרסם בשבועון „חמצן" מאת דוד ארליך. ברשותם האדיבה אנחנו מפרסמים אותו, כמעט בשלמותו.

צבי מינקוביץ' בשבוע שעבר, חזרת ארצה מניו־יורק, ואתה שוב בבני־ברק, לבוש כתלמיד ישיבה. מה קורה?

אי אפשר להגיד שחזרתי בתשובה, או שאני דתי. על ישיבה אין מה לדבר בכלל, בינתיים אני אנטי.

חוזר לקיבוץ?

לא! בביצוע הטכני של המעבר שלי מבני־ברק, החלטתי שהקיבוץ לא ימלא תפקיד, ולא רפי שפירא. החלטתי לעזוב את הסיפור הזה. ראיתי שנגרמו הרבה בעיות. אני מחפש שיטה אחרת, שתלך יותר בקלות. עוד אין לי שום דבר ברור בראש. לכן אני יושב בבית, אצל ההורים.

אתה כועס על הקיבוץ?

לא, להיפך. אני עוזב אותם מתוך רצון לעשות את טובתם. מגיעה להם תודה, ובפרט לרפי שפירא, שהתמסר מאוד למעני. הוא עשה את זה ממניעים טהורים של רצון לעזור, ולא כמו שאמרו בחוגים שכנגד כאילו עזר לי ממניעים פוליטיים.

איזה חוויות צברת בקיבוץ?

אני מעדיף לא לדבר על זה. מרי אנשים מסביבי ייפגעו.

הפרסומים שהיו בעיתונות סיפרו את האמת?

כן. כל מה שהתפרסם נכון, חוץ מדבר אחד: לא הופעלה כלפי כפייה. הנסיעה לחו"ל נעשתה מרצוני. הם פנו אלי בהצעה לנסוע, הסכמתי. למה לא לכייף קצת?

הם — זה החבר'ה החרדים שטיפלו בי. אנשים שמטפלים בעיות כאלה.

אתה אדם מאמין?

זאת שאלה קשה. אבל אפשר היה לשאול אותה גם בתקופת זמן אחרת, לאו־דווקא עכשיו. חונכתי על ברכי האמונה, אי אפשר להתנתק בבת אחת. אמרתי בהתחלה שאני רוצה לחזור לקיבוץ, אבל עכשיו, טכנית, אני מחפש פתרון אחר. הרי כשאתה חילוני, לא חשוב אם אתה בקיבוץ או לא. חשוב לי הקשר עם ההורים, ולכן אני נוקט קו פשרני.

מה שאתה לובש עכשיו נראה חרדי לכל דבר...

כן, אבל מודרני. אחי לומד בישיבה רצינית מאוד. חברים שלו משם ראו אותי בלבוש הזה, ואמרו לו: 'מה, אחיך התקלקל?'

הם לא יודעים בבני־ברק מכל הסיפור?

רק בערב שבת הסתבר לי בבית הכנסת שיש כמה שיודעים, זה די מרעיש שם. הייתי בחור טוב. אומרים, 'מה, זה התקלקל?' אבל יש הרבה שלא יודעים.

הרמת טלפון לבית הקיבוץ הארצי לפני 8 חודשים. איך בכלל ידעת לאן לצלצל?

חיפשתי בספר הטלפונים. כשאני מחליט על תכנית, שום בעיה טכנית לא תפריע, לא טלפונים, לא נסיעות. סיפרתי למרכזנית בכמה מלים את הסיפור שלי. היא ישר העבירה אותי למחלקת הנוער, ושם ענה לי אחד, רפי שפירא. סיפרתי בקיצור את הסיפור שלי. הוא נשמע מופתע, אבל הרצון לעזור ניכר בקולו כבר בהתחלה. שוב, בניגוד לכל המלעיזים.

ממתי היו לך ספקות?

בשנה האחרונה. אני לא יכול להצביע על משהו מוגדר שעורר אותן, בכלל, הלבטים — הם לא נחלתי הבלעדית. זה נחלת כל אחד, השאלה באיזו כמות. אני יודע במפורש, שיש בחורים בישיבות שהיו קצת שמחים אם היו פותרים אותם מהעניין הזה שנקרא ישיבה. ישיבה זה לא אוניברסיטה. זה קשה. יש דבר שנקרא „חיי ישיבה". אני למדתי שלוש שנים בישיבה לצעירים, בית־דוד, שנחשבת אולי להכי טובה. אחר־כך בישיבה גבוהה, שבה רק התחלתי, סלובוטקה. מאז שהתחילו הספקות, הפכתי קיצוני לכאן ולכאן. כשהייתי קיצוני לכיוון הדתי, זה התבטא בתפילות ארוכות. פרישות מחיי העולם הזה. קראו לי הפרוש, הבודד.

כשהיו בך לבטים, מה עשית?

הלכתי לרבנים, מקובלים, צדיקים. אף לא אחד לא פתר לי את הבעיות. כולם אמרו: „במופלא ממך אל תחקור". זה כלל ידוע: 'תלמד בישיבה, כל הבעיות יעברו'. נער בגיל שלי מחונך כך, שהתכלית שלו בעולם הזה היא לקיים מצוות, לעבוד את השם, להתגבר על היצר הרע של התאוות, וכל דבר שסוטה מזה הוא פסול, וצריך להתרחק ולשנוא אותו. כך, למשל, בקשר לקיבוץ, ובמיוחד קיבוץ של השומר הצעיר, שנחשב לעולם תחתון ממש.

בישיבה לומדים מ־6־7 בבוקר עד 11 בלילה, עם הפסקות קצרות. אתה מתפלל, עובד את השם, יושב ולומד. זה נקרא להתקרב לתפילות. מי שגדל ככה ומתחנך ככה, זה באמת כל רצונו. כמובן, פה ושם יש סוטים. השיטה לא כל־כך מושלמת. יש כאלו שלא לומדים תורה כל־כך טוב. יש שיוצאים קצת לרחובות. בהרבה ישיבות, לקנות מנה פלאפל ברחוב זה איסור חמור מאוד. בכלל, בחור שמסתובב הרבה ברחובות — זה לא טוב. בגלל זה יש פנימייה. רוב הבחורים סגורים בפנימייה שבישיבה, ולא יודעים מכלום. גם אני, עד שפקחתי את העיניים, לא ידעתי מה זה קולנוע, מה זה טלוויזיה, מה זה שחקן. אצלי בבית אין אפילו רדיו, דעתם של גדולי התורה אינה נוחה ממנו. יש כאלה שמכניסים רדיו הביתה, אבל אבא שלי מחמיר.

יודעים בישיבה משהו על עניינים שבינו לבינה?

כלום! פשוטו כמשמעו. עד גיל 16, בוודאי שלא. אפילו לא סיפורים מפה לאוזן. כל הדברים האלה אסורים בתכלית האיסור. אפילו דיבור על הנושא. חס וחלילה להסתכל. אסור להזכיר במלה אחת.

לפחות בשבת חוזרים הביתה?

לא. גם בשבת נשארים בישיבה. שם חיים. זה מה שנקרא, חיי ישיבה. כמובן, אפשר ללכת לאכול בבית, לבקר — אבל חוזרים לישיבה. מי שלומד בישיבה בירושלים, בא לבקר פעם בחודש, חודשיים ואפילו שלושה. כל הקשר — במכתבים וטלפונים.

מה היחס בישיבה למדינה, לציונות?

גדלתי בחברה כזאת שנשיאה הוא הרב שך, שמתייחסת בשלילה מוחלטת למדינה ולציונות. יחד עם זאת, אם המדינה קיימת בדיעבד, הגישה היא: למה לא להשתמש בה? זה גם הסבר מדוע הם מצביעים לכנסת. לפני הבחירות, הרב שך יצא בקריאה שמי שלא מצביע אחראי לחילול שבת באילת... זאת אומרת: אפילו שאתה בבני־ברק, יש לך אחריות גם על חילול שבת במקום הכי רחוק.

ידעת מי זה הרצל, ביאליק?

בחור בסלובוטקה צריך לדעת מי זה ביאליק? על הרצל וחלוצי הציונות האחרים יודעים שם רק שהם היו יהודים מתבוללים, ששנאו את הדת.

ברחוב דיזנגוף היית פעם?

כן. כשהתחילו הספקות, התחלתי להסתובב, לנשום אוויר.

לקחו אותך לרבנים שישכנעו אותך לחזור. מישהו מהם היה קרוב לשכנע אותך לחזור בתשובה?

לא! לא היה אחד שהצליח לשכנע אותי לחזור לדת.

איך ההורים שלך חיים עם הבחירה הזאת?

זה גרם להם הרבה צער, אבל לא שבר אותם. הורים של חוזר בתשובה, זה בכלל משהו אחר. מי שעוזב את הדת, נחשב בעולם החרדי כאחד שהולך לגיהנום. לבאר שחת. מאבד את עצמו לדעת. זה דבר נדיר. הקיבוץ, בהשוואה לעבר שלי, הוא דבר הפוך. חונכתי שכל חילוני זה רע. ובקיבוץ של השומר הצעיר — הכי רע שיכול להיות.

מי האישיות שנחשבת בעיניך במיוחד בארץ?

פרופ' ישעיהו ליבוביץ'. אני לא אומר שאני מסכים אתו. אבל הוא אדם חכם.

אם יבוא אליך נער מבני־ברק ויתייעץ אתך אם לברוח לקיבוץ, מה תגיד לו?

אגיד לו, ברוך הבא. לך לקיבוץ.

היה צריך הרבה אומץ לעשות מה שעשית...

כבר 50 איש אמרו לי את זה. אבל אני לא חושב ככה. חוץ מהעניין של ההורים, שמצריך לב של ברזל, השאר לא מפחיד אותי.

ראיין: דוד ארליך

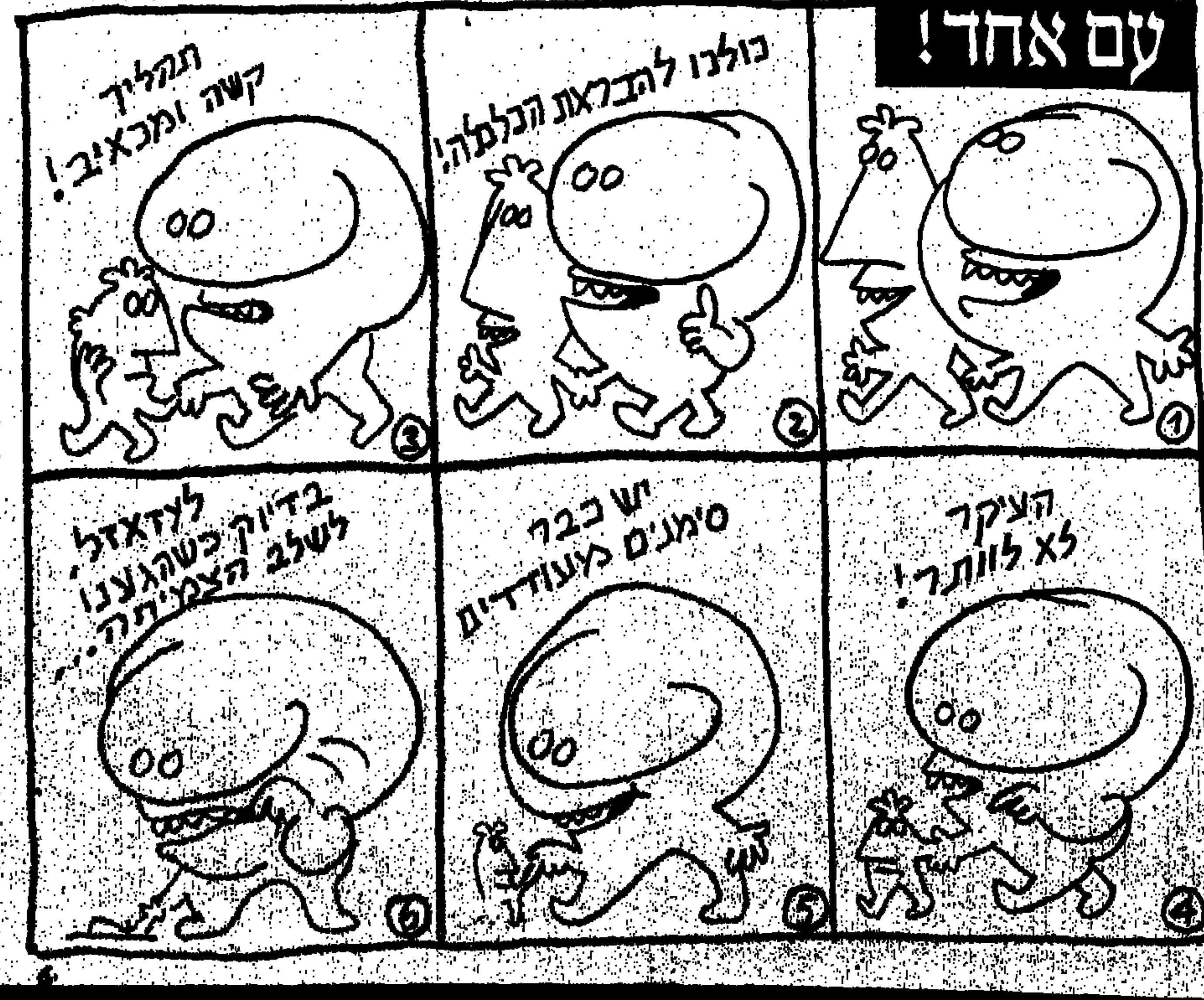

בלגאן ליברלי

ברל ושמרל – שני תאומים
תאומי ליברלים קטנים וכפופים.
בגיל ארבע חיו הם גדולים למדי
אך מאז הצטמקו והם לא אי־אי־אי

ברל ושמרל – שני תאומים
מגיל ארבע סמוכים על שולחן
חדודים בינתיים נישאו והולידו ילדים
לילדים כבר נשים, ממזרים, דרדסים.

ושולחנו של חדוד כאילו התקצר
ביחס לדור שתיאבונו רק מתגבר.
ופתאום זעמל חצקל, בנו של ברל הקטן
מלקט פירורים רק מתחת לשולחן.

בלגאן גדול פרץ שם –
רגיגות של מהומות:
ברל מברך את שמרל „שתיקבר באדמה!"
שמרל חיש מניף רגלו – בועט לברל בפופו,
„אתה אשם יה פראזיט, צריך מיד לצאת מפה!"

קיצורו של בלגאן – אחד הלך אחד נשאר,
ברל עוד אצל חדוד ושמרל נס אל המדבר.
וזה עצוב כי האחד בגלל אחיו יחטוף מכות
ושמרל מקסימום ימצא גל עצמות מיובשות.

הרומנסרו הספרדי–הישראלי

בהאג בירכו על המוגמר. אבל המאבקים בעד ונגד כינון היחסים עם ישראל, התנהלו במדריד. לא בין הספרדים לבין הערבים, כפי שמקובל לחשוב, אלא בין המנהיגים הסוציאליסטים הספרדים לבין עצמם

מאת יהודה צור

סוף־סוף – פרס וגונזלס נפגשו בהאג. הפעם לאחר כינון היחסים

העידן המתמשך של אי־קיום יחסים דיפלומטיים בין ספרד לישראל נסתיים. הבטחותיו של פליפה גונזלס, ראש ממשלת ספרד, לראשי השוק המשותף ולמנהיגי האינטרנציונל הסוציאליסטי, שניתנו כתנאי לקבלת ארצו לקהילה האירופית, מומשו לבסוף, לאחר דחיות רבות. בניגוד לסברה המקובלת, לא נבעו הדחיות מלחצן של ארצות ערב, אלא בעיקר ממאבקים פנימיים בתוך המפלגה הסוציאליסטית הספרדית, אשר מנעו את כינון היחסים בין שתי הארצות.

היחסים, שנתקבלו השבוע, מהווים רק הכרה רשמית למסכת יחסים אמיתית, הקיימת בין שתי הארצות מזה מספר שנים. פתיחת קווי תעופה סדירים בין שתי הארצות, על־ידי חברות התעופה הלאומיות — אל־על ואיבריה — קירבה את דרכם של רבבות תיירים משני קצות הים התיכון ואפשרה מערכת מסועפת של קשרי מסחר, ביטחון, וחילופי מידע בלחימה נגד הטרור, אשר משמשים תשתית לאינטרסים משותפים. גם רצונה של ארה"ב לחזק את אחיזתה באגן הים־התיכון פועל בכיוון זה.

תהפוכות רבות עברו החיזורים והגירושים בין שתי הארצות. היום ישראל היא המחזרת אחרי ספרד, בעוד שבראשית ימיה של המדינה, חיזר משטרו הימני של פראנקו בעקשנות אחרי ממשלתה הסוציאליסטית של ישראל, וביקש לכונן עמה יחסים דיפלומטיים ללא הצלחה. בשנת 1949, בעת ש[illegible] צעירה צעדים ראשונים בזירה עצמאית, ביקשה ספרד [illegible] עצמה מכתם הפאשיזם שעדיין דבק בה, ארבע שנים אחרי תום מלחמת העולם השנייה ועשר שנים אחרי שפראנקו הרכיב את הממשלה הרפובליקנית בארצו. ישראל צעירה, שהנהגתה הסוציאליסטית נהנתה מאהדת העולם המערבי, ואשר מדינות דרום־אמריקה הכירו בה, נחשבה על־ידי פראנקו כאמצעי נוח לפרוץ באמצעותה את בידודו הפוליטי. ארצות מערב אירופה לא יכלו להשלים עם משטר פאשיסטי שקם בתמיכת מוסוליני והיטלר, והדבר הקשה על ארה"ב להגיש סיוע לכלכלתה הכושלת של ספרד. במשרד החוץ הספרדי קיוו שכינון יחסים דיפלומטיים עם ישראל אשר סימלה יותר מכל את קרבנות הנאציזם, ישמיט את הבסיס לטיעוניהם של קובעי המדיניות בקרב מדינות אירופה באותה תקופה. אולם ישראל הסוציאליסטית דחתה את היד המושטת של פראנקו. היא היתה גאה להיות בין המדינות הבודדות בעולם, יחד עם מקסיקו, שהמשיכו להכיר בממשלה הגולה של הרפובליקה הספרדית, וסירבה להכיר בשינוי שחל בספרד כתוצאה ממלחמת האזרחים.

ספרד של אותם הימים, שהיתה ענייה מבחינה כלכלית, וחסרת השפעה פוליטית, התקשתה להציע לישראל תמורה. למרות העובדה שאלפי יהודים, שנרדפו על־ידי היטלר, מצאו מקלט דווקא בארצו של פראנקו. אך כאשר המלחמה הקרה חילקה את העולם לשני גושים בלתי מתפשרים, נדחק לשוליים עברו הפאשיסטי של פראנקו, ומיקומה הגיאוגרפי של ארצו העלה את חשיבותה בעיני ארה"ב וחומות הבידוד של פראנקו נפרצו.

מצדו השני של הים התיכון חיפשה ישראל, בשנות הס"[illegible] המוקדמות, תמיכה בינלאומית כדי לצאת מבדידותה. אולם האיתותים של ישראל כלפי מדריד, כי הפעם יתקבלו בחיוב פניותיה לכינון יחסים בין שתי הארצות — נותרו ללא תשובה. לספרד היתה עכשיו אלטרנטיבה, והיא נקטה עמדה הגורסת כי "יחסיה המסורתיים עם ארצות ערב מונעים ממנה לכונן יחסים עם ישראל, העלולים להתפרש כנקיטת עמדה עוינת כלפי העולם הערבי". פקידי משרד החוץ הספרדי המשיכו לנקוט עמדה זו עד מותו של פראנקו, בנובמבר 1975. בשנתיים שחלפו עד כינון הממשלה החוקתית הראשונה בספרד, בנובמבר 1977, ניסה שר החוץ של שלטון המעבר, חוזה ארילזה, להביא להחלפת שגרירים בין שתי המדינות. אך גישושיו נקטלו בעודם באיבם עם הקמת ממשלתו של אדולפו סוארז ב־1977. לאחר החלפת שגרירים עם מקסיקו, נותרה ישראל הארץ היחידה בעולם שספרד לא הכירה בה, ולא קיימה עמה יחסים דיפלומטיים. סוארז, אשר ביקש להיות דמות מרכזית בעולם השלישי, לא רק סיכל תכניות של חוזה ארילזה, אלא אף הפגין את עמדתו ושריריו, כאשר הזמין את מנהיג אש"ף, יאסר ערפאת להתייעצות.

למרות אי־הכרה כלפי חוץ, ניצלה ישראל את מרכז ארגון התיירות הבינלאומי המסונף לאו"ם, היושב במדריד, כדי להציב בה נציג ישראלי רשמי: שמואל הדס, איש משרד החוץ, בעל מעמד דיפלומטי בכיר, המפעיל משרד פרטי מביתו וממשרד צנוע. מעמדו של הדס כנציג ישראלי בארגון התיירות, רחוק מלשקף את היקף פעילותו. בניגוד לכל יתר הנציגים של הארגון, הפוקדים את ספרד רק בעת ישיבות וכינוסים, יושב שמואל הדס במדריד דרך־קבע, וכמעט ללא עזרה הוא פועל כשגרירות ישראל לכל דבר.

התכסיס הישראלי התקבל בשתיקה מצד ממשלת ספרד, ואילו שמואל הדס הצליח ליצור קשר עם אמצעי התקשורת הספרדיים וקשר קשרים אישיים אמיצים עם אישים במפלגת השלטון והאופוזיציה. אישים מן הימין ומן השמאל מדברים באהדה על שמואל הדס כעל נציג רשמי, ואותם גורמים, שסיכלו עד כה את ניסיונה של ישראל להשגת הכרה דיפלומטית מצד ספרד, לא הצליחו למנוע ולבלום את האהדה הרבה בה זוכה הרעיון בקרב שכבות רחבות של העם הספרדי.

הסוציאליסטים הם המתנגדים

המתנגדים העיקריים לכינון היחסים נמצאים היום בתוך המפלגה הסוציאליסטית הספרדית. בשנות הגלות והאופוזיציה המחתרתית נגד משטרו של פראנקו, שימשה מפלגת העבודה הישראלית כמארחת ומסייעת בדרכים רבות לאנשי המפלגה הסוציאליסטית הספרדית. פליפה גונזאלס, כמו רבים מחבריו, ביקר בעבר בישראל כאורחה של מפלגת העבודה. עוד בהיותו בראשית דרכו אל מנהיגות מפלגתו, בהיותו עורך־דין צעיר ב־1968, ביקר גונזאלס בישראל. שנה לאחר מכן והוא בן 28, ביקר פעם נוספת, יחד עם רעייתו, סייר בארץ שהיתה עבורו בעלת "קסם מיוחד כמעבדה של סוציאליזם בהתגשמותו", כפי שהתבטא במפגשים של האינטרנציונל. ראשי מפלגת העבודה שמרו על קשר עם המנהיגים הסוציאליסטים הצעירים שחיפשו תמיכה בישראל, ובנוסף לתמיכה פוליטית ניתן להם, לא פעם, גם סיוע כספי. כל מי שהוא משהו במפלגה הסוציאליסטית הספרדית, ביקר בישראל, ועד היום רבים מהם אוהדים אותה.

ב־1971, בדרכו אל מנהיגות מפלגתו, ביקר פליפה גונזאלס פעם נוספת בישראל, אז כונה על־ידי מארחיו בשמו המחתרתי "חבר איסידורו". ב־1976, כשנה לאחר מות פראנקו, לאחר שנבחר למזכ"ל המפלגה הסוציאליסטית הספרדית, זכה פליפה גונזאלס לתשואות רמות כאורח ועידת מפלגת העבודה.

ידידים שהם יריבים

המפלגה הסוציאליסטית הספרדית טיפחה בשקידה את האגדה על שני ידידים בלב ובנפש שכרתו ביניהם ברית לשנות את פניה של ספרד. פליפה גונזאלס ואלפונסו גוארה, שניהם בני סביליה, שניהם עורכי־דין ושניהם, כך מספרת האגדה, מאוחדים בדעותיהם ופועלים מתוך הבנה מרבית והסכמה הדדית. אולם בשלוש שנות שלטונם של גונזאלס, וסגנו אלפונסו גוארה, הוכח כי הם חלוקים ביניהם כמעט בכל נושא אפשרי: החל מן הדרך להבריא את המשק הספרדי, וכלה בתפישתם את הדמוקרטיה, בשאלת הצטרפות לנאט"ו, בשאלת יחסים עם ארה"ב ועוד. גם ישראל והציונות משמשות סלע מחלוקת, ופליפה גונזאלס אינו מסתיר עד היום את אהדתו לישראל, למרות עמדתו הביקורתית כלפי מדיניותן של ממשלות ישראל האחרונות.

גוארה היה תמיד גלוי באנטי־ציוניותו. ב־1975 ביקר גוארה, פעם ראשונה ויחידה, בישראל, כאורח מפלגת העבודה. הוא בא ארצה עם משפט קדום, הרואה בציונות "תוצר אימפריאליסטי וגוזל את מולדתו של העם הפלשתינאי", "אך המציאות טפחה על פניו" סיפר לנו איש מפלגתו, "הוא מצא ארץ משגשגת, דמוקרטית, חדורת רצון להגיע להסדר עם ארצות־ערב."

התרגיל של גוארה

אלפונסו גוארה, האיש החזק במפלגתו, אשר תמך משנים בשר־החוץ מורן נגד כינון יחסים עם [illegible] הכשיל בוועידת מפלגתו עוד בספטמבר 1979 [illegible]

ישראל, יוק

פרננדו מורן כיהן עד לזמן האחרון כשר החוץ של ארצו במשך שלוש שנים, והתנגד בתוקף לכינון יחסים עם ישראל, בהיותו חבר המגמה האנטי־ישראלית ואנטי־ציונית של גאלוואן, אשר פעילותה ניזונה מכסף לובי. בספר שפרסם לפני מספר שנים, טען מורן שרק שינוי מהותי בעמדותיה של ישראל יביא להכרה ספרדית רשמית, כאשר התנאים הם כאלה שספק אם אי־פעם יתמלאו. לפני שבועיים, בהיותו שגריר ארצו באו"ם, המצפה להתחלת כהונתו בתקופה הקרובה, פרסם מורן מאמר המשתרע על ארבעה עמודים מלאים בשבועון הנפוץ ביותר בספרד, "קמביו 16". הוא לא הזכיר, אף לא במלה אחת את ישראל, למרות שנושא המאמר היה יחסיה של ספרד עם ארצות הים־התיכון, ובעיקר בחלק המזרחי של האגן. למעט תזכורת בדבר הכרח "לפתור את הבעיה הפלשתינית", הצליח מורן לדלג על נושאים רבים בלי לנקוב בשמה של ישראל, כאילו אינה קיימת, ואינה עובדה בים־התיכון ובמזרח־התיכון. לא פלא שמורן, גם כשר החוץ בספרד, היווה מכשול לכינון יחסים בין שתי הארצות.

היתה זו תקופת הסכמי הביניים עם מצרים של סאדאת. ראש הממשלה דאז, רבין, לא הסתיר רצונו להגיע להסדרים נוספים עם שכנותיה של ישראל. העם הישראלי, אותו פגש גוארה אחרי מלחמת יום הכיפורים, היה להוט להגיע לשלום. הרשמים האלה מייסרים אותו עד היום. הוא נשאר דבק בעמדותיו הפרו־אש"פיות, אבל אין בו אותו להט ושכנוע עצמי בו הצטיין לפני ביקורו בישראל.

עד היום, מעמדת סגן ראש הממשלה, גוארה הוא הרוח החיה המעכבת הכרה ספרדית בישראל, כך גורסים אישים במפלגה הסוציאליסטית הספרדית. סוד גלוי הוא שפרננדו מורן, שר החוץ הספרדי שהודח על־ידי גונזלס לפני שלושה חודשים, ואשר התנגד נואשות לקיום יחסים עם ישראל, היה עושה־דברו של גוארה לא רק בענייני ישראל, לא גם בגישתו לטובת צרפת, נגד נאט"ו, נגד מדיניות ארה"ב באירופה ובאמריקה הלטינית. מורן הוא תוצר של מפלגה רדיקלית שמאלנית שצמחה בשנות ה־60 בספרד והתאחדה בסוף שנות ה־70 בלית־ברירה, עם המפלגה הסוציאליסטית של גונזלס. לפרופ' טיארנו גאלוואן היו יומרות להנהיג את המפלגה הסוציאליסטית אך הוא הפסיד לגונזלס במירוץ אל הצמרת. כיום גאלוואן הוא ראש עיריית מדריד. בראשית שנות ה־60 ארגן סביבו גאלוואן קבוצה של אישים בעלי מגמות רדיקאליות. ב־1972 הוא גורש יחד עם אוהדיו מן המפלגה הסוציאליסטית, על־ידי ההנהגה הוותיקה הגולה, וייסד שנה לאחר מכן את "המפלגה הסוציאליסטית העממית". גאלוואן זכה לתמיכת חלק מן הסוציאליסטים הגרמנים, ובמקביל קיבל אשראי בקרב גורמים בימין הספרדי, אשר נוכח מותו הקרב של פראנקו ביקשו כי יסייע בידם לקדם את הצטרפות ספרד לשוק האירופי המשותף.

פרננדו מורן, שכיהן כשר החוץ של ספרד עד לפני כמה חודשים, היה ממקורביו של גאלוואן. איש אחר היה מזכ"ל מפלגתו, ראול מורודו, אשר היה ממונה על קבלת כספים מהסוציאליסטים הגרמנים. אולם הוא לא הסתפק בקשריו עם הגרמנים. כישוריו של מורודו לגייס אהדה רגשית ופיננסית חרגו מגבולות אירופה. הוא קשר קשרים עם נשיא מקסיקו דאז, אצ'בירה, שהיה חסיד גדול של אש"ף, וגם ממנו החלו לזרום כספים למימון פעילותו הפוליטית של גאלוואן. אולם את הצלחתו המרשימה ביותר קצר מורודו, כאשר שליטה החדש של לוב, מועמר קדאפי, החל להזרים סיוע פיננסי בלתי מוגבל למפלגתו. בתמורה הפך מורודו לדובר האינטרסים הלוביים בספרד, ופעל למען כינוסה של ועידת המפלגות הסוציאליסטיות באגן הים התיכון בסוף שנת 1979. אין אפשרות, כמובן, לאמוד את גובה סכומי התמיכה שזרמו אל מפלגתו של גאלוואן, אך אומדנים של יריביו נוקבים בסכומים של מיליוני דולרים ממקורות לוביים, בין השנים 1971־1977.

בזמן שגונזלס הכין את תכניתו להחליף את ההנהגה הוותיקה במפלגתו ולהעמיד את עצמו בראשה, דבר שביצע ב־1974, פעל יריבו גאלוואן להשגת תמיכה כספית שתאפשר לו לנצל את ניצחונו של גונזלס לטובתו־הוא. אולם גונזלס חיזק את אחיזתו במפלגתו, והילך בהצלחה על שורה של משברים שרי יזמתם של גאלוואן והאגף השמאלני במפלגה. אסיאס התגבשו בתוך מפלגתו של גונזלס הקווים המפרידים בין הקבוצות השונות, כאשר הסכסוך הישראלי־ערבי שימש לעתים קרובות כזירת התנגשות בדיונים פנימיים. ניסיונו של גאלוואן להפוך למנהיג המפלגה הסוציאליסטית מכוחו של הכסף הלובי — נגוז בבחירות הדמוקרטיות הראשונות שנערכו בספרד לאחר מות פראנקו. מפלגתו העצמאית של גאלוואן קיבלה רק שני מושבים בבית הנבחרים, לעומת 128 בהם זכתה מפלגתו של גונזלס. איחודן של שתי המפלגות שם קץ לחילוקי הדעות, אבל רק לכאורה. ראול מורודו ממשיך גם היום להוות "את הגשר הסוציאליסטי" של שליט לוב בספרד, וגם גאלוואן לא זז מעמדותיו הפרו־אש"פיות עד היום.

ב־1972, החל פרנסואה מיטראן ליזום את כינוס ועידת הסוציאליסטים של אגן הים התיכון. לדעת מיטראן נשלט האינטרנציונל הסוציאליסטי על־ידי הגרמנים, בכוח כספם וארגונם, ומיטראן ביקש להקים סניף ים־תיכוני של האינטרנציונל, שישמש לו בסיס להגשמת תכניתו "לאיחוד השמאל", ארגון שישתף פעולה עם הקומוניסטים. בניגוד לעמדותיו של וילי בראנדט, שנטה לשתף ליברלים ודמוקרטים נוצרים בממשלות הסוציאליסטיות באירופה ובאמריקה הלטינית. גאלוואן, מורודו ושר החוץ הבא [illegible] לכלי בריתו של מיטראן. הכסף הלובי, שזרם לגאלוואן אפשר למימון פעולות אלה.

ולעומתן חיזק גונזלס את קשריו עם וילי ברנדט, ובפגישות רבות שנערכו ביניהם יצרו הבנה בסיסית באשר למגמות המדיניות. במאבק בין מגמות אלה לא נפקד מקומה של ישראל. גולדה מאיר, ששימשה סגנית יו"ר לאינטרנציונל, לצד וילי ברנדט, הכריעה לא פעם לטובת גונזלס בנושאים שנויים במחלוקת שהובאו להכרעת האינטרנציונל; כך הפך המנהיג הספרדי לנציג המגמה המכירה בישראל ובציונות, כנגד מגמת מיטראן, גאלוואן ומורודו, התומכת באש"ף. מסיבה זאת נטש גונזלס את הרעיון של הוועידה הסוציאליסטית של אגן הים התיכון, פרי יוזמתם של מיטראן וגאלוואן. המפלגה הסוציאליסטית, בהנהגת גונזלס, התעלמה לחלוטין מן הוועידה. המהלך של מיטראן נכשל בהעדר תמיכת המפלגה הסוציאליסטית הספרדית. וילי בראנדט נשם לרווחה כאשר גיבוש גוש סוציאליסטי בדרומה של אירופה, שיהיה מבוסס על פפנדראו ביוון, מיטראן בצרפת וכסף לובי — עלה על שרטון, והתברר שיריבו הצרפתי אינו מצליח לכבוש מחנה נגדי בהנהגתו. כגמול על נאמנותו, מונה גונזלס לסגן־נשיא האינטרנציונל, ולממונה על יחסי הארגון עם מדינות דרום־אמריקה.

שר החוץ נגד ישראל

הגורמים המתנגדים לישראל בקרב הסוציאליסטים בספרד נחלקים לשתי קבוצות: יש פרו־ערבים מתוך אידיאולוגיה של תמיכה בחלשים, ויש תומכי המהפכה האלימה, והמעריצים את אש"ף כתנועת שחרור לאומית. אלה מהווים מיעוט בקרב המפלגה הסוציאליסטית בספרד, אולם קיימת קבוצה שנייה שהכסף והעמדה העקרונית חשובים בעיניה באותה מידה. דל וולה מונה לשגריר ספרד בירדן, זמן קצר לאחר שמפלגתו הסוציאליסטית ניצחה בבחירות. מיד לאחר שהופיעו הפרסומים הראשונים על אפשרות של הכרה ספרדית בישראל, מיהר דל וולה להצהיר שספרד תתנגד להכרה בישראל "כל עוד היא מנהלת מדיניות תוקפנית בשטחים המוחזקים ובלבנון". ייתכן שהצהרות השגריר משקפות נאמנה את דעתו, אך ייתכן גם שהן מושפעות במידה כלשהי מן העובדה כי הוא כיהן גם כמנהלן של חברות כלכליות פורחות, הניזונות מכסף ערבי. השגריר הכחיש, אמנם, בזמנו כי קיים קשר כלשהו בין עמדותיו לבין העובדה שעסקיו נשענים על מימון ערבי, אבל הקשר בין המאה לדעה הוא קשר עתיק ובלתי נתיק.

לאש"ף יש משרד המעסיק קרוב ל־20 איש במדריד. לעתים קרובות מוכפל מספר העובדים, סביב ועידות או כינוסים בינלאומיים. אנשיו של ערפאת מפזרים כסף ביד רחבה לאמצעי התקשורת, למפלגות שונות, ולמעצבי דעת הקהל. לישראל קשה להתחרות עם אש"ף, המזמין לעתים קרובות עיתונאים בכירים ליהנות מאירוח ביד־המלך, בתוספת ראיונות עם ראשי אש"ף ומדינאים ערבים.

הפתרון להכרה בישראל התגלגל לידיו של גונזלס. ראשי מערב אירופה והאינטרנציונל הסוציאליסטי התנו את כניסת ספרד לשוק המשותף בהכרה זאת. כדי לבטל את המצב החריג של ספרד, שהיא הארץ היחידה בעולם המערבי שלא מכירה בישראל. המתנגדים לכינון יחסים עם ישראל הבינו שאם רצונם ביתרונות של השוק המשותף, עליהם להשלים עם הצד הדיפלומטי. האיומים של הליגה הערבית וארצות ערב, והחשש מהפסד השקעות ערביות בספרד, מהווים בלון נפוח, שאין מאחוריו דבר. ההשקעות הערביות בכלכלתה של ספרד הן כמעט אפסיות, מרבית ההשקעות היא בווילות מפוארות, ובנכסי דלא־ניידי במקומות שונים בספרד, המהווים "השקעה לשעת חירום" של השייח'ים הערבים. ובוודאי אין ברצונם לוותר עליהם בגלל הכרה בישראל. ברגע שגונזלס סילק את שר החוץ שלו, מורן, הבינו כולם שאלפונסו גוארה, סגנו, ויתר בלית־ברירה על התנגדותו לכינון יחסים עם ישראל.

שגריר במשורה

[illegible]

הנשים של מוראביה

הוא בן 78, היא בת 31. יובל שנים (פחות 3) מבדיל ביניהם. הוא — אלברטו מוראביה־פינקרלה (הוריו היהודים גרו בטריסט). היא — כרמן ללרה, ספרדייה יפהפייה המושכת אל עצמה את מבטיו של כל גבר המכבד את עצמו... הם מתחתנים בסוף חודש זה. אולם אינם רוצים לגלות את התאריך המדויק. הוא — מוראביה, מחבר כמה מרבי־המכר המפורסמים ביותר בעולם („הרומאית", „הצ'וצ'רה" ועוד...), מתחבא, בינתיים, בארץ אפריקנית רחוקה (זימבבואה) מסקרנותם של העיתונאים והכתבים. לא כל יום מזדמן סקופ כמו „מוראביה מתחתן"... לא כל יום מזדמנת חתונה עם הפרש גיל של יובל שנים...). היא כרמן היפהפייה — אינה מתחבאת. אלא „דווקא נותנת חוט" (כפי שמתבטאים באיטלקית), לכתבים, ואינה מתחמקת מלענות אפילו על שאלות אינטימיות...

ההפרש האסטרונומי גדול?

„ומה בכך?" היא עונה בהעזה רבה „נכון, יש הפרש, אז מה?

„אתם רוצים שאני אחזור ואדגיש שאלברטו (שמו הפרטי של מוראביה) הוא חיוני וגברי כמו בן שלושים, הרבה יותר רענן ובעל־יוזמה ממני, בא־אלה דבריו תשתחררו מאמיתות שגרתיות. גם אם היחסים בינינו מתבססים על שוני, גם אם לא תמיד מוצאים חן בעינינו אותם דברים, הרי המשותף בינינו הוא אותו יצר החיים והכבוד ההדדי הרב".

כך קובעת, בגאווה מופגנת, מי שתהיה בקרוב הגברת מוראביה פינקרלה — „כן, אנשא בקרוב לאלברטו. אנו חיים יחד בהרמוניה כבר חמש שנים ואני שמחה להינשא לו; נישואין זה דבר חיוני ואף משעשע, וכאשר הציע לי להינשא לו, עניתי מיד: כן. מה אני אוהבת בו במיוחד? כמובן שמוצאת חן בעיני אישיותו כולה, כמו שהיא: אני אוהבת מאוד את עיניו, את ידיו, את ראשו המחודד במקצת, את הצוואר הילדותי במקצת שלו..."

כרמן ללרה (הגברת מוראביה פינקרלה העתידה) נולדה בספרד, בעיירה טורלה בקרבת העיר פאמפלונה, בה סיימה את האוניברסיטה בעטורת דוקטורט על נושא הישועים. ברומא היא חיה משנת 1978, וגם בבירה האיטלקית למדה באוניברסיטה וקיבלה תואר דוקטור נוסף, על עבודת מחקר בנושא „היחס קולנוע־ספרות ביצירותיו של במאי הסרטים והסופר בונואל". בספרד התחתנה, בגיל צעיר מאוד, וחיש מהר נפרדה מבעלה הספרדי. בנה הקטור, בן 12, חי במדריד עם אביו.

כרמן היא, כאמור, אישה יפה מאוד, שהצליחה בכל מעשיה. במשך חמש שנים עבדה באוניברסיטת רומא, וכעת היא ממונה על לשכת העיתונות של הוצאת הספרים הגדולה והחשובה „מונדאדורי". הודות להכרותה עם מוראביה היא משתלבת היטב בעולם האינטלקטואלי של רומא, ואף החלה למשוך בעט סופרים. בשנה האחרונה כתבה „יומן אינטימי, תרבותי־חברתי" של 320 עמוד, שהיא אינה מתכוונת, לעת עתה, לפרסם. יוצא, אפוא, שכל „שיר" של מוראביה כותבות. כתבה (עוד איך) אלזה מורנטה, שהיתה אשתו החוקית עד יום מותה, ואליה עוד נחזור. כתבה דאצ'ה מאראיני. גם היא צעירה בכמה עשרות שנים ממוראביה, פמיניסטית לוחמת עד היום הזה; אתה היתה למוראביה פרשת אהבים ארוכה, לפני שירשה את מקומה היפהפייה מפאמפלונה.

אלזה היתה ידידתו לפני שניסתה להתאבד

ובכן, לגבי שני בני הזוג, מדובר בנישואין שניים. גדול הסופרים האיטלקים, המועמד זה שנים רבות (אולם ללא הצלחה) לפרס נובל לספרות, נשא עוד בשנת 1941, בימי המלחמה ממש, את אלזה מורנטה, שחוקרי ספרות רציניים ביותר מעריכים אותה כסופרת הגדולה ביותר של המאה שלנו, כיורשת האדים הספרותי הרומי של המאה הי"ט, כלומר בעלת ערך יותר ממוראביה, שרבים סולדים בעת מהצגתו האגו־צנטריסטית שביצירותיו...

ומעניין, שזמן נישואיהם חל דווקא בזמן עלילת ספרה החשוב ביותר של מורנטה, „ההיסטוריה" פרקיו המרתקים ביותר של הספר עוסקים בשואת יהודי הגטו הרומי שאלפים מהם, נחטפו באישון לילה על־ידי הס.ס, הועמסו על קרונות משא והובלו כצאן לטבח למחנות המוות הנאציים בפולין.

אלזה מורנטה מתה, כידוע, לפני חודשים אחדים בלבד. כשנה לפני מותה עורר אלברטו מוראביה מורת־רוח והתמרמרות בדעת הקהל האיטלקית, אחרי שהלך אצל הנשיא סנדרו פרטיני כדי לבקש את התערבותו למען אשפוזה של אשתו בקליניקה על חשבון המדינה, „מוראביה המסכן... מוראביה הקבצן..." — התמרמר הקהל על מי שגורף שכר סופרים ממאה עשרים ושבע מדינות של כל יבשות העולם, ומקבל שכר סופרים של מיליון לירטות איטלקיות בעד כל מאמר שהוא כותב בשביל ה„קוריירה דלה סרה" וכך וכך מיליונים לחודש בעד ביקורת הסרטים בשבועון האיטלקי הנפוץ — „אספרסו".

אלזה אושפזה לבסוף בקליניקה האקדמית ברומא, על חשבון המדינה. בתחילת אשפוזה היא ניסתה להתאבד על־ידי בליעת כמות גדולה של גלולות, את סוף חייה חייתה במצב של חצי־שיתוק, וכאשר היתה עדיין ערנית למתרחש סביבה, חשבה, כמובן, לא מעט, על הספרדייה כרמן. „יותר מדי יפה" — לחשה תכופות...

אלברטו מוראביה לא רצה להתגרש מאלזה, כל זמן שהיתה בחיים. עכשיו — הכל אפשרי.

„כעת אלברטו חופשי וגם אני חופשייה" — מפטפטת בסיפוק פרוידיסטי כרמן ל. בפני העיתונאים — „להינשא זה דבר כה יפה, חיוני וגם אנטיקונפורמיסטי, איש אינו מתחתן עוד".

„האם הכרת אישית את אלזה?" — חוקרים אותה עיתונאים חטטנים.

„בטח," — היא עונה בהתחנחנות של יפהפייה צעירה שעדיין חיים ארוכים ועשירים לפניה. „היינו ביחסים מצוינים, בעיקר לפני שניסתה להתאבד, לפני שאושפזה בקליניקה. לפני באורווה ערכנו ביקורים הדדיים וניהלנו שיחות טלפוניות ארוכות, שוחחנו ארוכות על ספרו.

„הביטי, גם אני קצת ספרדייה", אמרה לי אלזה. בגלל מוצאי הסיציליאני: יום אחד סיפרתי לה שבהדרכתי, הסטודנטים של אוניברסיטת פאמפלונה תרגמו וניתחו, מבחינה ספרותית, קטע מה„היסטוריה" שלה. היא היתה מאוד מרוצה, ואף נרגשת... במצב רוחה היו עליות וירידות. לפעמים, כאשר מוחה היה צלול, אמרה לי דברים קשים ורעים. „את יותר מדי יפה" — חזרה תכופות בפני..."

אלה הם, כמובן, זיכרונות היפים לשיחה בחברה אינטלקטואלית, שזכרה של הסופרת, יוצרת „ההיסטוריה" עוד טרי בתוכה. בעיקר שופעים, כמובן, הסיפורים על ההכנות לחתונה. ידוע כבר שאחד משני עדי הנישואין יהיה קרוב־משפחה של פאזוליני — הפייטן, הסופר, הבמאי המורדן, שהלקה באלף שוטים את החברה האיטלקית הזעיר־בורגנית וההיפוקרטית; פאזוליני „האחר" שנרצח על־ידי אחד מ„נערי הרבעים", שהיו גבורי שיריו וספוריו, ורבים מהם היו גם אהוביו באמת... העדה השנייה תהיה השחקנית ממוצא רוסי — ואדה ראסימוב.

„החתונה סודית!" חוקרים העיתונאים.

„סודית מאוד, To Secret. לא מגלים את התאריך לשום אדם, אפילו לא לידידים הקרובים ביותר. ביקשנו מה„סינדאקו" של רומא, זה שיחתן אותנו, שישמור את הדבר בסוד. החלטנו להתחתן עם שחר ממש, נקווה שפקידי העירייה יגיעו בזמן ושלא יגיעו הצלמים, אולם הם ודאי יגיעו למרות הכל ויצלמו צילומים איומים."

מישהו התלבט אם לשאול את כרמן האם תלך את הבלעדיות של הצילומים לאחת מסוכנויות הפרסומת, כפי שנוהג כעתן אלא שהשאלה לא נשאלה...

„ומה אחרי הטקס בקאמפידוליו (בניין העירייה) — ביתו של ירח דבש?" שאלו.

„ירח דבש?" תגובה כרמן „לא רוצים ולא יכול לא יהיה ירח דבש. בתחתן [illegible] אפילו

סעודת חתונה לא תהיה, לכל היותר ארוחת בוקר קלה, כי הרי נתחתן השכם בבוקר. אחר כך נחזור הביתה. אלברטו יישב ליד שולחן העבודה שלו כדי לכתוב, כפי שהוא נוהג לעשות כל יום בשעות שלפני הצהריים, ואני אלך למשרדי לעבוד, כמו ביום רגיל."

טבעות נישואין מרודזיה וזר־כלה בסגנון ספרדי

„מדברים על מתנות־נישואין אגב־תיות..."

„לא ולא, שום מתנה. אינני אוהבת מתנות, לא ביום־הולדת ולא בחג־המולד. אם יש משהו שמוצא־חן בעיני אני קונה בעצמי... למען האמת אלברטו כן שאל אותי איזו מתנה אני רוצה לרגל הנישואין... אולם טרם החלטתי."

טבעות הנישואין הן אקזוטיות ומוצאן מרחוק. הן נקנו ברודזיה, באחד המסעות הרבים שמוראביה עורך על פני ארצות אפריקה... זר הפרחים שתישא הכלה בידה בשעת טקס הנישואין ובשעת „ארוחת הבוקר הקלה" — יהיה בסגנון ספרדי.

„ובנך הקטור יהיה נוכח בטקס החתונה?" שואלים את הכלה.

„לא, הוא נשאר במדריד. כאשר בישרתי לו שאני נישאת לאלברטו מוראביה, הוא אמר: „בסדר מאמה" בשבילו זה לא משנה. זה יהיה גם ביתו. הוא מקיים יחסים טובים מאוד עם אלברטו. כבר חמש שנים שאנו סובבים על פני העולם, שלושתנו יחד. היינו יחד ברוסיה, בתימן, ומי יודע עוד כמה נסיעות יפות נערוך אתו..."

המפטפטת והמגלה סודות מהחדר היא, כך נראה, הכלה כרמן ללרה, בעוד שהחתן אלברטו מוראביה נחבא אל הכלים ומסתתר. מעדיף להעמיד את העולם בפני עובדה מוגמרת... אלא שברגע האחרון (ב„מדיה" מונים כעת את „שעת האפס" של החתונה הפנומנלית ב„ספירה לאחור"), יצא גם אלברטו מוראביה ממחבואו שבאפריקה הרחוקה, וללא מבוכה כלשהי ענה דוגרי על ה„אנוסיה" של קהל העיתונאים התוקפני של רומא.

ובכן: מה עם פער הגילים בין החתן והכלה?

„גם בין דאצ'ה (האהובה הקודמת שלו, שהוזכרתי לעיל — א.נ.) לביני היה הבדל של 29 שנה," פטר את הטענה מוראביה.

„האם חשוב לך לחיות עם אישה הרבה יותר צעירה ממך?" המשיכו העיתונאים בהתקפתם.

„לא הגיל, אלא היופי קובע בשבילי. אלזה היתה יפה מאוד בהיותה צעירה, דאצ'ה גם היום יפה מאוד. היופי הוא כוח מסתורי הבא מבפנים, אין לו כללים בדוקים."

„מה גורם לך להתאהב למעשה באישה?"

„אני מתאהב באישה כאשר אני מרגיש שהיא מקורית, אותנטית שיש בה משהו שמחוץ לשגרה."

„מבחינה זו האם יש דמיון בין אלזה מורנטה, דאצ'ה מאראיני וכרמן ללרה?"

„שלושתן נשים, עם אישיות אוטונומית עצמאיות, אולם בעלות אופי שונה. לאלזה היה אופי קשה מאוד. היחסים בינינו היו עמוקים מאוד, אולם קשים, לדאצ'ה אופי חזק, רציונלי אך מתוק מאוד. לכרמן אופי מסובך — אך גם היא חזקה באופיה."

מגלים את הגוף העצמי ואת גופה של האישה באיטיות רבה

„הן אם אהבת בחייך נשים רבות?" מנסים העיתונאים לחטט בחייו ואהוביו של מחבר „הרומאית", „הצ'וצ'רה" ועוד רומנים שבמרכזם נשים סקסיות וחושניות.

„אהבתי נשים... הכה נראה... רק חמש נשים אהבתי באמת, זה לא כל כך הרבה, לאז שתיים היו זרות, לא איטלקיות... אחת מהן אהבתי כאשר הייתי בן עשרים. זה היה בשנה בה הופיע ספרי „האדישים" (הספר הראשון של מוראביה שהופיע תחת שלטון הפאשיזם, ורבים מעריכים אותו כספר החשוב ביותר של הסופר הפורה — א.נ.) זה היה בפריס. פגשתי בה במקום הקיט זרמט. עמדתי לשאת אותה לאישה, אולם הוריה התנגדו. יום אחד, זה היה אחרי מספר שנים, היא נמצאה מתה; קרבן של רצח. אהבה טרגית, אפוא. אלא שאהבה אמיתית היא נדירה, למזלנו, מפני שאהבה היא אסון הרסני. כל אהבה הורסת הכל סביבה, האישה הופכת לקטליזטור של מה שהגבר אוהב בחייו. אחר־כך יש לבנות הכל מחדש."

עוד שאלה פרובוקטיבית: „האם בגיל 70 אפשר לאהוב כמו בגיל עשרים?"

התשובה היא חיובית:

„אוהבים תמיד באותו אופן. בבקשה תבינו אותי, אם אגיד לכם שכיום אני מרגיש אותם רגשות, ועושה אותם דברים שהרגשתי ועשיתי בהיותי בן עשרים. מרגיש ועושה בדיוק אותם דברים."

העיתונאים קצת ספקנים ומחדדים את השאלה: „האם גם מבחינה מינית?"

מוראביה אינו מתבלבל ומאשר: „כן. גם מבחינה מינית, כמו אז כשהייתי בן עשרים. האמינו לי. אם אומר לכם שכעת אני נוסע יותר, עובד יותר, הדבר ייראה לכם כסתם התפארות, אולם כך הוא. אינני חושב שהגיל צריך לבלום את האדם. ייתכן שאחרי שנה או אחרי שישה חודשים זה לא יהיה כך."

„מר מוראביה, נשמעות דעות שיש בני־אדם שבזקנתם משתלטת עליהם „אובססיה" של המין, מה דעתך?"

„אני אינני נמנה אם אלה. המין היה בשבילי הרבה יותר מסוכן בגיל עשרים; אז לא עסקתי בו יותר מאשר עכשיו, אבל חשבתי עליו הרבה יותר. בניגוד למה שבני אדם וקוראי ספרי עלולים לחשוב עלי, מימשתי בחיי מיניות מעטה, אולי מפני שהייתי תמיד מאוד סלקטיבי. נוסף לכך, כפי שבוודאי ידוע לכם, מגיל שבע עד שבע־עשרה הייתי חולה, מרותק למיטה. נוסף לכך יש דבר מהו מאוד: מגלים את הגוף, את הגוף העצמי, ואת גופה של האישה, באיטיות רבה: התאווה טהורה, ההכרה היא זו שאינה טהורה, כי חל בדיוק השינוי ההוא: רכשתי את ההכרה. המושג שלי על מין עתיק כמו הספרות... הסופיסטים אמרו כבר במאה השלישית: האלים מרשים לנו להיות טהורים ולספר את אהבות הזולת."

מפילוסופיה, חזרה לעניני דיומא: „מי משניכם בא בהצעת הנישואין?"

„אני הוא שהצעתי לכרמן. היא ענתה כן. אחר־כך יצאתי לזימבבואה, כאשר חזרתי, כל רומא ידעה על כך."

„מהו הגורם לכורח הזה לחיות עם אישה?"

„הנשים מאוד מוצאות חן בעיני. אני אוהב את חברתן, ולמען האמת אני אוהב גם חברת גברים. אני אפילו חושב שיש בי קורטוב של הומוסקסואליות נסתרת ואפלטונית. האהבה ההומוסקסואלית היא אוניברסום שלמדתי להבין מקריאת פרוסט."

ולבסוף, מוראביה מנסה לנסח תמצית ה„אמורה" האישית שלו במלים אלה:

„באהבה אני פוליטיקאי. כלי הנשק של הפוליטיקה הם: השלטון, החברה, והאסטרטגיה, השידול. אלה הם האמצעים בהם אני משתמש באהבה, וכך אני משתדל לדכא את האלימות, כאשר זו באה להשתלט עלי. אני מחזיק עצמי תחת ביקורת, משאיר מעט מאוד לטבע, כי אין הוא אהבתני."

וה„אני מאמין" הסימבולי של גדול הסופרים האיטלקים בעניין זה הוא: „אהבה אינה נגמרת לעולם. אני אהבתי אותם כבר אדם משך כל החיים."

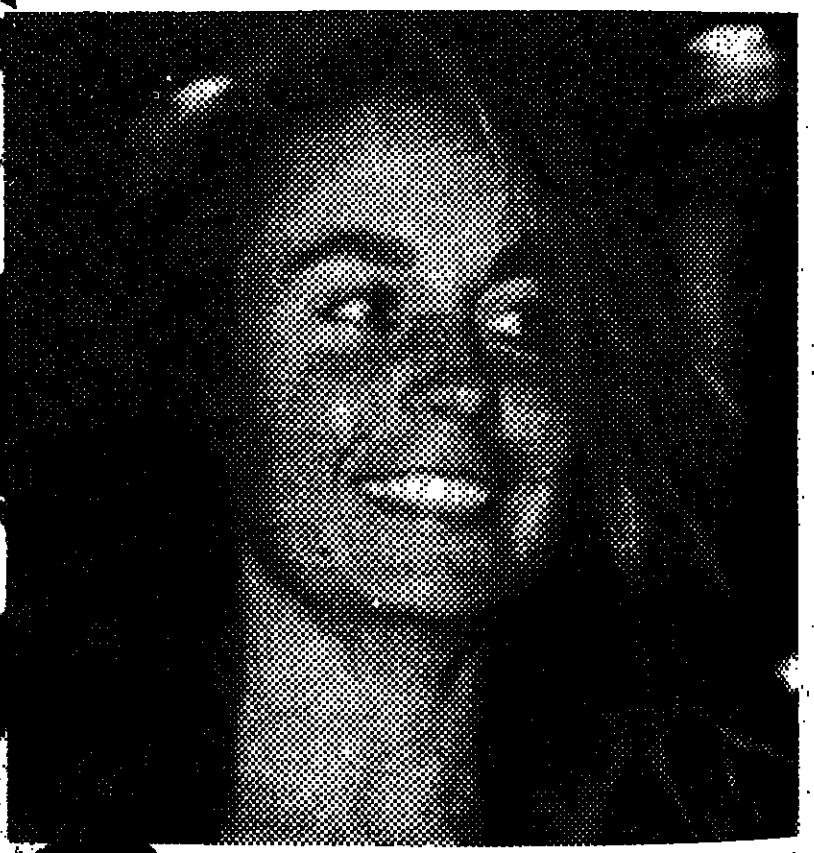

כרמן: „מקורית, אותנטית, ללא יומרות"

אלזה הצעירה והחתולים

אלברטו ואלזה ביום הנישואין

אלזה מורנטה לעת זקנה

בבריסל

הישראלים והיהודים שבאו לבירת בלגיה קיללו את מכבי ת"א בערב הראשון, וקפצו מעורם משמחה כעבור 24 שעות ★ מסורת התיקו בין אלופות ישראל וברה"מ נמשכת ★ "אנחנו לא רוסים, אנחנו ליטאים" ★ הצטערו שלא הורשו לשחק בת"א ★ הקשר המפתיע בין ליטא לבין ...ארה"ב ★

מאת ישראל פז

שריקת הסיום נשמעה במפגש השני בבית־הגמר של גביע־אירופה לאלופות בכדורסל, בשבוע שעבר בבריסל. לוח התוצאות הורה: מכבי תל־אביב 88; ז'אלגיריס קובנה 88 — מאות ישראלים פרצו למשטח הפארקט בפורסט־נאשיונל בבירת בלגיה ונשאו על כפיים את שחקני האליפה הישראלית. לרגע נדמה היה שמכבי תל־אביב זכתה במעמד השלישית בגביע־אירופה. שמחה כזו איננו זוכר זה זמן רב.

שחקניה של אלופת ברית־המועצות, ז'אלגיריס קובנה, ניצבו נדהמים למראה גלי־השמחה. הם ודאי לא הבינו מה קורה. אחרי הכל לא היה זה נגד אלא משחק אחד בכרורה של עשרה מפגשים בבית־הגמר.

הם לא הכירו את האוהדים המתוסכלים של אלופת ישראל. אלה ביקשו לפרוק מעצמם מטען־של־אכזבות. בארבעה הפסדים קודמים באותו אירוע. סוף־סוף ניצחון — ואפשר לשמוח. אמנם, בינתיים. שמחת־עניים כי סיכוייה של מכבי תל־אביב להגיע לגמר גביע־אירופה בבודפשט — קלושים ביותר. אבל כשאפשר לשמוח — שמחים.

טבעו של אוהד ספורט הוא לעלוז כאשר אליליו מנצחים אבל אסור להפוך כל ניצחון לפסטיבל. לא פעם נראה שאוהדים ישראלים אוהבים רק ניצחונות. הם גולשים מקיצוניות לקיצוניות, ללא טעם והיגיון. כאשר נפסידים — זה אסון, כאשר מנצחים — נפרצים סכרי־השמחה. זהו קהל שרחוקה המודעות כינו לבין ספורט; אוהדים, שמגיחים מחוריהם רק בעתות חג. ראיתי אותם ערב קודם־לכן. באותו אולם בריסל, כאשר מכבי ת"א ירדה מנוצחת ממשחקה עם ז'אלגיריס (94:77). הם הלכו הביתה עגומי־פנים. כעסו על מיקי ברקוביץ; רגזו על דורון ג'מצ'י; האשימו את מוטי ארואסטי. לעגו להווארד לאסוף. אפילו קווין מאגי ולי ג'ונסון לא יצאו חלקים מהביקורת. רבים לא באו למחרת. הם נסעו חזרה. כמובן הפסידו חוויה בלתי־נשכחת, אבל לא יכלו לסלוח לכוכבי מכבי תל־אביב.

[illegible]

רוב המכריע של הצופים בשני המשחקים היה ישראלים ויהודים. בלגים היו מעט מאוד. הישראלים באו מכיוונים שונים. הם הגיעו מבריסל היכר מואריץ, בקבוצות מאורגנות. לא רבים, כמו בעבר. אבל האוהדים הנאמנים בכל זאת באו. ישראלים אחרים, השוהים באירופה, כבר עשו להם מנהג להגיע למשחקי־המוקד של מכבי ת"א. גם יהודים מארצות שונות ביבשת התרגלו לבוא ולעודד. היתה שם קבוצה מפאריס. אפשר היה לגלות קבוצה מהולנד. היו שבאו מגרמניה, וכמובן מבלגיה המאוחדת. כולם הצטיידו בדגלים ישראליים ובכרזות. לא פעם נדמה היה שהמשחק נערך בהיכל־הספורט ביד־אליהו.

הבלגים הם המארגנים הקבועים של משחקי אלופת ישראל וברית־המועצות. בגביע־אירופה נהוג שהמשחקים נערכים בשיטת בית־וחוץ. אבל הסובייטים אינם מסכימים לארח את נציגת ישראל במוסקבה, או בקובנה, וממאנים לבוא לתל־אביב. הסיבה, כמובן, פוליטית. השנה נדמה היה שישנה המסורת. עובדה: בארץ התארחו ספורטאים ותנגרים וצ'כים. פולנים על הכוונת. רק ברית־המועצות עומדת בסירובה. וכך, אירחה בלגיה בפעם החמישית משחקים אלה.

מדוע דווקא בלגיה? ראשית, היא מדינה ניטרלית, אם גם מערבית, מקובלת על שתי המדינות. שנית, בבלגיה ישנו אחד מעסקני ההתאחדות הבין־לאומית בכדורסל (פיב"א), יהודי בשם ליאון ואנדל. הוא כבר קבע רפוטי־אירוזה. יש לו ניסיון, הוא נזהר שלא להרגיז אף לא אחד. גם הסובייטים מכבדים אותו, ואנדל החליט הפעם ללכת "על גדול". לעשות כסף. בעבר, כאשר נפגשו צסק"א מוסקבה ומכבי ת"א בבריסל, נערכו המשחקים באולם כדורסל רגיל, בריואל־אנדרלכט. הפעם החליט ואנדל לחרוג ממנהגו. בתקווה שיבואו רבים, שכר את אולם הקונצרטים של הפורסט־נאשיונל. אולם גדול יותר, היכול לקלוט כ־6000 צופים; והשכיר ש...אבל אותה בגודל". והאולם היה ריק בחציו כבר בערב הראשון. בשני באו עוד פחות צופים. הסיבה: מכבי ת"א נחלה, ער למשחקים עם ז'אלגיריס, שלושה הפסדים רצופים. שהאחרון בהם, בלימוז', גרם לפיחות רציני בהתעניינות.

פחות מכופתרים

אם בתחילת המפגשים בין שתי האלופות גאות הפתח עד לשיאים כמעבר לכישור הספורטיבי הרי שפעם החמישית אינה כמו בפעם הראשונה או השנייה משום, שנדה. אם כי הפעם הואיסה ז'אלגיריס שבבה את צסק"א מוסקבה.

ראיתי את כל המפגשים הכפולים עד כה בין אלופות ישראל לברית־המועצות. הפעם היה מעניין יותר. ז'אלגיריס קובנה, נציגת הרפובליקה הליטאית, שונה מנציגת הממסד הסובייטי, צסק"א מוסקבה. היא קבוצה שבאה כאילו מנהריה ולא מתל־אביב... הליטאים שונים בכל. גם בלבוש. גם בהתנהגות וגם בצורת המשחק. הם פחות פורמלים. פחות מכופתרים.

הם לא אוהבים שאומרים להם "רוסים". "אנחנו ליטאים" — יזדרזו להעמיד אותך על טעותך. ביניהם הם מדברים רק בליטאית. רוסית היא עבורם שפה שנייה. כמה מהם מתקשים אפילו בשפה זו. הם מייצגים את האזור הבלטי, שהיה עצמאי לפני מלחמת העולם השנייה.

כאשר מזכירים להם את צסק"א מוסקבה, כאילו שלפת דגל־אדום לפר... הם לא אוהבים קבוצה זו. לא רק שהיא יריבה קבועה שלהם. שרק בעונה שעברה הצליחו להדיח אותה מהכתר, לראשונה בהיסטוריית הכדורסל של ברית־המועצות. הם פשוט לא מחבבים אותם, בלשון המעטה. כאשר העירו למאמנה של ז'אלגיריס שוודאי קיבל מידע על מכבי ת"א ממאמנה של צסק"א, מיודענו אלכסנדר גומלסקי, הגיב ברוגז גלוי: "לא קיבלתי ממנו שום מידע, לא דיברתי אתו בכלל. אין לי צורך במידע שלו". רק מי שמכיר ויודע את ההבדלים הדקים, והלא כל־כך דקים, במנטליות של הרפובליקות במדינת־ענק כמו ברית־המועצות, יכול היה להבין הסתייגות קיצונית זו.

ארבעה מכדורסלני ז'אלגיריס — סבוניס, קורטינאייטיס, חומיצ'וס ויובייטשה — לבשו באליפות אירופה האחרונה בכדורסל, בגרמניה, את מדיה הלאומיים של ברית־המועצות, וסייעו לה לזכות בכתר; גם אז הרגישו אותם כדורסלנים, בשיחותיהם עם עיתונאים, כי הם ליטאים. גאווה של רפובליקה שמספר תושביה אינו עולה על זה של מדינת ישראל.

התנהגותם, הן במלון והן על רצפת־הפארקט באולם הכדורסל, היתה נעימה יותר. אמנם קשיי־שפה הקשו לא פעם על מגע עם שחקני ז'אלגיריס. אך תמיד ראית על פניהם הבעה־של־חביבות. הליטאים לא הבינו מדוע אינם יכולים לשחק בתל־אביב כמו במילאנו, במדריד או בלימוז'. הם ידעו שזו הוראה פוליטית במוסקבה. אך לא שמחו לקבל אותה. הם הצטערו על כך שחייבים לשחק מחוץ לביתם. ישראלים, היודעים את שפתם, גילו להם שאילו שיחקו בתל־אביב היו פורשים בפניהם שטיח אדום... סיפרו להם שבישראל יש רבים שעלו מליטא. הם לא האמינו כל־כך. אפילו היו ביניהם כאלה שידעו שחברים מילדות אכן מתגוררים במדינה הקטנה באגן הים־התיכון הנחשבת ל"בריפה" עבור שלטונותיהם. "אולי בפעם הבאה ישתנה המצב ונוכל לבוא" — אמר הכדורסלן הוותיק ביותר בשורותיהם, סרגיי יוביישה.

טקצ'נקו וסבוניס

שני המשחקים — מבחינה ספורטיבית — היו שונים מאלה שנערכו בעבר בין צסק"א מוסקבה למכבי ת"א. הסיבה: סגנון המשחק. צסק"א שיחקה מאופק יותר. היא היתה מסורבלת יותר. איטית יותר. ממושמעת יותר. הסיבה: לצסק"א יש את טקצ'נקו, אותו נפיל בכד־ממדים, שאינו מסוגל להשתלב במשחק מהיר.

גם לז'אלגיריס יש נפיל — ארווידס סאבוניס (ראה משבצת), אבל משחקו שונה. למרות גובהו העצום (2.17) הוא זריז, שולט בכל רזי הכדורסל, משתלב — למעשה מכתיב — את הקצב והשטף של קבוצתו. ז'אלגיריס משחקת בסגנון אמריקני, מהיר, יעיל, עם תרגילים מצוינים. עובדה. במשחק הראשון פורדה לגמרי את מכבי ת"א והלמה בה ללא־רחם.

אפשר שהדבר נובע גם מההיסטוריה הליטאית, הקשורה ל...ארצות־הברית. ליטא, בהיותה מדינה עצמאית, זכתה בשתי אליפויות אירופה (מתוך שלוש) לפני מלחמת העולם השנייה. הליטאים ניצחו, בסיוע אמריקני. כיום זה נראה מוזר, אבל הם היו הראשונים שייבאו כדורסלנים מניו־יורק ולוס־אנג'לס עוד בשנות השלושים. הם החזירו לקובנה את בניהם של מהגרים ליטאים, שלמדו במכללות אמריקניות. מאז הפך הכדורסל לספורט פופולרי בליטא. ואם גם היתה ירידה ברמתו במשך שנים רבות הרי שבשנים האחרונות באו סאבוניס וחבריו והעלו את הרפובליקה שלהם לפסגת הכדורסל הסובייטי. העונה נוצחו אמנם פעמיים על־ידי צסק"א. אך ראשי ז'אלגיריס בטוחים שבמשחקי הפלייאוף המכריעים תהיה שוב ידם על העליונה.

שני המשחקים בבריסל היו חוויה. בראשון, למרות המשבר הישראלי, נהנינו מהצגה גדולה של היריב. כעבור 24 שעות קיבלנו פיצוי בניצחון ישראלי, לאחר לחימה נהדרת של כדורסלני מכבי ת"א. כמו בעבר התחלקו שתי האלופות בניצחונות. שני תיקו בבריסל, ניצחון לז'אלגיריס — וניצחון למכבי ת"א.

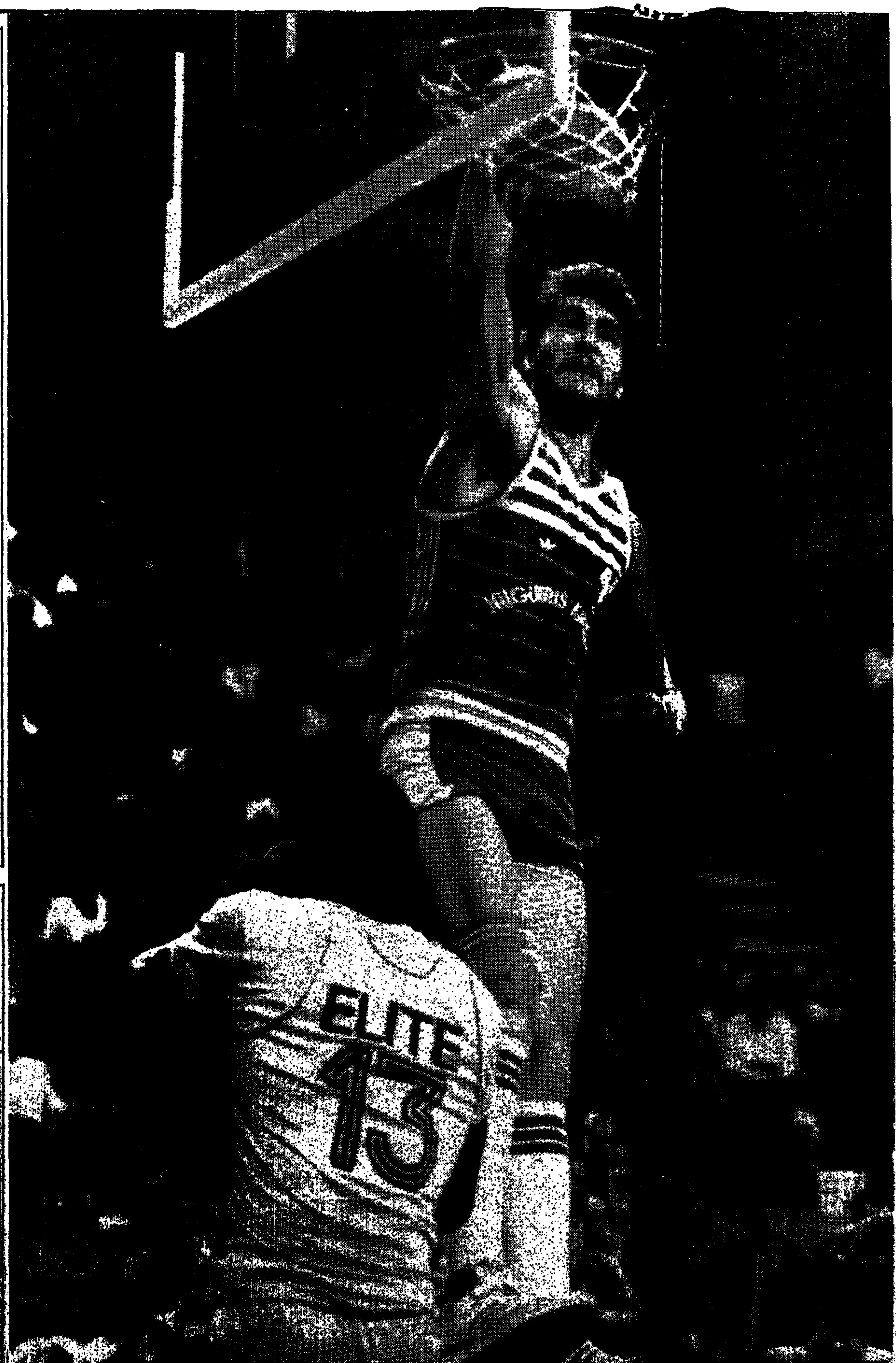

סאבוניס — אן.בי.אי ליטא

הישראלים אהבו את הענק הליטאי של ז'אלגיריס קובנה, **ארווידס סאבוניס**. וכי כיצד אפשר שלא להתלהב מכדורסלן נפלא זה? יחד עם זאת רצו, כמובן, בכשלונו. מכבי ת"א חשובה יותר.

מי אתה ארווידס סאבוניס?

שחקן־הציר של ז'אלגיריס ונבחרת ברית־המועצות הוא יחיד האירופיים היחידים המסוגל לפלס דרך לכל חמישיה בליגת האן.בי.אי. המקצוענית בארה"ב, הטובה בעולם. אומרים שסאבוניס רק צריך לחצות את הכביש, להיכנס לשגרירות אמריקנית בכל מדינה אירופית, ויש לו חוזה שנתי בסך מיליון - מיליון וחצי דולר. הענק הסובייטי יודע זאת. אבל מעדיף לשחק במולדתו תמורת 500־600 רובל בחודש.

סאבוניס צמח מתוך חממת הכדורסל הליטאית, שיש בה שחקנים מעולים. הוא הגדול מכולם. כבר כילד התבלט. מיד נחטף למועדון־הפאר של קובנה - ז'אלגיריס, טיפחו את ילד־הפלא. הביאו אותו, שלבים־שלבים, עד לעמדת שחקן הציר של נבחרת ברית־המועצות. למעשה, גם כיום מכנים אותו בחיבה: ילד. בחודש שעבר מלאו לו 21 שנים. לדבריו יגיע לשיאו בגיל 25־26. אבל כבר כיום כבש את אירופה. כל משאלי עונת 1985 ביבשת קבעו את סאבוניס ככדורסלן המצטיין.

גובהו של סאבוניס 2.17 מטר. במשלחת ז'אלגיריס היו שאמרו: "עכשיו הוא כבר 2.19 אבל עוד יגדל". יש בו את כל התכונות של כדורסלן בגובה נורמלי: למרות קומתו הגבוהה הוא כלייטול. מעלתו הגדולה היא בראיית המשחק. סאבוניס הוא הציר עליו סובבת קבוצתו כולה. הוא קוטף כדורים; חוסם את שחקני היריב, קולע מכל מצב, מחלק מסירות. לעתים באמנות ממש, אפילו נכדרר. יש במשחקו עצמה בלתי־רגילה, ויחד עם זאת רוך ויופי שהקסימו את האוהדים שבאו לחזות במשחקי ז'אלגיריס ומכבי ת"א בפורה־נאשיונל בבריסל. המשחק הראשון היה ממש נפלא.

סאבוניס יודע את מעלותיו. הוא כבר למד פרק ביחסי־ציבור. כאשר ביקשו אותו להצטלם עם נתנסון ומאגי, שחומי "העור" האמריקנים של מכבי ת"א השיב מיד בחיוב.

כל קבוצה היתה רוצה בכדורסלן דוגמת סאבוניס. גם צסק"א מוסקבה שואפת לצרפו לשורותיה. מועדון הצבא הסובייטי מחכה רק שסאבוניס יתגייס ואז יתחיל לככב בשורותיה. הרעיון אינו נראה למועדונו הליטאי. אומרים שלעולם לא ישחק בצסק"א. הם רוסים - וסאבוניס ליטאי... מי שאינו מכיר את המציאות בין הרפובליקות בברית־המועצות לא יוכל להבין את הדבר. להופיע בנבחרת ברית־המועצות זה כבוד לכל כדורסלן. אבל לשחק בצסק"א נגד ז'אלגיריס – זה לא מתקבל על דעתם של קברניטי הכדורסל בליטא. אומרים שסאבוניס, סטודנט בפקולטה לחקלאות באוניברסיטת קובנה. הוא תלמיד לא כל־כך טוב עד שיגמור ייקח עוד כמה שנים. צסק"א יכולה לחכות.

השאלה המטרידה את מומחי הכדורסל באירופה היא אם, ומתי יתאפשר לסאבוניס להצטרף לקבוצה בליגה המקצוענית האמריקנית. מזכירים שני מזרח־אירופים שיכולים להיקלט מיד בצנורה האן. בי. אי. האחד הוא סאבוניס. השני הוא היוגוסלבי דראזן פטרוביץ, מכונת הסלים של ציבונה זאגרב.

אומרים שסיכוייו של סאבוניס, בניגוד לאלה של פטרוביץ, אפסיים; ברית־המועצות זקוקה לו. ולא תאפשר לו במדי הניו־יורק ניקס או הלוס־אנג'לס לייקרס. מכל מקום על יכולתו המקצועית להיקלט בליגה זו, כולם מאוחדים בדעתם: סאבוניס הליטאי הוא אן.בי.אי אמריקני אמיתי.

מיקי: מספיקות שתיים וחצי דקות

מה לא אמרו על מיקי ברקוביץ במהלך המשחק השני בין מכבי ת"א וז'אלגיריס שבמהלכו ביציעים טענו שהוא זקן, שגמר את הקריירה שטייח במשחקו; שאינו מסוגל לקלוע של... ואכן, מיקי שנתח גרוע... על הספסל – דבר לא ... לכדורסלן הטוב ביותר ... [illegible]

בזכות הראש הקטן

כאשר אני כותב שורות אלו, אני יודע עד כמה אני נוטרכן בעימות עם תפישות מקובלות הרווחות בנתנה כולו, וזאת משום שמושגים כגון מדינה, ציונות וצבא, הם מושגים מקודשים. הן משום שהתקדשו תוך כדי מבחן, מטה ומריבה במשך דורות, והן משום שמשמעותם של מדינה, ציונות וצבא, ובייחוד צבא הגנה לישראל – קיבלו משמעות, תוכן, רגשות והקשרים שמעבר לזמן ומעבר למקום – כתוצאה משואה נוראה שעברה על העם היהודי בעטיו של הנאציזם. אפרם של מוליונו והורים כאילו עומד ומצווה שאלה השלושה – מדינה, ציונות וצבא, יתקיימו. הציונות כהוכחה לצדקת הדרך, הצבא כמגן להוויה היהודית המתחודשת, והמדינה כמסגרת להוויה זו וכמקלט ביום עברה לפליטו עם-ישראל, שאם יוכלו לנוס, יהא להם להיכן.

שלושה אל הציונות, המדינה והצבא „קודשו" בדם ששולם בדרך הייסורים של ציונות מתהווה, שבדרכה הארוכה, הנפתלת, הבלתי-אחידה והלא-מאוחדת, נונחה על-ידי רוב-רובו של העם היהודי, אשר ראה בה ורואה בה רק אחת מן התשובות לשאלת קיומו של העם היהודי. ולעתים את התשובה הבלתי מוצלחת, אם לדבר בלשון המעטה. בדרך האומה הלוחמת להקמת המדינה ולביצורה – קודש צה"ל, ובדרך ה„אין ברירה טובה מזו" קודשה המדינה (בכלל, אנו מקרשים דברים רבים מדי). כתוצאה ממצבים ומעמדות שונים הפכו המדינה, הציונות והצבא לערכים, פשוט נשתכח מאתנו דבר מאוד בסיסי שאין אלו השלושה אלא אמצעים בלבד. אמצעים לעיקר, שהוא קיומו הרצוף והיוצר של העם היהודי. כן, זה העיקר. קיומו של העם היהודי כעם הנושא מורשת תרבותית רצופה שידעה תמורות. ובצלה צמחו ושגשגו דתות בנות-תחרות ורוויות מתח ושנאה כלפיה: בתוכה גדלו ילדים – שמכוחה של מורשת האיפכא-מסתברא הקיימת בה – הביאו לשינוי ותמורה בעולם כולו. קיומו של העם היהודי הוא העיקר, ברצף והתמורה שבו. לא רק כעם שיצר את ערש התרבות היודאו-נוצרית והיודאו-מוסלמית; יצר את עריסת התרבות, טיפח את העוללים, הניע את העריסה בעת שבכו במבוכה, הניח להם לצאת מתוכו מרצון, כדי שישאו, בדרכם שלהם, את המעט ממורשתם וינחילוה לעולם. ולו רק כעם שראה ראשית עמים ואחריתם, ומראשית זו ועד היום הצטבר עמו ניסיון היסטורי שאין שני לו. חכמתו היא חכמת מעמקים ומרחבים במקום ובזמן, בתמורות אדם ובתמורות טבע. וכיוון שטרם השלים העם היהודי את שליחותו, הוא חייב להמשיך ולהתקיים, הוא חייב להמשיך ולהיות העד הנושא אתו ראשית של אנושות מרדה, מהססת, הצעודת ברגל בלתי בטוחה מצד אחד – ותקוות אחרית לאנושות, תכלית הדברים מצד שני. העם היהודי חייב להמשיך להתקיים, כי גם מאפרו הוא נושא את בשורת התקווה האנושית, ליום שבו יהא שבת עולם. הוא נושא עמו את הצווי האלוהי „אתם עדי".

לולא תחושת הייעוד הבלתי מתפשרת הזאת, ספק אם היה טעם בדרך הייסורים הנפתלת של אבותינו. אלה מהם שנטשו את תחושת הייחוד, אשר לא הבינו מהו להיות יהודי, לא הבינו את פשר סבל השליחות, ושלהיות יהודי פירושו מאבק בלתי מתפשר ועקבי בזרם האנושי העכור – אלה נשרו ממילא בדרך. אלה שנשארו הבינו, שלא תורת ישראל היא ששמרה על עם-ישראל, אלא עם-ישראל שמר על תורת ישראל. זו היתה בחירה, מי שלא בחר לשמור על תורה, על תפישת עולם, על היות יהודי נושא תקווה – קם ועזב, נשר. נטש את המערכה, שלא תמיד היתה „מערכה משתלמת" בלשון ימינו. לא השבת שמרה על ישראל, עם-ישראל בחר לשמור על השבת. כן, זו איוולת לומר שדבר זה או אחר שמר על עם-ישראל. עם בוחר מה לשמור, עם בוחר מה לזנות. אדם בוחר מה לשמור. לא דבר כזה או אחר שומר על האדם. אלא האדם שומר על ערך זה, אידיאל זה, או אורח-חיים.

הגיעה השעה לחתום את פרק הציונות

ובכן למה כתבתי את אשר כתבתי לעיל, פשוטם של הדברים נוגע אל „תסמונת הראש הקטן", כך קוראים לזה בעגה המקובלת היום בצה"ל ובציבור. כתבתי משום שיש ברצוני להעלות משהו בזכות „הראש הקטן", ללמד עליו זכות בהווה הנוכחי שלנו, ואגב כך להשיב תשובה בכתב בגלוי לקצין הזוטר ראשי של צה"ל אשר (כך שמעתי) – אסר להשתמש בביטוי זה, אלולא הערכתי הרבה לקצין הזוטר ראשי הנוכחי שאינו מכירו, ואני מעריכו על-פי עדות של עדים מוסמכים עלי, לא הייתי טורח לערבו בעניין, אך כיוון שדומני שיש טעם להשיב לו, הרי אני עושה זאת.

אני בא ואומר בלשון פשוטה: במצב הנוכחי הקיים במדינה, בציונות ובצבא, יש זכות והצבה להיות „ראש קטן". ובל-יבר למה נתחיל בציונות. במקום אחר כתבתי כי הגיעה השעה לחתום את פרק הציונות. לכנס שוב את אלה המחשבים את עצמם ציונים, ובטקס חגיגי, כמו אז בקונגרס הראשון של בזל, להכריז על גאולת הציונות, על חתימת הפרק המפואר הזה בתולדות העם היהודי. ומיד לאחר נעילת כנס הנעילה ממש כמו בתפילת יום הכיפורים לומר: „בעת נעילת שער פתח לנו שער", לאמור, להכריז על הקמת תנועה יהודית חדשה, שמכאן ואילך לא תיקרא ציונות, אלא יש למצוא לה שם אחר, ותנועה זו תפסיק מכאן ואילך לעסוק לא בעניין עליה, ולא בעניין קליטה, ולא בעניין שתדלנות פוליטית בזאת או אחרת, אלא תקום ותעסוק בדבר אחד בלבד – בהתחדשות דתעית של העם היהודי, תעסוק אך ורק בעניינו רוח, מסורת ותרבות. מטרתה לא תהיה קצרת-טווח, או להוטה אחר פירות מידיים, אלא בתי-מדרש של לימוד והגות, אשר יניבו פירות בזמן מן הזמנים. והרי בכל גדול צריך להנחותנו. אנו עם „שיש לו זמן". אנו עם שידע שמרי-הזמן המקובלים אינם דווקא אלה שהוא רגיל להם. אלה שהוא חי על-פיהם. בתי-מדרש אלו חייבים להצמיח תורה. אורח-חיים מחייב של העם היהודי, במסגרת תנועת ההתחדשות הלאומית, במסגרת תנועת השחרור הלאומי, שאותה אנו צריכים להקים; שכן, עד כה, התנועה הציונית היתה תנועת-הצלה לאומית, שאגב-אורחא ביטאה עצמה גם בתנועת שחרור לאומית. כיוון שכך נראים לי הדברים, וכיוון שהתנועה הציונית שקועה בהתגוננות מסגרתית ורעיונית, אין אפשרות אחרת מאשר להיות „ראש קטן". ראש קטן ציוני. אשר בעצם קיומו כראש קטן – יחייב התמודדות של המסגרות עם הראש הקטן. כיוון שאין המסגרות הקיימות מסוגלות להציע לראש הקטן דבר חדש, הרי שהן תגענה ממילא, מכוח קיומו של הראש הקטן, למסקנה שחדלונן חיוני להיעלמותו של הראש הקטן. כך שבאורח פרדוקסלי, סופו של הראש הקטן מצמיח הרבה ראשים גדולים.

וכך הדבר בדבר הצבא. אני יודע שאני הולך לחלל קודש, אבל אני מכריז קבל עם ועדה, שדווקא משום שהקודשים חשובים לי לאין-ערוך, אין לי ברירה שלא להתריס. שכן חרצפה אפילו כלפי שמיא מהני. אין ספק שצה"ל הוא אמצעי חיוני וחשוב לאין-ערוך לקיומנו הפיזי במדינת ישראל (אני הייתי מעדיף לכנותה „מדינת היהודים". אבל כיוון שאירע מה שאירע כך היא נקראת). אין ספק שיש לכבד, להעריך, לשבח ולפאר וכו' וכו' את צה"ל. אלא שלפחות פרדוקס אחד יש כאן והוא, שכאשר אנחנו מפארים ומשבחים ומרוממים את צה"ל, אנחנו עושים זאת לעצמנו. אנו משבחים את עצמנו, כי הרי צה"ל זה אנחנו. צה"ל זה עם ישראל היושב בארץ-ישראל, צה"ל זה כל אדם עד גיל 55, בקיצור. אין אדם (להוציא אלה שהותר להם) שאינו צה"ל.

אין צה"ל אחר לחייל – פרט למפקדו

ובכן, מה רבותא יש בכך שאנו משבחים את עצמנו? בוודאי שאין בכך שום רבותא. נהפוך הוא, יש כאן מידה מרובה של סכנה, שמתוך חנופה עצמית נבוא לכלל החטאה של העיקר – ונבוא, חלילה, לכלל סכנה. יתר-על-כן, אנו מדברים על צה"ל כעל דבר מופשט, אלא שצה"ל, ככל גוף אחר, אינו דבר שבמופשט אלא במוחש. הוא מורכב ובנוי מבני-אדם, ומטבע הדברים, כבכל גוף מוסדי, אתה עובד, חי ומתפקד עם בני-אדם, עם עמיתך, חבריך, תלמידיך, פקודיך. ואלה שאתה מתפקד אתם הם בשר ודם, הבונים את רקמת החיים היוצרת את המוסד. כמו בכל מוסד – אדם פלוני זה, ואלמוני זה, הוא שמייצג את המוסד בעיני, משום שאתה מצוי במחיצתו, כפוף לו, הוא המורה לך מה לעשות וממה לחדול. נתאר לעצמנו מפקד כיתה שבידו מסורים כך וכך פקודים – חיילים. לא יעזור דבר שבעולם – התנהגותו של מפקד הכיתה היא צה"ל. אותו חייל אינו יודע על קיומו של צה"ל מעבר לכיתתו, למחלקתו, או לגדודו. זהו צה"ל מגולם ברב"ט הזה, או בסמל הזה, בסג"מ הזה, או בסרן הזה. ההיתקלות של החייל עשויה, או עלולה, להיות לא-נעימה, וכיוון שהתנהגותו של המפקד ואורח חייו עשויים לקומם את החייל – נמצא שדמותו של צה"ל כולו נפגעת. שכן, כפי שאמרתי, אין צה"ל אחר לחייל פרט למפקדו. הוסף על זה שאין דרישה של ממש בין החייל לבין מפקדו, אם היתה, המתחייב מן הצורך להקריב משהו, מתפוגג. אין לך אלא להיות „ראש קטן". הוסף על זה את התחושה, בין שהיא צודקת ובין שאינה, שלא תמיד התבונה נמצאת במקום הנכון: התבונה היא התובעת כי החייל יידע על מה הוא נלחם, ולמה, ויידע שאין הוא משמש כדי לספק קפריזה זו או אחרת של הדרג הצבאי או המדיני, ויידע כי הוא לוחם את מלחמת עמו. ולא את מדיניותו הפרטית של פלוני זה או אחר. אין ברירה אלא להיות ראש קטן. צריך להבין – „ראש קטן" הוא אידיאולוגיה, הוא ביטוי של מחאה. אין הוא נחיתות או בריחה כפי שנדמה.

ניסיוני האישי הביא אותו לכך ששבגעתי בהרהורים ללכת ולשרת בצבא, ודווקא ביחידות חשובות, נפגשתי אישית בתופעת ה„ראש הקטן" ולמדתי כי יש להתמודד עם תופעה זו בדרך של לימוד והנחיה אידיאולוגית נבונה. את תופעת הראש הקטן ניתן למחוק לא בדרך אדמיניסטרטיבית, אלא בדרך של בירורים רעיוניים, הקניית דעת וידיעת נכונה לנצל נכון את השונה והמפריד, כדי ליצור בסיס אותו מהכינה הנפשית. חינוך בצה"ל אינו יכול ואינו להתמודד בדרך הקלה, לאמור בהרצאות שבועיות. הוא. חייבים להעלות את הספק ואת חוסר הודאות לכלל דיון לגיטימי. הספק יכול לשמש מנוף מעולה לרתימת „הראש הקטן" למשימה הגדולה והחשובה ביותר – לעשות את צה"ל צבא חשוב: וממילא צבא לוחם מעולה. כי צה"ל הוא האמצעי החביב ביותר, לפי שעה, לקיומנו הפיזי. כוזם לתופעת הראש הקטן רק מהרהרים אותה בחירות אלו שנעשה בתחום הדירה. אם נבוז ליורדים, רק נרדוף אותם מהתמודדות-אמת עם בעיית הבעיות, והיא-עצמית ההדר וארץ מולדת. ולפיכך, אם אני מסנגר על תופעת הראש הקטן, אני מסנגר עליה כי אני מבקש שתהפוך לשנות לשינוי ולתמורה, אסור להניח את צה"ל לבינוניים, אסור להניח את המדינה לבינוניים, אסור להניח את הציונות לבינוניות. לעורר תסיסה, יש להעלות את הקשיים ואת התהיות שבספקות לכלל דיון גלוי ומתוח. חיסולה של כל מחלוקת הוא לא בהסתרתה, אלא בניקוזה. קיימות מורסות, שאותן יש לחשוף אותן, לנקון ולטהרן. לא להסתירן ולא לבנותן.

נעלה את „הראש הקטן" ניתן בידי את הישות החוקית, נותן לו פתחון-פה, הוא ייעלם, הוא יהיה ראש גדול.

יהודה נתי (55+4) תלוי הארץ. תרשם רבות. פרופסור להיסטוריה ביהב להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת תל-אביב, מילא תפקידים שונים במשרדי הביטחון ובמשרד החוץ. במשרד החינוך שימש כעוזרו של שר החינוך זלמן ארן. ברק (מיון)

תשדורת מ"שם"

לקראת הצגתו החדשה של תיאטרון החאן הירושלמי „הכלה המתה", שהוא עיבוד יומנה של אנה פראנק, הכין חיים מאור ארבעה פתנים תיאטראליים, באולם הכניסה לתיאטרון ועל קירותיו. דמויות והפצים חלולים, מוארים באור בימתי במתכוון, מעין תפאורה לחזיון, שנושאו השואה, בו מרבה האמן לעסוק בשנים האחרונות.

על פי רוב תצלומי יצירות פלסטיות אינם מסוגלים למסור את הרושם ואת החוזק של היצירה, אבל יש, שהצילום מבליט ביתר-שאת את היצירות, ומוסיף להן ממד שאינו קיים במציאות התלת-ממדית. (כזה הוא, למשל, הרושם שנוצר בשעת ביקור ב„מוזיאון רודן" בפריז. תצלומי פסליו של רודן מעניינים יותר – בגלל הקונטרסטים שיוצרים האורות והצללים בתצלומיהם, מאלה שהם עושים כמו הרגיל). גם בתצוגה של חיים מאור „שחורות, מארשורין בירקנאו לחאן הירושלמי 1986" מקבלים המוצגים את מלוא משמעותם דווקא בצילומים. רק ציור שתי השיות של נשים עירומות על רקע אפור, מועלות בזיכרון תצלומים מן השואה, של נשים לפני שנורו, הניצבות על פי הקבר או כיור סלקציה (אולי משום שהפעם מדובר בציור ולא במה שמכונה „אינסטליישן", אמנותית) של החפצים המעוצבים, אינו זקוק למרווח הצילום, כדי להבליט את כוחו.

לבאורה, טוב ליצירה הפלסטית למצוא לעצמה מקום לא בבדידות הקלינית של גלריה, אבל באולם תיאטרון, שהכל בו מכוון אל הבימה, נחוצים אמצעים חזותיים, כדי שהיצירות לא תהפוכנה למשהו משני. בעיה זו נפתרה במתקן של חיים מאור ב„חאן".

ג.מ.

על קצה הלשון
יעקב רבי

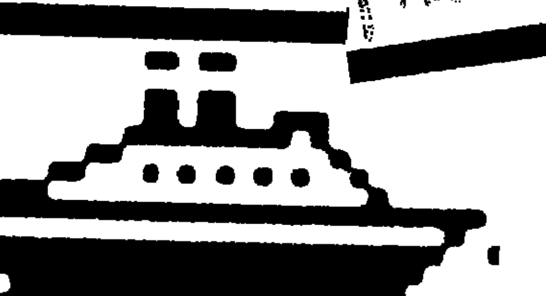

המספנות של שר התחבורה

למספנות ישראל מונה כונס נכסים, ועל כך נסבה לכאורה שיחתו של חיים פלטנר עם שר התחבורה חיים קורפו בתוכנית „מבט" (יום ג', 7 בינואר). אני אומר „לכאורה", משום שהשר לא דיבר נכונה על הנושא שעל סדר היום. הוא ייחד את הדיבור על „מַסְפֵּנוֹת ישראל", מ"ם בפתח, וגם כתב הטלוויזיה לענייני כלכלה שאל מה ששאל על „המַסְפֵּנוֹת". והנה אין בעברית דבר כזה, „מַסְפֵּנָה", „מַסְפֵּנוֹת", מ"ם כפתח, פ"א בצירי, אלא הנכון הוא מִיסְפָּנָה, מִיסְפָּנוֹת, מ"ם כחיריק, פ"א בקמץ (ובסמיכות רבים — מִיסְפְּנוֹת, פ"א בשווא). הייתי אומר שהסיבה לכך היא טכנית. יש בעברית ארבעה מישקלי־שמות, שניים מהם במין זכר ושניים במין נקבה, שנשקלים בהם מונחים מתחום הריאליה. במין זכר קיימים המשקלים מִיפְעָל — מִפְעָל, ובמין נקבה המשקלים מִיפְעָלָה — מִפְעָלָה.

מקום, מיפעל

המשקלים מִיפְעָל — מִיפְעָלָה מוחלים על מונחים המציינים מְקוֹמוֹת שעושים בהם פעולות מסויימות — של תנועה, של שינוי בטיבו של חומר, של ייצור, של משא־ומתן (מיסחר) וכיו"ב. לא בכדי קוראים בימינו לבית־חרושת ולכל מקום שיש בו תכונת־עשייה — בשם מיפעל. המקום שמנהלים בו מיפעל, אירגון או עסק הוא מינהל או מינהלה (ויש הבחנת־משמעות בין זה לזה, שמינהל מסמן את מלוא כל הגוף העוסק בניהול, ואילו השם מינהלה חל על־פי רוב על ראשו או מרכזו של המינהל). מיגדל הוא מקום (בניין גבוה) שעולים אל ראשו במדרגות. מידרכה (תן דעתך, מ"ם בחיריק, לא „מַדְרֵכָה") היא מקום ברחוב, ברשות הרבים, שמהלכים עליה. הדרך ירד מישלם מי הכינרת: מישלש — שטח אופקי בגובה מסויים. מיסעדה היא מקום (מיפעל) שסועדים בו את הלב. מיספרה (ולא „מַסְפֵּרָה") היא מקום (מיפעל) שמספרים בו את השערות, מגלחים זקן, עושים תסרוקת. מיכבסה (לא „מַכְבֵּסָה") היא מקום (מיפעל) שמכבסים בו בגדים ולבנים. ומיספנה (לא „מַסְפֵּנָה", כהגייתם של שר התחבורה ומראיינו) היא מקום (אכן, לכל הדעות מיפעל גדול) שבונים ומתקנים בו כלי־שיט.

נחזור למונחים ממין זכר, השייכים לתחום התחבורה היבשתית: מיסעף הוא מקום בכביש ראשי שממנו מסתעפת דרך אל יישוב צדדי, בכבישים מהירים מוסדרת התנועה על־ידי מַחְלָפִים (מַחְלָף, מ"ם בסגול, למ"ד בקמץ) כיוון שחי"ת היא אות גרונית, מוחלפת תנועת חיריק של מ"ם בסגול.

כלי, מכשיר

לעומת צמד המשקלים מִיפְעָל — מִיפְעָלָה, המציינים בדרך כלל שמות מקומות, מייחדים המשקלים מַפְעֵל — מַפְעֵלָה שמות של כלים ומכשירים. בַּמַחְלֵץ חולצים פקקים מבקבוקים; באמצעות מַפְלֵס קובעים את גובה פני המים (את המישלוש). מַחְלֵף (להבדיל מן מַחְלָף הנ"ל) הוא מכשיר המחליף דברים שונים, כגון מַחְלֵף בכלי־ירייה, מַחְלֵף תקליטים אוטומאטי. מַחְבֵּט הוא מקל־הכושה, בטניס למשל. מַחְשֵׁב הוא מיתקן אלקטרוני מתוחכם המחשב חשבונות למיניהם במהירות הבזק. מַחְרֵשָׁה היא כלי שחורשים בו. מַחְרֵטָה היא מכשיר לחריטה. מַנְפֵּטָה היא מכשיר המפריד סיבי כותנה מזרעי כותנה ומחומרי פסולת. ושמא תיתכן, למרות הכול, גם „מַסְפֵּנָה"? ברור שלא, משום שאין מתקינים ספינה בכלי מסויים ואף לא במכונה אחת ויחידה, אלא במערכת־מיכשור מורכבת. כאמור — בתוך מִיפְעָל. ומה דינה של „מַכְבֵּסָה"? אולי מכשיר הכיבוס החשמלי שבבית הוא „מַכְבֵּסָה", להבדיל מן המיכבסה שהיא מיפעל ושמכבסת לרבים? לא, — למכשיר הכיבוס החשמלי שבבית הורגלנו לקרוא מכונת־כביסה.

תאמר: מה זה משנה איך אומרים, אם מִיפְעָל ואם מַפְעֵל, אם מִיפְעָלָה ואם מַפְעֵלָה, ובלבד שהכול יודעים לְמה הכוונה? ובייחוד כשאין חשש לערבוב־משמעויות: בין שאומר מיספרה ובין שאומר „מַסְפֵּרָה", המבין יבין שאני מתכוון אך ורק לחנותו של הספר ולא לשום דבר חלופי או נוסף. וכן אם נאמר, בניגוד לכלל שקבענו, ש„הַמְנַמְנֶמֶת (פיג'אמה) שלי אבדה במַכְבֵּסַת המלון" (צריך להיות: במיכבסת), ברור בתכלית שמדובר במחלקה שלמה, התופסת אולי את קומת המרתף של המלון, העוסקת בניקוי ובגיהוץ לבוש של האורחים, ולא בשום מכשיר צנוע. ולהיפך: דוברים לא־מעטים, ביניהם נהגים, מחליפים את הַמַחְלָף בְּמַחְלֵף ואומרים: „עברנו את מַחְלֵף רמלה". וצ"ל, כנ"ל, מַחְלָף רמלה. כיוון שאין מרבים להשתמש במונח מַחְלֵף במובן כלי שמחליפים בו דברים, אין חשש שהשומעים יטעו ויהיו סבורים שהדובר ביקש לומר: „עברנו על פני כלי להחלפת דברים הנקרא רמלה".

אכן, חלוקת המישקלים לפי סוגי המשמעויות, מיפעל־מיפעלה למקומות ומַפְעֵל־מַפְעֵלָה לכלים ומכשירים — איננה חוק ולא יעבור. בוודאי: מַקְלֵט (של רדיו, של טלוויזיה) הוא מכשיר ומִיקְלָט הוא מקום, ויש שבעת אזעקה אווירית נמלטים אל מיקלט הנמצא במרתף. עתה תן דעתך: מרתף הוא מקום, אך הוא נשקל במשקל מַפְעֵל, כדרכם של כלים... ויש שהמישקל, בין מִיפְעָל ובין מַפְעֵל, אינו מרמז לא על מקום ולא על כלי, אלא על מושג מופשט, כגון המלים מישגב, מישטר, מישקל (לא כתור מונח דקדוקי, אלא במובן שִׁיעוּר כובדו של גוף; ואף אפשר שמישקל יהיה שם נרדף של מאוזניים, של כלי לשקילה.), עוד משנה: מִשְׁבָּר או גל גדול (משברי ים), כלומר מקום. ומַשְׁבֵּר היה בתחילה כיסא (כלי) שהושיבו עליו אשה בשעת לידתה; אבל המשבר השגור בפינו היום אינו אלא מושג מופשט: משבר כלכלי, משבר נפשי, משבר לאומי.

מכל מקום, כאותם המקרים הרבים שבהם חלה החלוקה לסוגי מונחים (מקום, כלי) לפי שני צמדי־המשקלים מיפעל — מיפעלה, מַפְעֵל — מַפְעֵלָה, כדאי להקפיד על לשון כתיקנה ולא לערבב את היוצרות — לא להחליף את המיספנה (בלשון רבים: מיספנות, ובסמיכות רבים: מיספנות־) ב„מַסְפֵּנָה". המיפעל בחיפה השרוי עתה במשבר הוא מיספנות ישראל, בוודאי חשוב ששר התחבורה, הקרוב אצל ענייני ספנות, יעשה שיעורי בית, ויגה את שם המיפעל כהלכה.

כוסית
שמואל בונים

יום הולדת

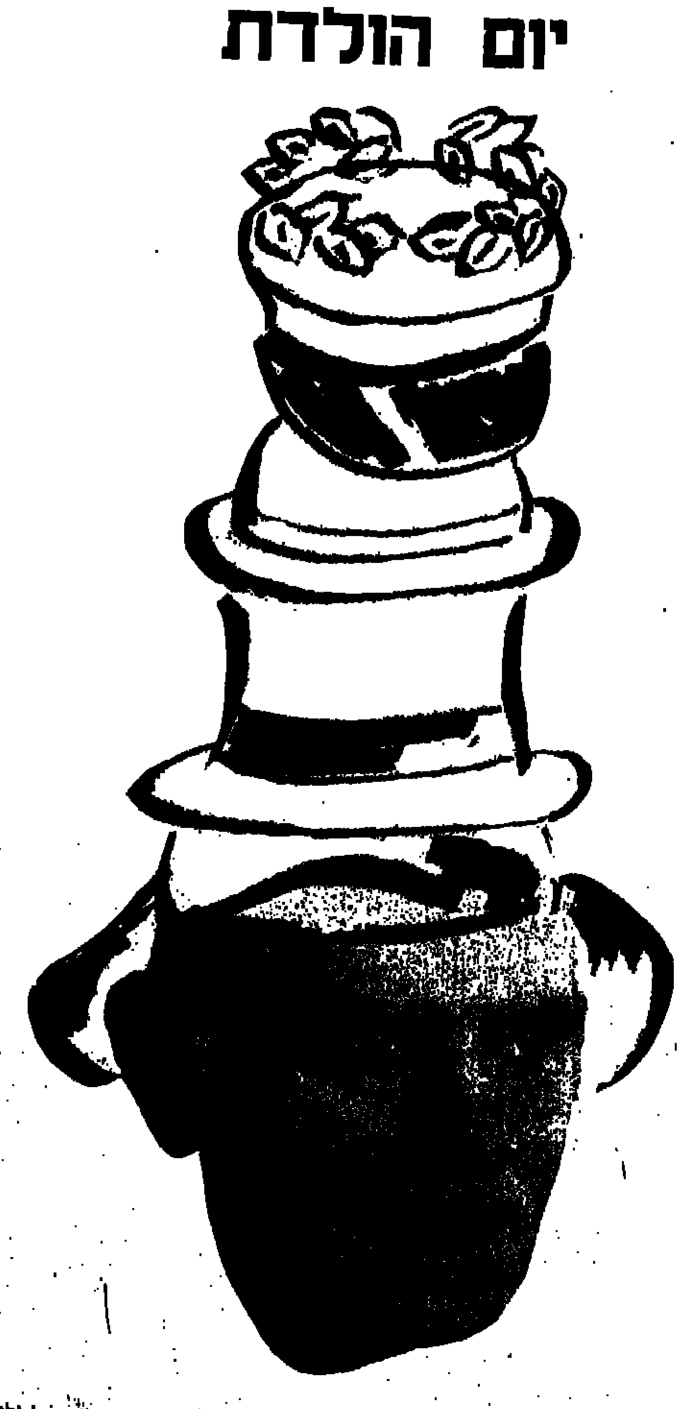

השחקנים הוותיקים של התיאטרון הקאמרי באו לביתו של משה חורגל (למי שלא יודע: 1926־1928 שחקן התאי, 1929־1953, ב„המטאטא", מ־1953 שחקן התיאטרון הקאמרי, עכשיו פנסיונר) לחגוג את יום ההולדת ה־85 שלו.

חורגל: „התקבלתי לקאמרי לתפקיד דוליטל בפיגמליון. באמצע החזרות אומרים לי: עליך „לקפוץ" (לקפוץ? כבר אז לא הייתי כל כך צעיר) לתפקיד אפופולוס ב„אחותי איילין". מה לעשות? קפצתי. התרגשתי מאוד, כבר בתפקיד הראשון, לעמוד על הבמה בין שתי הגדולות — חנה מרון ואורנה פורת. מאז באו, בזה אחר זה, תפקידים רבים — גדולים וקטנים. ב„מוריד הגשם", „מאריוס", „מלחמת בני אור", „כנרת כנרת", „המחיר", „כתר בראש"... אני זוכר את כולם (באהבה). ב„גן הדובדבנים" שיחקתי את אחד התפקידים האהובים עלי ביותר, את המשרת הזקן פירס, זה שאומר בסוף המחזה — „ואת האדם שכחו"."

את משה חורגל אין שוכחים. איש מקצוע בכל רמ"ח אבריו, טוב לב, „פארגינער". כשהייתה בעיה כיצד לבטא מלה, אל מי היו באים? אל חורגל. בערב של הצגה היה תמיד הראשון בתיאטרון.

„בשעה שבע כבר לא מצאתי לי מקום בבית. בא לתיאטרון — יוצא ממשה חורגל ונכנס לתפקיד. המעבר מ„אחורי הקלעים" אל הבמה הוא רק חמש בלטות. אבל את הדרך הזאת כבר הייתי עושה בתוך הדמות. עכשיו אני יושב באולם, צופה בהצגה ושואל את עצמי — מה אני עושה כאן מקומי שם על הבמה. אבל מגיע רגע בו אתה אומר — נקודה. כשהרופא רשם לי ניטרו־גליצרין החלטתי — לפני שיאמרו לי, תודה רבה, שלום הלכתי בעצמי. לא, אני משתעמם. יש, ברוך השם, ספרייה ואני קורא. קורא תנ"ך, קורא ספרי היסטוריה. אתה עסוק בעצמך, בבעיות הקטנות שלך, וספר ההיסטוריה בא ואומר לך: משה, אינך אלא גרגיר קטן בתבל. זה היה, זה הווה וכנראה שזה גם יהיה. קח, למשל, את תקופת בית שני. גם אז היו פרושים, היו צדוקים, היו בריונים. יוחנן בן זכאי בא אל אספסיאנוס — ומה הוא מבקש? מבקש את יבנה וחכמיה. היום היו ודאי קוראים לו בוגד, תוקע סכין בגב... אבל אם קיים היום עם, הרי זה הודות לאותו יהודי. קיצוניות לאומית פירושה — כיליון".

שמואל רודנסקי, ידידו של חורגל, אומר לי: „משה בא אל ביתי — יהודי חשוש נשען על מקל. מתחיל לדבר על פוליטיקה — מיד נושרות מעליו עשרים שנה".

חורגל: „כך אני חי את חיי, בולע כדורים, קורא ספרים, יש אישה אוהבת, ילדים, נכדים, לא, אינני משתעמם. לפעמים יש רצון שיבוא מישהו מן התיאטרון, יישב ויספר. אבל לזה, כנראה, צריך לחכות חמש שנים — מיום הולדת 80 עד 85. איך אומר פירס ב„גן הדובדבנים"...!"

שלום בית
חיה יוסף

ט"ו פעמים על ט"ו בשבט

למה ילד רוצה לשמוע אותו סיפור עוד ועוד, כך שאפילו נעשה שגיאה קטנה — מיד יתרגז המאזין הפעוט ויעיר לנו? אם אתה כבר מכיר את זה כל־כך טוב, חמודי, אז בשביל מה עוד פעם — אנחנו חושבים. אלא שאנחנו, מסתבר, שוכחים את עצמנו. גם אנו אוהבים לשמוע מנגינות שכבר שמענו. יש ספרים — אנו זוכרים, זוכרים אותם בעל־פה — שלעולם לא משעמם לחזור אליהם. גם על חבר טוב שפגשנו ברחוב אנו מפטירים שזה לא מעניין אותנו כי אנחנו כבר מכירים?

דברי ההקדמה הללו יפים לאגדה שנהג אבי לספר לנו בגלות, בחג הקשור יותר מכל לארץ־ישראל. אכלנו מפירות הארץ המובטחת, מאזינים בעניין רב לסיפורים של אבא על ישראל ועל אנשים שהחליטו לקשור בה את גורלם. יותר מכל, אהבה את הסיפור על איש זקן הנוטע עץ. היינו מקשיבים ומדי פעם מרגישים לא נוח כשראינו את אבא מוחה דמעה. לא הבנו למה הוא בוכה.

שנים רבות חלפו עד אשר יכולתי להבינו. הוא לא הספיק לנטוע עץ בארץ הקודש. אולי גם אתם תגלו כאן סיפור מוכר. אני מביאה אותו — בעיקר לכבוד ט"ו בשבט, וקצת לזכרו של אבי:

מעשה באדריאנוס המלך, שהיה עובר למלחמה והולך עם גייסות שלו להלחם על מדינה אחת, שמרדה עליו. עבר בשבילין של טבריה וראה זקן אחד חוצב בורות לנטוע נטיעות של תאנים. אמר לו אדריאנוס לאותו זקן: סבא סבא, בן כמה שנים אתה היום? אמר לו: בן מאה שנה. אמר לו: ואתה איש בן מאה שנה ועומד וטורח ומתייגע לאחרים? הסבור אתה שעוד תאכל פרי מנטיעות הללו? אמר לו: אדוני המלך. הריני נוטע, אם אזכה אוכל מפירות נטיעותי ואם לאו יאכלו בני. עשה שלוש שנים במלחמה וחזר. מה עשה אותו זקן? נטל סלסילה ומילא אותה ביכורי פירות יפים והגישה לפני אדריאנוס. אמר לפניו: אדוני המלך, קבל מן עבדך. אני הוא אותו הזקן שמצאת אותי בהליכתך ואמרת לי, אתה זקן למה אתה מצטער עומד ומתייגע לאחרים. הרי כבר זיכני המקום לאכול מפירות נטיעותי, ואלה שבתוך הסלסילה הן מנחך. מיד אמר אדריאנוס לעבדיו: טלו אותה ממנו ומילאו אותה זהובים, ועשו כך.

נטל הזקן הסלסילה מלאה זהובים והתחיל הולך ומשתבח בביתו לאשתו ולבניו. סח להם את המעשה. היתה שכנתו עומדת שם, שמעה מה אמר הזקן. אמרה לבעלה: כל בני אדם הולכין והקדוש־ברוך־הוא נותן להם ומזמן להם טובה, ואתה יושב בבית חשוך באופל, הרי שכן שלנו כיבד את המלך בסלסילה של תאנים ומילא אותה לו זהובים. ואתה עמוד וטול סל גדול ומלא אותו כל מיני מגדים מן תפוחים ותאנים ושאר פירות יפות, שהוא אוהב אותן הרבה. לך וכבדהו בהן, שמא ימלא לך זהובים, כמו שעשה לשכננו הזקן. שמע לאשתו והלך ונטל סל גדול ומילא אותו כל מיני מגדים, תאנים ותפוחים וטען על כתפו וקרב לפני המלך בקופנדר (חצר הארמון) שלו ועמד ואמר: אדוני המלך שמעתי שאתה אוהב את הפירות וכאתי לכבודך בתאנים ותפוחים. אמר המלך לסרדיוטים שלו: טלו אותן ממנו וטיפחו אותן על פניו. עמדו והפשיטוהו עירום והתחילו טופחין אותן על פניו, עד שניפחו פניו, וסימו את עיניו ועשאוהו דוגמה. הלך לביתו כפחי נפש כשהוא פצוע ורצוץ ובוכה. והיתה אשתו סבורה שהוא בא בסל מלא זהובים, וראתה אותו רצוץ ופצוע ועיניו נפוחות, אמרה לו: מה לך? אמר להן שמעתי לך והלכתי לכבד את המלך באותו הסל וטפחו אותן הפירות על פני, אילולי שמעתי לך והטלתי אותו הסל אתרוגים, כבר היו מרגימין אותי את כל גופי בהן..."

בבריכת שחיה

גם זאת ישראל

זה היה ביום בואו של החורף. השמש הסתתרה מאחורי העננים, רוחות פיזרו את העלים האחרונים שנשארו על העצים וגשמים עזים החלו לרדת. היה קר וחשוך. מצב הרוח היה גם הוא מעונן עד גשום.

עברתי באולם קטן, סמוך לבית הארוחה של קיבוץ שפיים, ולא הבנתי מה פתאום תפסן סלם מריץ, בקור הזה, כדי להעמיד בריכות שחיה קטנות בצורות קליה, מהסוג שילדים עושים בהן את הניסיונות הראשונים בשחיה. אחרי ברור קצר הפסקתי לרעוד. לא מתכוונים לפתוח כאן כעת את עונת הרחצה. זו תצוגת מוצרים למועדוני־בילוי קיציים: בריכות ואמבטיות ג'קוזי — ציבוריות ופרטיות („רק" 2000 דולר ליחידה) בצד בריכת שחיה של ממש, בגודל טבעי, ומנקה חשמלי חדיש.

בינכן, העזרה הראשונה מוצעים מכשירי החייאה לטובעים, לא עלינו, אלונקות ובלוני חמצן ועמם גם מתקנים למניעת זיהום אוויר, שלטי זהירות [illegible] כמאות [illegible] הכל מכול שציבור מפותק מצפה למצוא בבריכות השחיה או בקרבתן.

לתצוגה, כמו להרבה דברים אחרים, יש אבא: אמנון טסבאום, מנהל בריכות השחיה של מכבי חיפה ויושב־ראש ארגון מנהלי בריכות השחיה בישראל. כן, יש ארגון כזה.

חברים בו אפילו 180 חברים, לא מעט. והם פועלים, אגב, כבר יותר מעשר שנים. בניית בריכות השחיה הציבוריות החלה לא כל־כך מזמן — בשנות השישים — ובשנות השבעים הוכפל מספר הבריכות. מדי שנה נוספות כעשר בריכות ציבוריות ופרטיות בישראל. דרישות קהל המתרחצים עולות גם הן עם מניין השנים, ושוב לא מסתפקים בבריכת שחיה „נטו". כבר שמעו על סאונה, ג'קוזי, מגלשות מים, מגרשי ספורט ומשחקים. חייבים לתת להם. בריכה זה מזמן לא רק מים (וכלור).

איכות הסביבה היא בעייתם העיקרית של מנהלי הבריכות. מי שאיננו רוצה בריכה עם שם רע, שהציבור יהיר רגליו ממנה, חייב למנוע זיהום, למנוע הצטברות למלוך, להפיג ריחות רעים וטעם לא טוב. זאת הסיבה לקיומם של ימי עיון, אפילו שלוש פעמים בשנה, הכוללים הרצאות על חידושים מפי מומחים. החידוש האחרון בישראל הוא בריכת גלים, המופעל רק במקום אחד בארץ.

ליום העיון, שכלל גם תצוגת פריטים הגיעו כ־400 איש, עשרות חברות הציגו כל אחת את תהלתה ואת תוצרתה שלה.

עם מנהר, עם נהרה, עם משונת השמש קודרים, רוח שורקת ואיבונת גשם [illegible] לשכשך בשלוליות [illegible] שבולת [illegible].

נר בבית השימוש

עצות

קר. סוגרים את הדלתות, סוגרים את החלונות ואוי כשעובר איזה משב רוח כרירה. החימום המרכזי, הלא אינו מפעל השנה. הרדיאטור מחמם רק את מי שיושב דבוק אליו. ואז כולם צועקים לסגור את הדלת, לסגור את החלון. איזה חוסר התחשבות. נכון, מה שיותר סגור — יותר חם. אבל... גם יותר מריח. כשמדובר בניחוחות יסמין ולילך — ניחא. מה עושים, לעומת זאת, עם ריחול שזה עתה סיים את תפקידו, עם עשן סיגריות, עם אדי הבצל, עם ריח הביב־קלוחו בעיה.

ריחות רעים אפשר למנוע בעזרת כמה טכסיסים:

● כמה טיפות של מי קולון או בושם על נייר סופג שיונח על אדי הרדיאטור — יחוללו נפלאות באוויר החדרים.

● סגולת נגד ריח רע בכבדי צמר: טובלים שתי מגבות בתמיסה המורכבת מכמויות שוות של מים ומלח אמוניאק נוזלי (קונים בבתי מרקחת). מניחים את הבגד בין שתי המגבות ועוברים על העליונה במגהץ חם מאוד. לא ממש לגהץ. די להסתפק ביצירת אדים.

● מכוסי אשות בסיר קטן עם מים, שהרעמר של נוף הימונים, מפיצות ריח נעים.

● נפר לפרוח טיפות אחדות של מיץ קליפות התפוזים על נורה קרה. בערב, כשתדליקו את האור תמלא החדר ריחות הדרים.

● ריח שושנים לכל השנה: עלי שושנים או ורדים לתוך כלי זכוכית, מפזרים מלח שולחן על העלים ומוסיפים כף או שתיים אלכוהול, על־פי גודל הכלי. סוגרים במכסה. אחרי כמה ימים אפשר לפתוח. ריח שושנים וורדים יתפשט בחלל החדר.

● סיידתם את הבית וריח חריף של צבע מפריע לכם? העמידו בחדר כמה צלחות מלאות בצל קצוץ, פלא פלאים: הריח ייעלם בעבור כמה דקות.

● האורחים הלכו והשאירו אתכם בתוך ענן כבד של עשן סיגריות? העמידו כלי שפני השטח שלו רחבים ככל האפשר מלא... מים. שכלול קטן: תוך־כדי העישון אפשר להציב בפינות החדר קערות מלאות מים מהולים במעט חומץ. המים סופגים את הריח.

● ריח של עובש בארון? קונים בבתי מרקחת גיר [illegible] שקית עשויה בד או רשת. הגירה סופגת את הריח ואת הלחות.

● ריח לא נעים בבית־השימוש? מדליקים נר. אחרי כמה דקות הריח נעלם.

● מרבים במעט בושם לבגדי [illegible]? כשמוותרים על העור קרם־לחות, שכבה דקה של חלב, העור המשומן שומר על ריח הבושם.

● ריח בצל, דג מלוח או שום ייעלם מן הפה אם נלעס גרגרי הל.

● המטבח קרוב מדי לאורחים בסלון הדירה? לא נעימים ריחות הבישול. אחרי הבישול ממצמצים את הריחות בעזרת [illegible].

● ריח לא נעים במכונת הכביסה? [illegible] אותו במגבת קטנה [illegible].

„הקרב הוא על תודעת הצעירים"

„לא כל מי שיודע להפעיל קטפת הוא גם סוציאליסט, הומניסט וציוני"

מדי שבוע, בשעות הקטנות של הלילה שבין יום שלישי לרביעי, דולקים האורות בסדנה הרעיונית-פוליטית של מרטין בן-מורה, במרכז ההדרכה באפעל. עשרות צעירים, מהתק"ם ומהקיבוץ הארצי, באים לכאן ליומיים בשבוע כדי לדון, בהתלהבות של אברכי ישיבת „אור שמח", בנושאים כמו „בניית דגם סוציאליסטי-ישראלי", על-פי לקחי הניסיונות הסוציאליסטיים בצרפת, ביוגוסלביה ובפורטוגל. הם מכינים עבודות על מערכת הכוחות הפוליטיים שיזמו את „מבצע קדש", וגם יוצאים לשטח, למפעלים בירוחם או לראיין אישים מכל גוני הקשת הפוליטית.

הצעירים עובדים בקבוצות, מפני שמרטין מאמין שאם המטרה היא ליצור אדם פוליטי, סוציאליסט והומאניסט, אז האמצעים הם חלק מהתהליך: תחושת יחד של צוות ולא תחרותיות אישית. לא לדבר על... אלא להתנסות ב...

יושבים פה בני עשרים פלוס, משוחררי צה"ל או מבוגרים יותר. רוב בני גילם מחפשים את עצמם בג'ונגלים של דרום-אמריקה או מממשים עצמם באוניברסיטה, בענף או בחדר המשפחה. אם מישהו היה שואל לפני שנים אחדות, האם יש סיכוי ממשי, לא משאלת-לב חסודה, שבני קיבוץ ישקיעו את כל נשמתם בלהט ובצימאון כוחני, כמו זה של אנשי ביתניה-עילית ודגניה, בחיפוש שורשים רעיוניים ובגיבוש השקפת-עולם קיבוצית סוציאליסטית — בוודאי היה נענה בשלילה. אבות התנועה היו בוודאי רווים נחת מסדנת הצעירים הזאת, ואין פלא שיעקב חזן, מדור הנפילים, שהרצה כאן בשבוע שעבר, יצר „כימיה" מידית ודו-סטרית עם שומעיו.

למרטין יש כאריזמה. הוא מצליח „להדליק" את חניכיו. גם כשהם נוסעים הביתה, הם יושבים לילות ארוכים, אחרי יום עבודה בקיבוץ, מעיינים בספרים מהסוג שמעולם לא פתחו קודם, כותבים עבודות ומתכוננים לפגישות הבאות.

למרטין חשוב שיבינו, שהוא אינו אדמו"ר או „גורו"; שהוא אינו מאכיל אנשים בכפיות בבחינת „כזה ראה וקדש". מרטין מנסה ליצור אנשים פוליטיים, בעלי תודעה, אנשים שיידעו לחשוב, להחליט בעצמם במה הם מאמינים, וינסו להגשים את אמונתם במציאות. „אדם פוליטי", הוא אומר, „זה אדם העוסק בעיצוב החברה, כשהוא מקיים עמה יחסי-גומלין ותוך-כדי כך מעצב את עצמו".

לא הניסוח הזה מזכיר את סבא מרקס הדיאלקטי. מרטין אומר, שהוא מסחר מתוויות ואינו מגדיר עצמו כמרקסיסט, אבל הדיאלקטיקה הזאת בהגדרות שלו: „להכריח אנשים לקחת לעצמם חירות על-ידי לימוד" או „סוציאליסט הוא זה שיש לו משאבים והוא מצמצם את שלטונו במשאביו, על-ידי זה שהוא מכריח את הזולת לקחת אותם ממנו". וכמובן, הכוונה גם למשאבים שמרטין מכריח את חניכיו לקבל בסדנה.

ועוד דבר חשוב למרטין: שלא יתייחסו לדבריו כאל „ציונות" במרכאות. הדגש הוא על שילוב האמונה והשקפת העולם בעשייה: סוציאליזם זה לא דיבורים, עשייה אינה רק עשייה פוליטית; זו תרבות ואורח-חיים, שמתגשמים בהדרגה, בקיבוץ ומחוצה לו. סוציאליזם זה מפעלים של העובדים, בתי-ספר של תנועת העבודה, קהילות סוציאליסטיות שצריך להקים בערי הפיתוח, עם שותפים שקיימים בשטח ורוצים להגשים רעיונות כאלה. „שלא יספרו לך שלא רוצים אותנו בעיירות הפיתוח או שיש סכנה שנבוא כפטרונים ומתנשאים", אומר מרטין, „אני מכיר את המנהיגות הצעירה בעיירות האלה, את אמיר פרץ משדרות ואת חבריו מאופקים ומקריית-גת. אם יש „סכנה", אז זה שהם יתפסו מנהיגות עלינו, חברי הקיבוצים, שיבואו לשם להשתתף בניסויים חברתיים. היום דווקא צעירי עיירות הפיתוח מעזים לנסות לשנות, ובני דור המהפכנים בקיבוץ הם השמרנים".

מרטין מצליח לבנות כאן ועכשיו, דגם של מה שוועידת הקיבוץ הארצי הקרובה תציג כמטרה לעתיד: לשוב ולהפוך את חבר הקיבוץ לחבר בתנועה, תהיה תנועה ולא רק בית, כי זה, בעיניו, השומר-הצעיר במיטבו, ועצם המונח „תנועה" פירושו לנוע ולהתמודד כל הזמן עם ערכי היסוד ועם המציאות שמסביב.

„הקרב המרכזי", אומר מרטין, „הוא על תודעת הדור הצעיר". לוותיקים שהקימו את התנועה הקיבוצית, היה רעיון שהם הגשימו. לבני הארבעים פלוס נשאר עוד משהו מהנאמנות התנועתית, בנוסח „אף על פי כן — נאמנות תנועתית" או „בכל זאת תנועה". נאמנות הצעירים לתנועה אינה מובטחת מראש. „בני הקיבוץ נולדו אל תוך הפתרון בלי להכין את הבעיה שהקיבוץ בא לפתור, ובלי יכולת לשאול את השאלה הנכונה. יש בורות עצומה בכל הנוגע לתולדות התנועה הקיבוצית, לשומר-הצעיר, ולכל נושאי היסוד בחברה הישראלית ובסוציאליזם. בלי ידע בסיסי, אי-אפשר לגבש השקפת-עולם. לא כל מי שיודע להפעיל קטפת הוא גם סוציאליסט, הומאניסט וציוני; זה לא מקרה שדווקא אני, שבאתי מסקוטלנד ובחרתי בקיבוץ, מדריך את הסדנה הזאת, ולא בן קיבוץ שנולד בו".

את הצלחת הסדנה בוחן מרטין על-פי מה שקרה לבוגריה: בשלוש השנים בהן פעלה, עברו בה 80 צעירים וצעירות, בני 22–35. 48 מהם נשארו בקיבוץ, רק שניים עזבו. מאלה שנשארו — 13 מילאו תפקידים בתנועת הנוער או בעזרה לקיבוצים צעירים. שמונה מילאו תפקידים מרכזיים בקיבוץ, השאר השתלבו בחינוך ובענפים השונים.

מרטין מאמין שבקרב הזה, על תודעת הצעירים, עוד אפשר לנצח. אבל הסיכוי יורד עם הזמן: „באורח החיים הקיבוצי, בהוויה של המעמד הבינוני, אנחנו מתרחקים מהתודעה שלשמה הוקם הקיבוץ: אם זה יימשך — נפסיד במערכה, ברגע אמר שהשאלות האמיתיות אינן נשארות פתוחות לנצח, מפני שהמציאות משתנה מדי יום".

סקוטי, סוציאליסט, קיבוצניק

מרטין, בן 36, נולד בסקוטלנד, וגאה בכך שחינוכו הפורמלי הסתיים בגיל חמש-עשרה. הוא למד בבית-ספר טוב, בלי מסורת של שבע... שנה. בכיתה ח' למד פעמיים, ואחרי-כן נזרק מבית-הספר, ב„טקס" מרשים, לעיני 1500 תלמידים, תחת הסיסמה הידועה: „הנ"ל אינו ראוי ללמוד בבית-ספרנו". אחר-כך עשה מה שעושה כל ילד טוב מבית יהודי הגון בסקוטלנד: קאריירה בעבודה, במשרד פרסום, ובאיסוף תרומות לישראל ככילוי חברתי. בגיל עשרים הגיע מרטין למסקנה שזה לא בשבילו להתחתן, לחיות בסקוטלנד, ללכת במסלול. הוא רצה להגר לארה"ב או לקנדה, אבל התברר לו, שיש להם מספיק אנשי פרסום משלהם. חברים הציעו לו לעלות לישראל. הוא בא לתקופת ניסיון של חצי שנה, בקבוצה של ה„ווגיס", ארגון הסטודנטים היהודים. מה שהתחיל בחיפוש דרך יותר כדחף אינסטינקטיבי מאשר כתוצאה של הגות עמוקה, התפתח באולפן בערד לתבנה, שכדאי לנסות לחיות בקיבוץ, לחפש דרך שאינה רק מטרה, אלא תהליך של התמודדות מתמדת שהוא תוכן החיים.

מרטין וחבריו הקימו גרעין של חמישה-עשר חברים. ניסו להקים קיבוץ חדש — אבל לא נתנו להם. באותו זמן בא אליהם מזכיר קיבוץ נווה-אור והציע להם להצטרף לקיבוץ קטן, באיזור קשה הנמצא על הגבול. האתגר משך אותם. אבל היה באמת קשה: מרטין עבד בפרדס, בלול, התעלף כמה פעמים בחום של בקעת הירדן, גם האנשים שהכיר לא היו אלה שקרא עליהם בספרים, חלוצי העלייה השנייה והשלישית. מנווה-אור הלך לצבא, וכשהשתחרר — גויס מיד לחצי שנה נוספת, במלחמת יום הכיפורים.

באזור סיירים, מעבר לתעלת סואץ, היה לו זמן רב לחשבון-נפש, והמסקנה: להיות אדם פוליטי. שמתמודד על ערכיו ומתרגם אותם לפעולה. מסקנה נוספת: ההתמודדות המתאימה לו היא בשדה החינוך הרעיוני. כשחזר לנווה-אור, יצא ללמוד בסמינר „אורנים", וכשסיים את לימודיו היה למחנך בקיבוץ. בסמינר הכיר את ענת, אשתו, ויחד חיפשו קיבוץ שיתאים לרוחם. ניסו את נווה-אור, נתיב הל"ה והחליטו בסוף, על נדים.

מנווה-אור גויס מרטין למרכז ההדרכה באפעל, ומאז עסק בהקמת סדנת הצעירים שלו. יש לו גם תכניות לעתיד, שירחיבו את המעגל לעוד מרכזים, לגבעת חביבה, לאזורים, לקיבוצים הבודדים, כדי שבסופו של דבר, ישתנה אורח החיים בתנועה והיא תהפוך לתנועה המתמודדת על עצמה, על ערכיה ועל השקפת עולמה, ומתמודדת עם סביבתה על הגשמתם. מרטין מאמין שזה אפשרי: „זה לא נכון שחברי הקיבוץ אדישים. יש צימאון אדיר למסר אידיאולוגי". עובדה: מזמינים אותו להרצות בכרמים, בשומריה, במשמר-העמק, בעין-שמר, בהזורע, בנטור ובנית-קמה. מרטין לא אוהב הרצאות, כי אינו מאמין בדרכים קצרות: הרצאה אחת היא רק שסתום ביטחון של חברי התנועה. שומעים מרעיונים את המצפון. מרטין שואף לשינוי הנורמה, לאורח-חיים שיש בו עשרות ומאות סדנאות שהופכות אדישים לפעילים.

מרטין אומר, ששינוי מהותי מתרחש כשיש משבר אמיתי — והיום יש משבר כזה בתנועה הקיבוצית, משבר כלכלי ורעיוני. התנאי השני הוא קיום חזון חברתי ורעיוני, והתנאי השלישי — נושא אנושי, שהוא מאמין שאפשר לשנות. לכך דרושים כלים ואנשים, ובעניין זה יש למרטין טענות קשות לתנועה. „כשמדברים על התנועה, אז נכון שבמובן הרחב כולנו תנועה, אבל יש הנהגה שצריכה להנהיג, לקבוע סדר יום תנועתי, להעז ולתבוע מהציבור".

בין חבר קיבוץ על קטפת הכותנה בנירים, ובין הקומה העליונה של המזכירים בקיבוץ הארצי מפרידים 100 ק"מ, אבל המרחק בתודעה גדול בהרבה. והמנהיגות צריכה לגשר עליו על-ידי כך שתיתן לאדם של הקטפת כלים להתמודדות רעיונית. היום אין מחשבה לטווח ארוך, אין ריכוז מאמץ. ישנם בתנועה אנשים מוכשרים, בני שלושים וארבעים, שיכולים להתייצב בראש ולסחוף אחרים, אבל לא פונים אליהם בזמן, והתוצאה היא שהם אינם יודעים מה יעשו בעוד שנה או שנתיים. לא קוראים להם לדגל והם הולכים לאיבוד. אם רוצים חריש עמוק בקיבוץ הארצי, בדיקה מחדש של ערכים, סדרי-עדיפויות ודרכי פעולה — אז אסור שהוועידה הקרובה תעסוק ב„בלה בלה": „היו המון ועידות שלא יצא מהן דבר, כולל ועידת התק"ם האחרונה".

למרטין יש ארבע הצעות לוועידה, שמשלבות את התיאורטי והפרקטי, את ההתמודדות ארוכת הטווח עם הביצוע המידי:

- להקים צוות בן חמישה — שישה חברים, שיעסוק בתכנון אסטרטגי לקיבוץ הארצי, בתחום הרעיוני, החברתי, הכלכלי והחינוכי.
- להקים קרן שתממן ניסיונות סוציאליסטיים: בתי-ספר בעיר ברוח תנועת העבודה, בתי-ספר משותפים לתנועה הקיבוצית ולמושבים בעיירות פיתוח, קהילות שיתופיות עירוניות.
- החלטה ממשית בתחום העבודה השכירה במפעלים האזוריים: כבר חמש-עשרה שנה מדברים על זה, וכיום קיימת תכנית מעשית של ... ניתן להעביר אותן לבעלות „תנובה". זה לא אידיאל או פתרון ..., אבל זה שלב ראשון, מעשי וממשי, ותנועה שמכבדת את מה שהיא אומרת, צריכה גם לבצע.
- הקמת ועדת בקרה עם שיניים שתוודא את ביצוע החלטות הוועידה. מרטין מעיר בציניות, שוועידות נוטות לקבל הצעות כמו שלוש הראשונות שהציע, ולהתעלם מהחלטות בכיוון הפיקוח על הביצוע. מוטב כמובן, שיחליטו פחות — ויבצעו יותר.

מאלופים לאלפים

בסדנה של מרטין משתתפים כמה עשרות צעירים, ומרטין יודע שאין ... גם מי יציג: „20 אחוז מחברי הקיבוץ הארצי מתעסקים בכל מה שקשור לבן מעורב ולא מעורב, בכל המאבקים בין ימין, שמאל ומרכז ... כל שאר החברים אדישים". יכול מאוד להיות, שאלה שבאו לסדנה היו אותם מעטים שבין כה ובין כה היו מגיעים לפעילות אישית. מוצדק לשאול איך מוציאים את כל השאר ... של מרטין היא עשייה ולימוד במעגלים מתרחבים: „ג... של התמודדות ערכית וחינוכית, תשולח שלוחות לאזורים ולקיבוצים. החלום שלי הוא אורח-חיים שבו מוקדש יום בשבוע ללימוד ולהתמודדות ערכית בשילוב עשייה בשטח".

מרטין אינו חושב שאפשר להגיע לתודעתם של כל חברי הקיבוצים, אבל הוא מאמין שאם היום קיבוצניק פעיל ובעל תודעה הוא החריג, אפשר להגיע למצב שזו תהיה הנורמה, של רבים ואולי של הרוב, אם רבים אחרים ימשיכו להסתגר בקליפתם.

להתמודד ולהיות רלבנטי

מרטין מדגיש במיוחד שני מרכיבים בתכניתו:
האחד הוא הטווח הארוך, כי מה שחשוב זה החינוך, התהליך, ההתמודדות. אין פתרונות פלא קצרי-טווח, למרות שגם בתהליך יש להתייחס לבעיות של כאן ועכשיו. אין להסתפק ב„קומנדו מלכי ישראל", בחברי קיבוץ המסתפקים בגיחות חד-פעמיות להפגנות או לבחירות ומתנתקים מעשייה רעיונית ופוליטית בכל ימות השנה. מרטין אומר, שבן-אהרון סיפר פעם, שבמשך חמישים שנותיו בארץ אמרו לו, תמיד, שעשרים וארבע השעות הקרובות הן הקריטיות ביותר לתנועה ולמדינה. כך אי-אפשר לחיות. ההתמודדות מחייבת סבלנות.

המרכיב השני, שהוא אולי החשוב ביותר — כי הוא גם המטרה וגם הדרך — הוא להיות רלבנטי. החשוב ביותר הוא, שהקיבוץ יהיה רלבנטי, שהסוציאליזם יהיה רלבנטי, כי להיות רלבנטי פירושו להתמודד כל הזמן עם הבעיות של כאן ועכשיו, ועם הבעיות הצצות ועולות באופקי העתיד. קיבוץ שבנוי על הלכה, קפוא מהעבר, מסוגר בתוך עצמו ומתרחק מעקרונותיו — אינו רלבנטי ואין בו אתגר. קיבוץ חייב לשמור על חוסנו הכלכלי ולקיים את עצמו, אבל אינו יכול להסתפק בכך שיציע לצעיריו רק 30 שנות עבודה בענף או בבית הילדים. אם זה כל מה שיש, אז זו שותפות פונקציונלית בתחומים של עבודה, שירותים וחינוך, ולא שותפות רעיונית. הוא אינו רלבנטי, וקיבוץ לא רלבנטי, גוסס באיטיות.

„מרטין, האם מפ"ם היא הכלי הדרוש לתנועה קיבוצית שרוצה להיות תנועה מתמודדת ורלבנטית?"

„כן", הוא משיב ללא היסוס. „השותפות הרעיונית צריכה לבוא לביטוי בכלי פוליטי אחד, במפלגה. קיבוץ עם כמה מפלגות — יאבד את כל כוחו. אבל גם ההכרעה הזו, על כלי פוליטי אחד, אינה נתונה מראש ואינה צריכה להיות כפויה מלמעלה. גם זו התמודדות ארוכה בשטח, עם החברים בקיבוץ — לא מעליהם".

„קיבוץ עם כמה מפלגות יאבד את כל כוחו. אבל ההחלטה לא צריכה להיות כפויה, אלא פרי של התמודדות ארוכה עם החברים ולא מעליהם"

„נכון, שבמובן הרחב כולנו תנועה, אבל ההנהגה היא שצריכה להנהיג, לקבוע סדר יום, להעז ולתבוע"

כל יום

30.1—24.1.86
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

24.1.86

08.15 קשת וענן: האדם עץ השדה.
08.40 מסך לספרות (יסודי): הנמלים והצרצר.
09.00 מוסיקה ד'־ו': מי בחלילית 8.
09.20 לשון ותקשורת ג'־ה': מסירת מידע 2.
10.10 חשבון ו': בין המספרים הרציונליים.
10.30 הגיל הרך: בבית של פיסטוק.
11.00 מדעי הטבע (יסודי): עם הרוח.
11.15 קשת וענן: האדם עץ השדה.
11.45 אורחות (חטה"ב): מה זאת אומרת — בנ"צ.
12.15 חברה ותרבות (על־יסודי): אייל — סיפורו של נרקומן.
12.45 מוסיקה על־יסודי — העשרה — המשולש המוסיקלי — ראמו והצ'מבלו.
13.30 זהרויה (ש.ח.).
14.30 שירלי טמפל — תשואות חמות. אחד מסרטיה הראשונים של שירלי טמפל.
15.45 עין הוד — כפר אמנים — סרט.
16.00 „הלו ירושלים"

ג'ורג' ברנס וג'ון דנבר בסרט „הו, אלוהים" (22.00)

16.32 „באק רוג'רס" — סידרת סרטי מדע בדיוני. חללית ששלחו האמריקנים לחלל בשנת 1987 נפגעה בתאונה. הקפטן באק רוג'רס יוצא מן המסלול וחוזר לארץ לאחר 500 שנה.
17.30 סרט (ערבית).
19.20 על המרקע (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.05 שירים לשבת.
20.15 מבט ליל שבת.
21.00 „זברת האריה" תכנית עם אהוד מנור. התכנית הרביעית בסידרה מיוחדת לשירי המשוררת רחל. משתתפים: מירי אלוני, נורית גלרון, רבקה זהר, חנן יובל, יהודה פוליקר ובועז שרעבי.
22.00 „הו אלוהים" קומדיה אמריקנית.
23.35 חדשות.

■ סרט קולנוע: „הו, אלוהים". קומדיה אמריקנית. עוזר־מנהל סופרמרקט המוזמן יום אחד, במפתיע, לפגוש את אלוהים בכבודו ובעצמו. אלוהים מבקש להטיל עליו תפקיד מיוחד: להיות שליחו על־אדמות ולהודיע בשמו לאנושות, שהוא נמצא, ומטוב לה שתשנה את דרכיה. האיש עובר קשיים רבים בנסותו לשכנע את משפחתו ואת שאר הבריות שהוא שפוי בדעתו. לארי גלבארט, תסריטאי יהודי מפורסם, כתב את התסריט, ביים קרל ריינר, ממעוזות למרטי הומור באמריקה, שעבד גם עם וודי אלן ועם מל ברוקס. השחקן הישיש ג'ורג' ברנס מופיע בתפקיד אלוהים. הזמר ג'ון דנבר — בתפקיד זבן הסופרמרקט התמים. הסרט הופק ב־1977 וזכה להצלחה רבה בהוליווד. שעה 22.00.

שבת טלוויזיה

25.1.86

16.00 „גברתי השופטת" — סידרת דרמה. פרק אחרון. „השופטת" יוצאת לחופשה וכבר חושבת על פרישה מתפקידה. בעודה עוברת דירה נרצח מישהו בבניין החדש שאליו היא עוברת. והפעם אין היא משמשת שופטת אלא ערה. מעברו השני של המתרס יש לה הזדמנות לצפות במערכת המשפטית היבשה ואף להעביר ביקורת.
17.30 קיצור החדשות (ערבית).
17.32 לקט שירים (ערבית).
17.45 „צוות לעניין" — סדרת סרט פעולה. שם הפרק: אבירי הדרכים.
18.30 „מגזין לאמנות": 1. על הצגת „הדרווישים" בתיאטרון בית הגפן בחיפה. 2. ריאיון עם הכנר סלים נראף. 3. הצייר חיים פינקלשטיין. 4. בקולנוע — על הסרט „הרבה ולא כלום". 5. מבזק ידיעות.
19.00 בידור חו"ל — עם הזמרת שירלי בייסי.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „צירופים" — תכנית אירוח דו־שבועית. הפעם מיוחדת לט"ו בשבט. חיים זיסוביץ מארח אמנים ואישים.
20.30 „בנסון". שם הפרק: „מר"מ מולר". בנסון בתור ביביסיטר קונה את אמונם של עוכרי הכבישים השוכחים.
21.00 מבט לחדשות.
21.20 ספורט: משחק השבת.
22.20 „הקול של ברזיל". התכנית השלישית בסידרה המביאה ממיטב המוסיקה העממית של ברזיל. הפעם

מריל סטריפ — הצגה לסרט „הבל או לא כלום" (18.30)

בתכנית נוטלים חלק הזמרים: דילברטו ז'יל, טים מאיה, מרטיניו דהוילה, ריטה לי, קלמנטינה דה ז'ורש ורוברטו ריברה.
23.10 „עלילות הפשע המאורגן" — סדרה בהמשכים המביאה את סיפור התפתחותו של הפשע המאורגן באמריקה. הפרק השני: ארנולד רוטשטיין, מנהיג כנופיה. יוזם שותפות עם שלושת הפושעים הצעירים. לוצ'יאנו יוצא בעסקה משותפת עם אליקפון למכירת אלכוהול לא חוקי בשיקאגו. כנופיית אליקפון מחסלת בשיקאגו את הכנופיה היריבה בתג סנט־ולנטיין. מסיבת המתנה של לסקי משמשת מפגש חשוב לסוחטים. מפגש שבעקבותיו רוטשטיין נרצח. „משפחות הפשע" נאבקות זו בזו על נחלתן ב„עוגתו" של רוטשטיין.
24.00 פסוקו של מקום — לט"ו בשבט. שבעת המינים ומקומות צמיחתם בארץ.
חדשות.

ראשון טלוויזיה

26.1.86

08.15 תלמוד: שניים אוחזין.
08.40 מסך לספרות (יסודי) — משל ושיר: הרוח הצפונית והשמש.
09.00 אנגלית ו'.
09.20 השעה שלנו: בגדי המלך החדשים.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד.
11.00 חשבון ה': חיסור בשברים.
11.15 צרפתית.
11.30 גיאוגרפיה ה'־ו': כפר דייגים בגאנה.
12.00 ספרות (על יסודי): בוץ השמרטף.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 אנגלית י'.
14.00 גם אנו שופטים — טרנזיסטור: נער החוזר למוטב בונה לעצמו רדיו טרנזיסטור.
14.15 סלים ותעלם — למין אלענוה.
14.40 דו"ח מדעי ירח, נפט — בסרט שני חלקים.
15.00 מוריי פרחיה · דיוקנו של פסנתרן: הפסנתרן היהודי הצעיר, מוריי פרחיה, מספר על הקאריירה המוסיקלית שלו.
16.00 רחוב סומסום — נוסעים: היום רחוב סומסום על גלגלים. רוצים לנסוע אבל יש מעצורים, איך אפשר לדעת מה השעה באמצע הלילה? לאריק יש דרך מקורית לברר זאת.
16.30 תיבה 2 — פרק ד'.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 „ילדי הפלא" — סידרה. פרק אחרון: „מה תאכלו?" זוג נוכלים מנסים לשדוד חפץ אמנותי עתיק רב־ערך מן המוזיאון. ילדי הפלא מסכלים את המזימה.

מלקולם סטודארד ומרי פרס ב„משחקן בגידה" (22.10)

18.20 „יש לי סיפור": „מעשה בעופר איילים" — מאת ע. הלל. מוטי ברכאן קורא, בהשתתפות מכלו אריאל.
18.32 „גיבור מעולם אחר" שם הפרק: „עץ הרוע" (ערבית).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.02 „להיט בראש" — מצעד להיטים עבריים על־פי המצעדים של רשת גימל וגלי צה"ל. משולבים בו גם פזמונים מלהיטי חו"ל, והוא מצולם בהשתתפות קהל.
21.00 מבט לחדשות ומוסף „שער ראשון".
21.45 „היתר ירוקה" — תולדות היער החדש בישראל. סרט תעודה המקשר בין עבר, הווה ועתיד. בכל הקשור ביער ובחורש בארץ.
22.20 „משחק הבגידה" — מותחן אנגלי בהמשכים, בן 5 פרקים.
23.20 „מה השאלה?" — תכנית שבועית.
24.00 חדשות.

■ מותחן אנגלי „משחק בגידה". ביו־דיפומאי בריטי נרצח בדרום צרפת. האירוע מעורר מחדש את שירותי הביון של שלוש המעצמות: הק.ג.ב. הרוסי, הסי.איי.אי האמריקני והביון הבריטי, הירואים סכנה במותו של האיש. בשל עיסוקו כמוך השלוחות על מות הארם. בפרק זה מוכן הביון הבריטי לשעבר מארק סויתר, הנפגש עם אשתו בדרום צרפת. השוהה במעשה הרצח. שירותי הביון מאמינים, שמסמכיו הסודיים של הנרצח, שהמציא גם מיומן המעניק שליטה על המוות, נמצאים בידיו של מארק. מלקולם סטודארד ומרי טאם מופיעים בתפקידי מארק מריוטר ואשתו ז'יל. שעה 22.20.

שני טלוויזיה

27.1.86

08.15 אורחות (חטה"ב) „מה זאת אומרת — עיתון.
08.40 בלי סודות „חיריק 3.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 חשבון פשוט ד': „זוויות.
10.05 ארץ מולדת: בראשית המאבק.
10.30 הגיל הרך־רגע עם דודלי־מי שמע מי ראה.
11.00 ערבית מדוברת.
11.15 אנגלית ו'.
11.30 מדעי הטבע ז'־י"ב: עכבר הקציר.
12.00 תלמוד־שניים אוחזין: מי מפחד מארמית.
12.25 אנגלית ז'.
12.45 צרפתית־העשרה.
13.00 אנגלית ח'.
14.00 ילדים משכונת חיים־מסירת מידע 2: חיי הילדים מתנהלים סביב המועדון והמדריך ששון, כיכר השכונה והקיוסקאי חלוצי.
14.25 מסעו של איל הצפון: מסע משפחות הלאפים ועדרי האילים לעבר החוף הנורבגי בחודשי הקיץ. הכנות הלאפים לקראת החורף.
14.45 FOLLOW ME — קורס באנגלית מדוברת למבוגרים.
15.00 קסים קסם — נייר.
15.30 בלי סודות — ביניים 5: גלש גשש מתכונן לטיול לחיפה ואושיק מנסה את מזלו במקצועות מעניינים.
15.50 מאה ציורים מפורסמים — חמש תמונות בנושא גנים. הפעם: גן התענוגות הגשמיים — הירונימוס בוש.
16.00 התפתחות הצילום — הסרט

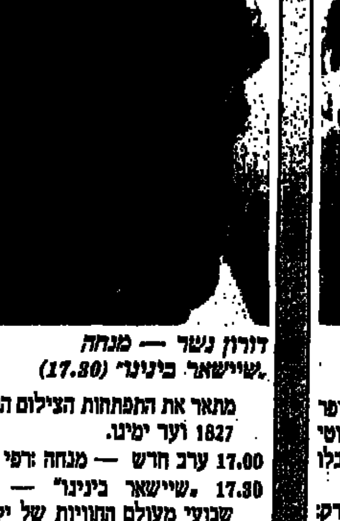

דורון נשר — מנחה „שיישאר בינינו" (17.30)

מתאר את התפתחות הצילום החל מ־1827 ועד ימינו.
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.
17.30 „שיישאר בינינו" — מגזין שבועי מעולם החוויות של ילדים. „למה צריך את הלילה..." מנחה: דורון נשר. משתתפים: מאיר סויסה, מאיר כנאי ואיריס בדרור.
18.00 „תקוות גדולות", עפ"י ספרו של צ'ארלס דיקנס. פרק אחרון בסידרה.
18.35 ספורט (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.02 „תהילה" שם הפרק: „המפלצת שחיסלה את לאס וגאס". הכול נתפסים לאמונה תפלת, שהגיהוק של מנהל בית־הספר הביא מול רע למחזה החדש, על סף העלאת המסך.
20.50 „נקודת חן" — טיולים עם אורי דביר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 „הילרי" — סדרה קומית אנגלית. הפרק הרביעי: הילרי פועלת בשתי חזיתות: בעבודה עליה לשכנע את הגברת הארלוז השתלטנית לספר בטלוויזיה את סיפורי אהבותיה, ובתוך ביתה יש לה עניינים עם דן, כנה בן התשע־עשרה.
22.00 „זה הזמן" — תכנית אירוח. מנחה רם עברון.
22.50 „בולמן" — סדרת סרטי מתח אנגלית. שם הפרק: „גם זה ג'ונגל". בולמן זקוק למנוחה מטחרות הפשע והוא יוצא עם לוסי לכפר שקט. לטפל בתיקון השעון העתיק של הכנסייה. אך הדברים אינם מתרחשים כפי שציפו, ושלווה לא ימצאו בכפר: רוצח מקצועי משוטט שם לטרף.
23.40 פסוקו של יום.
חדשות.

שלישי טלוויזיה

28.1.86

08.15 חשבון פשוט ד': המכונה העשרונית.
08.40 בלי סודות: צ"ב.
09.00 אנגלית ח'.
09.20 מדעי הטבע ה'־ו': כיצד אנו נעים.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום.
11.00 צרפתית.
11.15 חשבון ה': דרכון לעשרוני.
11.30 גיאוגרפיה ז'־ט': העיר המתפתחת.
12.00 ארץ מולדת: להיות פועל בארץ־ישראל.
12.25 ספרות (על־יסודי) — האמלט: התקופה האליזבטנית.
13.00 מוסיקה ע"י — העשרה — מוסיקה מן העולם השלישי — קונקומבה, המוסיקה של ניגריה.
14.00 האבולוציה · פרק 5: יחסי גומלין (חלק 2) — הומולוגיות והתנהגויות אצל בעלי חיים. מחקר שנעשה ע"י בדיקת התוספות האמיניות שבחלבונים אצל בעלי חיים, מגלה קשרי מוצא ביניהם.
14.20 לורל והרדי.
15.00 רחוב סומסום — קיפי והאפרוחים: קיפי רוצה לגדל אפרוחים — אך איך אפשר לשמרם מפני החתולים? לאלברט יש רעיון יוצא מן הכלל.
15.30 קשת וענן — חסידים מספרים — אסף מספר מסיפורי חסידים.
16.00 פרפר נחמד — בתיאבון: שבי מסרב לאכול את ארוחת הבוקר שלו. יויו לא מסכים לאכול את קציצת התרד שלו בתוך קרוסלה מסתובבת או בקטר של רכבת. הפרפר הנחמד מגלה מהו האוכל האהוב עליו ביותר.

פיטר יוסטינוב — סיפורים על באך (22.45)

16.25 דיק טרפין — פרק 3: האלוף — דיק טרפין מציל כפר קטן ושלו מצפורני סחטן בשם נייטינגייל.
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.
17.30 „הדכורה, מאיה" — סידרה לגיל הרך.
18.00 „באותו עניין" — סידרה שבועית המעלה בעיות של תלמידי תיכון בדרך של פסיכודרמה ומשחקי תפקידים.
18.32 „בחרנו לך" — שירים וריקודים.
19.00 „ספארי של הרפתקות" סידרת סרטי טבע. פרק שלישי: „יצורי המדבר". סיפורו המרהים של מינור סנורה באריזונה המפורסם במתיאון שנמצא בו.
19.30 חדשות.
20.02 „שלושה בדירה אחת", שם הפרק „ג'ק הג'יגולו".
20.30 „כולבוטק".
21.00 מבט לחדשות.
21.40 מבט שני.
22.20 „כך צריך" — דרמה.
22.45 „באך המלחין המושווה" — (חלק שני). סרט שהופק לציון השנה ה־300 להולדתו של גדול מלחיני הבארוק — יוהאן סבסטיאן באך. בסרט קטעים מיצירות נודעות ואהובות של י"ס באך.
23.45 „פסוקו של מקום" — הר סיני. חדשות.

■ דרמה: „כך צריך". דרמה חבוחנת ויצרי מרתגן מגוקרת ראות פסיכולוגית ומוסרית לוגית, לפני המירוץ, במחלקה של אחריו. מה מגיע את יצרי המרתגן עיתונאי המהלכים להזהיר את העניין ולפרסם עליהם כתבה. בא לשדות במחיצת הרצים. נבלע בדרכיהם ומשתתף איתם בתחרות. הפיקה הטלוויזיה הסקוטית. שעה 22.20.

רביעי טלוויזיה

29.1.86

08.15 ארץ מולדת: בראשית המאה
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע (יסודי): העץ.
09.20 אנגלית ז'.
10.10 מדעי הטבע ה'־ו': כיצד אנו נעים.
10.30 הגיל הרך: פרפר נחמד.
11.00 חשבון ו' — מוטי כופל שברים.
11.30 מושגים ביהדות: וקשרתם לאות.
12.00 אנגלית ח'
12.25 אנגלית י'
13.00 מדעי הטבע (חטיבה עליונה): האבולוציה.
14.00 עולם הולך ונעלם — קאטאראגמה: על האל קאטאראגמה וקהל מאמיניו בציילון. הנודרים נדרים שונים ומשונים כדי לזכות בחסדיו.
15.00 איינשטיין — סרט על חייו של איינשטיין בלווית הסברים על תורת היחסות שלו.
16.00 בלי סודות — שוא 1 — חני מתמודדת באליפות כדורסל. חנן מטייל עם ילדים במרחבי הארץ.
16.25 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה נושא פרסים.
17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי. מנחה: גדעון רייכר.
17.30 „שמיניות באוויר" — תכנית שבועית בשידור ישיר עם דליק ווליניץ וטוליפ.
18.32 „רוצה פתרון". הנושא לדיון: הצעירה הנבוכה — נערה בת 17, שטרם קבלה את המחזור החודשי שלה. (ערבית).

דבורה קר וסטיוארט גריינג'ר בסרט „השבוי מזנדה" (22.05)

18.45 „חידושים והמצאות". „כוחות סוס" — (חלק ב').
19.00 בידור חו"ל — הוליווד (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.02 „סיפורי בדים" — תכנית על קולנוע.
20.30 „שניים אוחזין" „רמותה של המשפחה בישראל". התכנית עוסקת בהצעת החוק של חה"כ מאיר כהן אבידור בעניין הגדלת הילודה בישראל. השאלה המרכזית בדיון: האם גידול האוכלוסייה במדינת ישראל הוא צורך חיוני לאומי, ומצדיק התערבות הרשות המחוקקת? משתתפים: חבר הכנסת מאיר כהן־אבידור, פרופסור אלויס שלו, חבר הכנסת רן כהן, הרב אליהו שלזינגר.
21.00 מבט לחדשות.
21.40 „מוקד".
22.05 „השבוי מזנדה" — סרט קולנוע.
23.40 פסוקו של יום
חדשות.

■ סרט קולנוע: „השבוי מזנדה". סרט היסטורי המתרחש בממלכות דמיוניות. במרכזו אירופה. אמריקני הדומה לנסיך מזנדה, יורש העצר, מוצא עצמו מסובך בתוך מזימה. אפלה להדיח את המשטר — אותה מתכננים מתנגדיו של היורש החוקי. העלילה עולה על שרטון בזכות שמירתו ונחישותו של האורח. הסרט הופק ב־1952 והיה אחד הזוקרה של מ.ג.מ. בין שחקניו: סטיוארט גריינג'ר, דבורה קר, ג'יימס מייסון וכן לואיס קאלהרן. שעה 22.05.

חמישי טלוויזיה

30.1.86

08.15 מושגים ביהדות: על מזוזות.
08.40 בלי סודות: חיריק 4.
09.00 ארץ מולדת: להיות פועל בארץ־ישראל.
09.20 מדעי הטבע (חטה"ב): עובדות והשערות.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 הגיל הרך: רחוב סומסום.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית מדוברת.
11.30 מדעי הטבע (חטיבה עליונה): סרטון
12.00 אנגלית ח'.
12.25 הסטוריה על־יסודי — העשרה: פרשת דרייפוס חלק א'.
13.00 אנגלית ט'.
14.00 גיאומטריה — זוויות — לעמוס המושבניק יש בעיה — הוא מסתיר ליושבים מאחריו בבית העם. הוא פונה לאסתי, שמנסה לעזור לו, בעזרת זוויות.
14.25 חקר ימים ואגמים.
14.45 צרפתית.
15.00 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה.
15.20 נילס הולגרסון — פרק 31: תחרות הסיפורים — גורגו, אוגי ונילס פוגשים בקלמנט, הכנר הזקן.
15.50 תעלולי לופי — סרט מצויר.
16.00 זהרויה — שידור חי.
17.00 ערב־חדש — מגאזין בשידור חי.
17.30 „קיד וידאו" — סדרת סרטי הנפשה, בת 26 פרקים.
18.00 „חבובוטף" — סרטים מצוירים.
18.25 „פסוקו של מקום".
18.32 „מועדון הטף" — תכנית שבועית לילדים (ערבית).

להקת „קיד וידאו" — רוקנ'רול לילדים (17.30)

19.00 „מפגש" — תכנית דיון שבועית בענייני השעה (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית)
21.10 לקראת שידור.
22.10 „כתוב בעיתון" מגיש: מאיר שלו.
22.25 „סורל ובנו".
23.15 „סוף ציטוט".
23.55 פסוקו של יום.
חדשות.

■ סודרת סרטי הנפשה: „קיד וידאו". סודרה המביאה מוסיקת רוקנ'רול לילדים, עם להקת „קיד וידאו". הסידרה המשודרת זו השנה השנייה ברשת N.B.C האמריקנית, זוכה להצלחה גדולה, והיא גם המלה האחרונה בטכנולוגיית הווידאו: משלבת אנימציה עם משחק. הדמויות בה מופיעות, תוך כדי שירה, מאמיתיות למצויירות. בביצוע אמני צמרת אמריקאים ואנגליים המשתלבים בעלילה. הסידרה מדובבת לעברית. שעה 17.30.

תכניות טלוויזיה ביום שישי, 31.1.86

■ בשעה 21.00: „סיבה למסיבה".

■ בשעה 22.00: סרט קולנוע — „ביום בהיר אפשר לראות לנצח" — סרט קולנוע המבוסס על מחזמר מצליח בברודוויי. נערה מגלה תוך כדי טיפול בהיפנוזה, שיש לה 13 גילגולים קודמים. בתפקידים הראשיים: ברברה סטרייסנד, איב מונטאן וג'ק ניקולסון. ביים וינסנט מינלי. הסרט הופק ב־1970.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח התיכון טלוויזיה

יום שישי 24.1.85

13.00 אחרון הפראים. 14.10 חיים אחרים. 15.00 כריב. 16.10 א"ש העבכיש. 17.00 המפקח גרג'ט. 17.10 ספר הספרים. 18.00 בר ומינדי. 18.10 וובסטר. 20.00 פול גאי. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סרט ערבי. מועדון 700.

יום שבת 25.1.85

13.00 פלאש גורדון. 13.30 הקטנים. 14.00 פליפר. 15.00 כפינת פנרול. 16.00 כפורט עולמי. 17.00 כפורט בהעולם. 18.00 כדורגל. 20.00 האנבקות. 21.00 סרט, חדשות.

יום ראשון 26.1.85

13.00 חיות, חיות, חיות. 14.00 מועדון 700. 14.10 חדשות. 15.00 סרט. 16.30 תוכנית לילדים. 17.00 המפקח גרג'ט. 17.30 הבית המעופף. 18.00 בעיירים. 19.00 שירים של פט בון. 21.00 שעת משפחה. 21.30 סרט: השיר, חדשות.

יום שני 27.1.85

13.00 אחרון הפראים. 14.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעגלות. 15.00 כריב. 16.10 כפיירודם. 17.00 המפקח גרג'ט. 17.10 ספר הספרים. 18.00 ימים מאושרים. 18.10 לברן ושירלי וסרדה. 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 חיים אחרים. 21.30 כדורגל. מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 28.1.85

13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעגלות. 15.00 כריב. 16.10 כפיירודם. 17.10 הבית המעופף. 18.00 תוכנית בידור. 19.00 חדשות. 20.00 סיפור חג המולד. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סילון וסיכון. 22.30 זאב אוויר. חדשות.

יום רביעי 29.1.86

13.00 פרוייקט בראשית. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעגלות. 15.00 סרט. 16.30 כפיירודם. 17.00 המפקח גרג'ט. 17.30 ספר הספרים. 18.00 באק רוג'רס. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 חיים אחרים. 21.30 רמינגטון סטיל. 22.30 קגני ולוסי. חדשות.

יום חמישי 30.1.86

13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעגלות. 15.00 סרט: מקום בסתר. 16.57 המפקח גרג'ט. 17.30 הבית המעופף. 18.00 לוסי. 18.30 ספורט. 19.00 חדשות. 20.00 הדרקסל וקורליס. 21.00 חיים אחרים. 21.30 שישים דקות. 22.10 המירוץ אחרי הגלימה. מועדון 700. חדשות.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 24.1.86

13.35 כדורגל בינלאומי/או בינערבי וספורט בלילי (רק בערוץ 3). 16.00 אוטובוס (רק בערוץ 3). 17.10 סרט עלילתי בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 שירים בצרפתית. 19.10 חדשות בעברית. 20.30 בלוזהר ורטיידה. 21.00 סרטון דוקומנטרי. 21.10 נעדר בין הבית וראבת אנגליה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מקידוד והאיד וסידרת מיצרה אמריקאית — היא והיא.

יום שבת 25.1.86

17.10 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 18.00 כבביב לעולם בקמונים ים וצרפתית) עלמען ורה (ערוץ 3). 18.10 כיכרת הלחם וצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 היהלך רבא הוא מלך וקומדיה. 21.00 אוטומביה (על „הנגעון לבכונית — דוקומנטרי. 21.30 בידור חו"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 26.1.86

17.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.30 סידרה מצויירת לילדים (בצרפתית). 17.45 הישרדות (רק בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.25 על מכשירים והמצאות (רק בערוץ 3). 18.45 הרפתקאותיו של בנג'י (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 רגשות ואהבה (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שמור על לשונך (קומדיה אנגלית). 21.00 היום יש ומחר אינו (סידרה רוקמנטרית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סיבת האהבה.

יום שני 27.1.86

17.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.40 ילדות המלא (רק בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.20 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה למעלה ושניים למטה (קומדיה אנגלית). 21.00 סרטון דוקומנטרי. 21.10 כרנזאק (סידרת מתח אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 רצח היא כתבה.

יום שלישי 28.1.86

17.10 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.40 אל תאייך כי לילדים). 18.00 תכנית בצרפתית. ההיסטוריה של הנפט. 18.15 הרקה התשעים (רק בערוץ 3). 18.45 כוי מול (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 זה הילד שלי. 21.00 לקראת שנות האלפיים. 21.10 חיים מאושרים (סידרה אוסטרלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום רביעי 29.1.86

17.20 היאטרון האגדות. 18.00 תכנית בצרפתית. 18.30 חיות בעולם (סידרה דוקומנטרית — רק בערוץ 3). 18.45 עם כוסית של כסף (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 תיאטרון ובולור ומצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בדירה. 21.00 קשרים (סידרה רוקמנטרית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.05 המבקות ומטיפות (רק בערוץ 3). 22.10 רמינגטון סטיל (סידרת מתח אמריקאית).

יום חמישי 30.1.86

17.10 סרטים מצויירים (3). 17.30 כיזלר למכביסט לילדים. 18.00 שרשים — צרפתית. 18.20 אוצר הקסמים של הבגאמ. 18.25 הסכתא אירופה תכל (3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 זרה הבשע. 21.00 חדשות. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

24.1.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב. באך: מתוך ספר התווים של אנה מגדלנה באך
07.30 שחרית מוסיקלית. ובר: הפתיחה אוברון, בכוונה; קונצ'רטו מס' 5, בבי במול מג'ור, לפסנתר ותז'. ברוביני: סימפוניה ברה מג'ור, ורדי: הקטעים דתיים
09.30 קונצרט בוקר. בוקריני: חמישייה בבי מינור לגיטרה וכלי קשת. גיבהר רומנטית כפדריות, רודריגו: הקונצ'רטו דארנחואז. אלבניז: מתוך איבריה. ראבל: השעה הספרדית אופרה קצרה
11.57 ניעימים שיר
12.03 במחיצתה של... — הצ'ייסטית כרי קעשיפה רנגי
13.00 קונצרט צהריים. מוסורגסקי, בעיבוד רימסקי קורסקוב: לילה על הר קרח. וויליאם וולטון: קונצ'רטו לבנור ותז'. סיבליוס: סימפוניה מס' 1, דביסי: אימאז', לתז'
15.00 ימינעריה: הבכנת ניורחת לט"ו בשבט. הפסנתרנית ורדה נשרי מנגנת ומספרת על צפרים במוסיקה. רספיגי: הצפרים סוויטה על נושאים עתיקים
16.00 לנקשתכם. טלנף: סוויטה בלה מינור, לחליל ולכלייקשת. שוברט: חמישיית כלייקשת בדו מינור. מנדלסון: חלום ליל קיץ.
18.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות. מוסיקאי בלונדון — תכנית ראשונה. בטהובן: סימפוניה מס' 1, בדו מג'ור. סימפוניה מס' 4, בסי במול מג'ור ותז' הבי.בי.סי.
19.00 מוסיקה המזרח. הורליז:

נירה רבינוביץ — השירים האהובים עליה (גל"צ, 18.05)

וריאציות על לה פוליה, להלילית וקונטינואו, ק"פ ע' באך: סונטה לחליל ותצ'מבלו. ברה מג'ור, ברהמס: סונטה לצ'לו ופסנתר, כפה מג'ור.
19.57 מניעים שיר.
20.05 קונצרט ליל השבת. באך: סונטה ברו מינור (מתוך המנחה המוסיקלית), מוצרט: סונטה ברה מג'ור, ק' 320, שוברט: סימפוניה מס' 8, בסי מינור (הסימפוניה הבלתי גמורה), מנדלסון: רביעייה ברה מג'ור, בס' 1. פורה: מנוטסה אופ' 111, לפסנתר ותז', פרוקופייב: סימפוניה מס' 6, בסי במול מינור
23.00 קלוזה: עם קתלין פרייה. שירי עם אנגליים, שומאן: מתוך השירים אהבת אשה וחייה, ברהמס: רפסודיה לאלט, מקהלת גברים ותז'.

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 הבוקר קיננו — שירים וניגונים
08.30 מבוש — מגזין בשידור חי
10.30 רדיו קל
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: לקראת שבת
11.30 השכלה ותרבות לכל: מרהבא — שעורים בערבית
12.05 ליבי במזרח
14.05 לבת הלבן ולכל המאזינים — תכניות לילדים: אל הכות של שומר שבת — ימי האורחי תמכית. מאת דוד אורנה. בו לקראת שבת גו שלכם כשבת
15.00 קבלת שבת
16.05 עם אנשים. והפעם: עם בני ראשונים בגליל — יומן הבקרה. מגדל ביה השומר בכפר גלעדי. האיש שזרע את רובהו של אלכסנדר זייד
17.10 ליל שבת — שירים עבריים
18.00 מוקד רדיו לספרות
19.05 שבכי השלמים

רשת ב'

08.00 כל צבעי הרשת — ניגון יומי. עם יוסי גרבר
12.10 שריקת פתיחה — לקראת משחקי הכדורגל בשבת
13.00 בחצי היום
14.00 בניסים בהופה — שבועון לתרבות ובידור. עם חיים יבין
16.10 עוד מעט שבת — יעל בר ידידה מרפרפת
17.05 מאחורי הכותרות — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות
18.06 השבוע שלי. עם יוסף לפיד
19.05 הגור השבועי
20.05 ואני תפילתי
21.05 השיבנה פירחת — רונניות ושירי־עם ספרדיים
22.05 הבה נצא בניחול — דיירוזי עם
23.05 בין שיר לשבת — שירה בשניים — עם יצחק לבני
00.10 שיר אינו רק ניגונה — שירים עבריים בנושא אחד.

רשת ג'

06.11 יום שישי חור — שירים עבריים
08.05 להיות שם — שעה אחת, שנה אחת
09.05 משהו מיתה. עם מנחם פרי
11.05 הצעקה האחרונה. עם יגאל רביד
13.05 צפיחית ברבש. עם דן כנר
15.05 לפנות ערב — שירים עבריים
17.05 כאן, כם ובכל מקום
19.05 זמר שבזה — שירים עבריים
20.05 צלילי שבת. עם לאה ליאור
22.05 טיול לילי — שירים עבריים
23.03 אזה לילה — מבינת ריקודים.

גלי צה"ל

06.00 באופן בילולי — פינתו של אבשלום קור
06.10 פזמונים לכולכם
07.07 תוכנית בוקר — צביקה בפירא ועיתוני סוף השבוע
08.05 בוקר טוב ישראל — צעת אקטואליה יומית
09.05 בילוי נעים. עם מולי בפירא
11.05 דולה של אמא. עם אלכס אנסקי
12.05 סנדלים — געתיים נעולות עם דורי בן זאב
14.05 עוד לא שבת. עם שלמה ארצי
15.05 הדרך — עם זמרי הארים מיוזן כפי שהוקלטו בעת הופעתם האחרונה בארץ. בתוכנית שירי עם יוונים וכלכבנים (ש.ח.)
16.05 שיר בעקבו בשקט. עם אורי טל
17.05 שלושה רבעים רוקמנטריים
18.05 השירים האהובים עלי — חיים קינן מארח את השחקנית נירה רבינוביץ המגישה את השירים האהובים עליה
19.00 שעת ערבית — צביקה שפירא משוחח עם הד"ר מרי משמר — נגקלוניות
20.15 מבט לחדשות
20.30 לא על הלוח לבדו — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים בגישה לאה עוז
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גרי לבנה
00.05 במקום מופע. הרדיו והסרטדיסטוי
02.05 לא רוצים לישון
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שבת רדיו

25.1.1986

קול־המוסיקה

07.11 שחרית לט"ו בשבט. תומס ארנה: "תחת העץ הירקרק"; רספיגי: אורני רומא, ג'יימס הוק: שיר הערבה; שוברט/ליסט: שיר התרזה; שומאן: עץ האגוז; שומאן: 3 תמונות יער; באקס: היער המאושר; דבוז'ק: "ברושים" לרביעיית כלי־קשת; שוסטקוביץ': שירת היערות אופ' 81, אורטוריה לסולנים.
09.00 "בין חברים" — "אגרות במוסיקה": דליוס: "אוונטיר" (והיה היה); גריג: זיגורד יורסלפר; גריג: מתקופת הולברג; הלבורסן: כניסת הבויורים; אלגר: קוקיין.
09.55 "מגישים שיר".
10.00 "קונצרט השבת": הנדל: "בלשצאר", אורטוריה.
12.00 "רדיו דרמה": "טיפול בצחוק", מאת: סימון גוס; תרגום: רני רוזנ; משתתפים: נסים עזיקרי ויוסי ינלונקה.
13.00 "אמנים מקלטנו": נטשה טרסון־פסנתר. הנדל: סוויטה מס' 7, בסול מינור; שומאן: "מחולות ברית בני דוד".
14.05 "מירקם" — רצף מוסיקלי.
15.00 קונצרט לנוער ט"ו בשבט — נוער עושה מוסיקה; עם מקה' "העפרוני" של בי"ס התיכון האזורי עמק חפר; מקה' הקונסרבטוריון שליד האקדמיה ע"ש רובין; התז' הסימפ' של בני הקיבוצים; תז' הנוער העירונית לכלי־נשיפה של עיריית עכו; אנסמבל דיקסילנד של מרכז המוסיקה העירוני; קבוצת "תרום מוסיקה" (כבי 6־10), 15 נגנים בכלי־נשיפה ותלמידי קונסר־

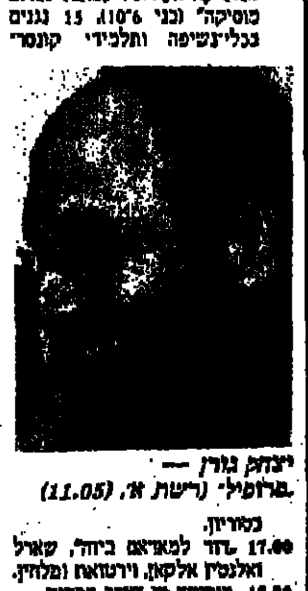

יצחק גורן — "פרופיל" (רשת א', 11.05)

בטוריון.
17.00 "דור למאראס ביזה", שאול ואלנקין אלקון, וירטואוז ומלחין.
18.00 "מוסיקה מן העבר הרחוק".
19.00 "קונצרט הערבית של מוצאי שבת". מוצרט: באסטיין ובאסטיינה, פתיחה ק' 50; באך: סונטה מס' 2, ברה מג'ור, לצ'לו וצ'מבלו; היידן: "בריצ'ה מה את עושה" — קטעה: ערן פרטוש; אינבנציה לשלושה; קודאי: מחולות מגלנטה.
20.05 "אופרה": בוזוני "טורנדוט".
23.00 "מוסיקה קמרית". היידן: רביעייה ברה מג'ור, מס' 5; אריאגה: רביעייה מס' 1, ברה מינור.

רשת א'

08.05 "עולם הבוקר".
08.30 "סיפורדיו": "מדוע אין דוחות רפואה", מאת ד"ר א. כלב. מגישה: קלכה בר־שביט.
10.05 "מגישים שיר".
10.30 "מוסיקה לבוקר שבת".
11.05 "פרופיל" — דיוקן ישראלי, עם יצחק גורן — סופר.
12.05 "מישור השדה": והפעם: "כי האדם עץ השדה" — אגדות ומסורות על צמחים מפורסמים בארץ־ישראל.
14.05 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) "שירים הם חברים של ספורים". והפעם: "מר זוטא ועץ התפוחים" — מאת אורית. ב) "סיפור לשבת": "בגור וחצי" — מאת גינה ברשנת. ג) "תעלוליו של החזיר" — מאת פינה הרשקוביץ. ד) "לקראת שידור".
16.05 "דרכי אתה" — עם רחל הלפר. והפעם: "לענג את הרוח" — פגישה עם המשורר, הסופר והמורה ד"ר יוסף שכטר ועם כמה מתלמידיו.
18.05 "מילים שמגעות לנעת".

17.10 "בימות וכרים" "רדיודרמה": "המסע של מרסייה וקאמיה" מאת סמואל בקט; בימוי: מוטי סגרק; משתתפים: מיכאל ורשביאק, מוני מושונוב, מוסקו אלקלעי ורבקה גור.
18.05 "אנתולוגיה קטנה לשירה".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "שיחת חולין" — דיון בעניני היום.
23.05 "עכשיו ספרות" — שידור שני של המוסף לספרות.

רשת ב'

08.05 "מי ישוב" — מגיש: דויד גרוסמן.
09.05 "תן חיוך" — מערוכנים וקטעי הומור.
09.55 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 "השקדיה פורחת" — מופע לט"ו־בשבט. משתתפים: מירי אלוני, אושיק לוי, צילה רגן וחבורת "רננים".
12.05 "חמישה בעקבות אחד" — מהדורה חגיגית של משחק הרדיו עם התכנית ה־50 — עורך ומנחה: שמואל שי.
13.10 "זכרון דברים". והפעם: עם נוגה הראובני, חוקר הטבע בתנ"ך ואיש "נאות קדומים".
14.11 "הבו זמר" — שירים לט"ו בשבט.
14.30 "שירים ושעורים".
17.05 "ארץ חמדת".
18.06 "פיק ורי".
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 "הקול קולנוע".
20.05 יומן השבוע.
21.05 "המבדיל".
12.08 "ערב של אילנות", תכנית לט"ו־בשבט בשידור חי ממלון מוריה בירושלים.
22.05 "פרקי היום בתנ"ך.
22.10 "מלווה מלכה".
23.05 "מטאבי שדה" — חגיגת יום־הולדת — ספורו של הקבוץ במלאת לו 36 שנים.

רשת ג'

08.05 "גונים" — שירים עבריים.
10.05 "על בטוח" — להיטי כל הזמנים.
12.05 "להיטים לוהטים".
14.08 "כוכבים".
15.05 "עונג שבת" — שירים עבריים.
17.05 "שיר בין־ערביים".
19.05 "זמר שכזה" — שירים עבריים.
20.05 "פזמונהמון" — מהרוזת פזמונים.
22.05 "פרח בגני" — תכנית כבקשתך.
23.05 "רדיוטק" — פזמונים בשצף קצף.

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר.
07.05 יופי של שירים — שירים עבריים.
09.05 מקהלת עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 "טוב לשמוע" — מגזין לביצור הזמר העברי מכל התקופות.
11.05 "במצב הנוכחי" — תמונת אקטואליה שבועית עם יוסי עבארי ודני וסלי.
12.05 "שיר אהבה חיילי לספרה ארגוב" — מופע פומבי מיוחד. מנחה: דן אלמגור.
15.05 הכל זורם — עם רוני לנץ.
16.05 סינמה שבת — תכנית בענייני קולנוע. מגישה נירי אורשר.
17.05 "בשאלוהים לצידך" — תוכניתה של פנינה בת צבי.
18.05 "השנים היפות של חיי" — סדרת תוכניות על פרנק סינטרה במלואת לו 70 שנה.
19.05 קריאת כיוון — תוכנית דו־שבועית על ספרים וקוראים. במרכז התוכנית המשורר נתן זך משוחח על ספרו של תומס מן "בית בודנברוק".
20.05 מסדרת מסורה.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 פזמונים לכולכם.
22.00 קונצרט שבועי: רוסיני: הספר מסביליה (פתיחה), בטהובן: "אקינור" — קונצ'רטו לפסנתר מס' 3 במי במול, סקלטי: סונטות לפסנתר (1), ורוביקה. מוצרט: סרנדה מס' 6 ברה מג'ור (קטעים), ברהמס: ואריאציות על נושא של היידן.
00.05 ציפורי לילה. (ש.ח.)
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

ראשון רדיו

26.1.1986

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר".
07.07 "בוקר טוב": שופן: אמפרומפטו; שופן: דואו קונצרטי על נושאים מתוך "רוברט השטן".
07.30 שחרית מוסיקלית": פגניני: "בלט כפרי, וריאציות על נושא קומי לכנור ותז'; מוצרט: "זוטות", מוסיקה לבלט; מוצרט: אריה קונצרטית מתוך "אנדרומדה"; וובר: "קטע קונצרטי", בפה מינור, לפסנתר ותז'; מנדלסון: שמיניה אופ' 20, בסי במול מג'ור.
09.30 "קונצרט בוקר": מאהלר: "אגרת היער" מתוך "השיר המקונן"; צ'ייקובסקי: שלישיה בלה מינור, לפסנתר כנור וצ'לו; גלופי: סונטה ברו מג'ור; טלמן: רביעיה ברה מינור, לחלילית, 2 חלילים וקונטינואו; סטנליי: סוויטה ברה מג'ור, לחצוצרה וכלי־קשת; הנדל: סוויטה בפה מג'ור, מתוך "מוסיקה על פני המים".
11.57 "מגישים שיר".
12.05 "אמנים באולפן": שושנה בוקר־פסנתר: באך: פרטיטה מס' 2, בדו מינור; שופן: נוקטורן, מזורקה, פנטסיה־אימפרומפטו, פרוקופייב: סונטה מס' 2, ברה מינור.
13.00 "קונצרט צהרים". שוברט: קטע ביניים בסי במול מג'ור מתוך "רוזמונדה"; מוצרט: קונצ'רטו לפסנתר ק' 466; סרסטה: קטע קונצרטי בסול מג'ור לנבל ותז'; וולטון: קונצ'רטו לויולה ותז'; בטהובן: סימפוניה מס' 7.
15.00 "מילון מוסיקלי".
15.05 "בין חברים": "אגרות במוסיקה". דליוס: "אוונטיר" (והיה היה); גריג: זיגורד יורסלפר; גריג: מתקופת הולברג; הלבורסן: כניסת הבויורים; אלגר: קוקיין.

אבשלום קור — "באופן מילולי" (גל"צ, 06.00, 16.55)

16.00 "קונצרט מנחה: בורודין: בערבות אסיה התיכונה; בוסקוביץ': שרשרת הזהב. סוויטה על פי שירי עם יהודיים; רחמנינוב: סוויטה מס' 2 לשני פסנתרים; ראבל: ואלסים אצילים וסנטימנטליים; סרסטה: קונצ'רטו מס' 1, בלה מינור, לצ'לו ותז'; בורודין: סימפוניה מס' 1, במי במול מג'ור; ברהמס: מוטט "למה יתן לעמל אור".
18.30 "מוסיקה ליום ראשון": באך: קנטטה מס' 111; שוברט: מיסה בדו מג'ור; מצוטי: מיסה.
20.05 "ערב טוב". טלמן: קונצ'רטו בסול מינור, לחלילית אלט, כלי־קשת, ויואלדי: קונצ'רטו בדו מג'ור לשתי חצוצרות, כלי־קשת.
20.27 "מגישים שיר".
20.30 "הרים · מימי המוסיקה הקאמרית בגליל־העליון 1985". דבוז'ק: בגטלות; פרטוש: קונצ'רטינו לרביעיית כלי־קשת; רוסיני: סונטה לכלי־קשת; שוברט: שלישיה לפסנתר, כנור וצ'לו, בסי במול מג'ור.
22.25 "מילון מוסיקלי".
22.30 "מסורות מוסיקליות בארץ: תפילת הלילה והשחר של חג יוחנן הקדוש בכנסיה היוונית־האורתודוכסית.
23.00 "מוסיקה מן העבר הרחוק".

רשת א'

07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 "חוגה", עם בני הגדל.
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים.
09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי.
10.30 "רדיו קל".
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: סטול וצליל.
11.30 "השכלה ודעת לכל": "צרפתית למתחילים".
12.05 "שיר ופזמון".
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) "שירים הם חברים של ספורים"; והפעם "מר זוטא ועץ התפוחים", מאת אורית רז; ב) "הנסיך הקטן", מאת אנטואן סנט־אקזופרי; ג) "לקראת שידור".
14.45 לילדים הגדולים: "חתול בשק" — ילקוט כלי בו.
15.30 "עולם המדע".
15.55 "ספר חדש".
16.05 "השבוע שלי" עם יוסף לפיד.
17.12 "מגישים שיר".
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה": "ארץ־ישראל בתקופה הצלבנית", פרופ' דוד איילון.
18.06 "מנחת ערב" משדר יומי
19.05 "מחשבת ישראל".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "תפוח ועץ" — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם; והפעם: "ילדים מנהיגים וילדים מונהגים"

רשת ב'

08.05 "סעו לשלום".
09.05 "ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים.
13.00 "בחצי היום".
14.06 "יש ענין", עם גבי גזית.
15.10 "סעו לשלום" — מנחה: גדעון הוד.
16.05 "שירים ושעורים" — בעריכת יעל בן־יהודה.
17.10 "יומן כלכלה".
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 "מסיבת עתונאים" — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 "היום הזה".
19.35 "עם ישראל" — מוסף לענינים יהודיים בעולם.
20.05 "אומר בשבחין" — כבקשתך לפיוטים (פרקי חזנות ספרדיים).
22.05 "תזמורות כלי־נשיפה", והפעם: תזמורת משטרת ישראל תחת שרביטם של אריה זמאנק ומנשה לברון.
23.05 "צלצול שלישי" — שבועון לאמנויות בשידור חי.

רשת ג'

14.06 "לי ולך" — שיר וברכה.
15.05 "חדש, חדיש, ומחודש" — עם שוש עטרי.
16.05 "מוסיקה לענין".
17.05 "הצגה יומית", עם אורלי מורג.
18.06 "מצעד הפזמונים הלועזיים".
21.05 "אדום עתיק" — שירים שלא נס ליחם, עם מרים אלון.
23.05 "הלילה הוא שירים".

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 אוניברסיטה משודרת: השמש והיקום מרצה: פרופ' ארנון דר.
07.07 שבע אפס שבע, עם מיכאל דק.
08.05 בוקר טוב — שעת אקטואליה יומית.
09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב.
12.05 להיט לתאבון.
13.05 בסיגנון ישראלי, עם אלי ישראלי.
15.05 מה יש, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 יומן גלי־צה"ל.
17.30 כוונת — מגזין גלי־צה"ל לעניני צבא ובטחון.
17.50 יומן ספורט.
19.05 רדיו במקום" עם דני קרפל.
20.05 "רחוק מן העין" שירי עמים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת: השמש והיום (ש.ח.).
22.05 על הרכש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 "שעת ערבית" — צביקה שפירא משוחח עם הר"ר מרדכי משעור, גנקולוגית (ש.ח.).
00.05 ציפורי לילה נודדות, עם דני קרפל.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שני רדיו

27.1.1985

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב. פרסל: האשה הנאמנה, או סוף טוב הכל טוב, מוסיקה לתאטרון, ויואלדי: קונצ'רטו מס' 1, בפה מג'ור, לחליל ולתז' כלי־קשת
07.30 שחרית מוסיקלית. ברנסטיין: הפתיחה קנדיד, וויליאם בולקום: שלשה קטעים בנוסח רג, קורט וייל: סוויטה מתוך האופרה "אגם הכסף", ראבל: שלישיה לכנור, צ'לו ופסנתר, איבר: קונצ'רטו לחליל ותז', דריוס מיו: הרכבת הכחולה, מוסיקה לבלט
09.30 קונצרט בוקר. אוסקר גרבל: סונטה בסי מינור, אופ' 9, לכנור ופסנתר, אנסקו: פואמה רומנית, סוויטה סימפונית, כריסטיאן זמיליוס: רביעיה בסי במול מג'ור לארבע קרנות, קונרדין קרויצר: שביעייה גדולה במי במול מג'ור לקלרנית, קרן, בסון, כנור, ויולה, צ'לו וקונטרבס, צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 4, בפה מינור
11.57 מגישים שיר
12.05 מאוצר הסרטיה. שוסטקוביץ': חמישיה אופ' 57, פרוקופייב: פתיחה על נושאים יהודיים
13.00 קונצרט צהרים. וובר: הפתיחה אוברון, צ'ייקובסקי: קונצ' מס' 1 לפסנתר ותז', כרובינו: סימפוניה ברה מג'ור, ורדי: קטעים דתיים
15.00 מילון מוסיקלי
15.05 מוסיקה ויוה. צבי אבני: מעבר לפרגוד, עמי מעייני: 2 אמפרומפטי לפסנתר, גבריאל איראני: ראלם, יוסף טל: רביעיית פסנתר
16.00 קונצרט מנחה. היידן: רביעיית כלי־קשת, אופ' 50, מס' 4, בפה

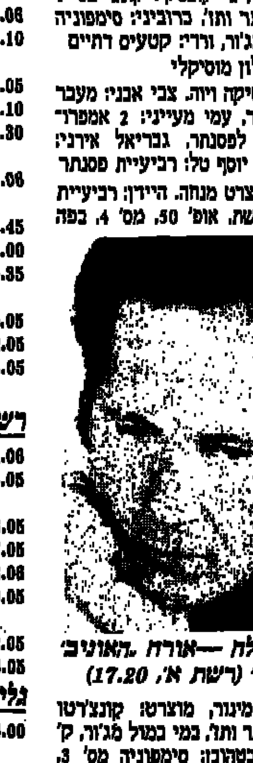

מנחם שלח — אורח "האוניב' הפתוחה" (רשת א', 17.20)

דיאז מינור, מוצרט: קונצ'רטו לפסנתר ותז', במי במול מג'ור, ק' 482, בטהובן: סימפוניה מס' 3, במי במול מג'ור, ארואיקה, ויליאם וולטון: משתה בלשצאר, אורטוריה
18.00 קונצרט מהקלטות התז' הסימפ' ים. מנדלסון: הפתיחה רוי בלאס, מנחם אבידום: 12 גבעות, קנטטה, מלימו רחה סרייר (ביצוע בכורה), היידן: סימפוניה מס' 93, חצ'טוריאן: קונצ'רטו לפסנתר ותז'
20.05 ערב טוב. באך: פרלוד ופוגה מס' 7 ומס' 8, מתוך הפסנתר המושווה ספר ראשון
20.27 מגישים שיר
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם. מוסיקת קודש צרפתית מסוף המאה הי"ז: קופרן: מגניפיקט, מלכת השמים, אליזבט ז'אקה דה לה גר: יהודית, קנטטה לסופרן ובאסו קונטינואו, מרק אנטואן שרפנטייה: פרלוד ומוטט, מרן מרה: סוויטה בסול מג'ור לויול בס ובאסו קונטינואו, שרפנטייה: פרלוד, 3 מוטטים, מנדלסון: קונצ'רטו לכנור ותז', ברה מינור
22.25 מילון מוסיקלי
22.30 מן המקורות. הצומת בשירי העם של עדות ישראל
23.00 דפי פסנתר. באך־ארנג' (עפ"י מרצ'לו), מוצרט/ליסט: פנטסיה עפ"י דון ג'ובאני, מנדלסון: אלגרו ברילנטה, שומאן: שיר ערש, מס' 12, שופן: אלגרו קונצרטי.

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה, עם בני הגדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש — מגזין בשידור חי
10.30 רדיו קל
11.10 השידור היומי לבתיה"ס. ספור אני שומע, והפעם: קבלתי אופניים. מאת מיה ירון
11.30 השכלה ודעת לכל: משה מונטיפיורי
12.05 פעמי המזרח
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים.
15.00 לילדים הגדולים: תיבת ההפתעות — שעשועון בשידור חי
15.25 הכדור עגול — ספורט לנוער, עם דני דבורין
16.05 רדיודרמה — שאריה, מאת יעל מרינן; בימוי: שמואל קסן; משתתפים: אברהם רונאי ורבקה נוימן
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה, הטלאי הצהוב — משדרים על תקופת השואה, ד"ר מנחם שלח
18.06 מינחת ערב — משדר יומי להורי דתי ומסורת
18.47 פרקי היום בתנ"ך
19.05 עיונים בפרשת השבוע
19.30 שידורים לעולים
22.05 קשר לילי — מאזינים מתחלקים בחוויות ומחדשים קשר.

רשת ב'

08.05 סעו לשלום
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום
14.06 יש עניין, עם גבי גזית
15.10 סעו לשלום — מנחה: גדעון הוד
16.05 שירים ושעורים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 שעה חמשית — מגזין שבועי לעניני חנוך
18.45 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 דין ודברים — מגזין לעניני חוק ומשפט
20.05 מצעד הזמירות
22.05 פינת הג'אז
23.05 מחפשים את המטמון מנחה משה טימור.

רשת ג'

14.06 לי ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש, עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית, עם יגאל רביד
18.06 אתם זוכרים את השירים
20.05 קצת אחרת — פופ מתקדם עם אורלי מורג
22.05 משלנו — שירים עבריים
23.05 הלילה הוא שירים.

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים
06.30 אוניברסיטה משודרת: מבוא אלמנטרי לפילוסופית הטבע של אריסטו, מרצה: פרופ' יהודה לנדאו
07.07 שבע אפס שבע, עם עדי טלמור
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף
11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב
12.05 להיט לתאבון
13.05 בסיגנון ישראלי, עם אלי ישראלי
15.05 מה יש, עם ארז טל
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 משהו עולמי — מגזין גלי־צה"ל לעניני חוץ
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה
19.05 רדיו במקום, עם דני קרפל
20.05 משלנו מצעד הפזמונים העבריים, עורכת: נוגה טל, מגישה לאה עוז
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: מבוא אלמנטרי לפילוסופית הטבע של אריסטו (ש.ח.)
22.05 על הרכש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 קריאת כיוון — תכנית דו־שבועית על ספרים וקוראים. במרכז התכנית: המשורר נתן זך משוחח על ספרו של תומס מן בית בודנברוק.
23.50 צער וחצי — סיקור משחקי הליגה הלאומית בכדורסל.
00.05 ציפורי לילה, עם יעקב גלעד
02.05 לא רוצים לישון
05.05 צלילי בוקר.

שלישי רדיו

28.1.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב. ברהמס: אינטרמצי (א' רובינשטיין)
07.30 שחרית מוסיקלית. פרנק: פרלוד, כוראל ופוגה (א' רובינשטיין — פסנתר), שוברט: פרק מתוך חמישיה לכלי־קשת בדו מג'ור, בטהובן: קונצ'רטו מס' 4 לפסנתר ותז' (א' רובינשטיין/ הפיל' מלונדון/ד' ברנבוים), מוצרט: סימפוניה מס' 39
09.30 קונצרט בוקר, עם ארתור רובינשטיין. באך/בוזוני: שקון, בטהובן: סונטה בפה מג'ור, אופ' 57, אפסיונטה, מוצרט: רביעיה בסול מינור לפסנתר וכלי־קשת, ק' 478, ברהמס: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ותז', סיבליוס: סימפוניה מס' 5, במי במול מג'ור
11.57 מגישים שיר
12.05 מוסיקה קמרית, עם ארתור רובינשטיין, מנדלסון: שלישייה מס' 1, ברה מינור, ברהמס: סונטה לכנור ופסנתר מס' 3 ברה מינור, ראבל: שלישיה בלה מינור — פרק שני
13.00 קונצרט צהרים. פגניני: בלט כפרי, ואריאציות על נושא קומי לכנור ותז', מוצרט: זוטות, מוסיקה לבלט, מוצרט: אריה קונצרטית מתוך אנדרומדה, וובר: קטע קונצרטי, בפה מינור, לפסנתר ותז', מנדלסון: שמיניה אופ' 20, בסי במול מג'ור
15.00 מילון מוסיקלי
15.05 ממוזף התקליטיה
16.00 קונצרט מנחה. ארתור גלברון: מגילת האש (נכתב לפרס איטליה), מסיאן: הראווי — מחזור

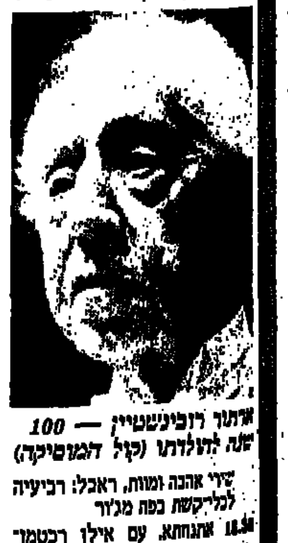

ארתור רובינשטיין — 100 שנה להולדתו (קול המוסיקה)

שירי אהבה ומוות, ראבל: רביעיה לכלי־קשת בפה מג'ור
18.30 אתנחתא, עם אילן רכטמן־פסנתר. באך: פרטיטה מס' 5, בסול מג'ור, היידן: סונטה במי במול מג'ור, רכטמן: פנטסיה (1984), פרוקופייב: סונטה מס' 7, בסי במול מג'ור
20.05 ערב טוב. וולטון: בעקבות באך: הבתולות החכמות, סוויטה, שופן: מוסיקה בסי במול מג'ור, מס' 1
20.27 מגישים שיר
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו. סיבליוס: פינלנדיה, פואמה סימפונית, גריג: קונצ'רטו בלה מינור לפסנתר ותז', אלגר: סרנדה במי מינור, לכלי־קשת, בריטן: שניות מוסיקליות, סוויטה עפ"י רוסיני, אלגר: הוד והדר, מרש מס' 1 ברה מג'ור, בטהובן: וריאציות ארואיקה
22.25 מילון מוסיקלי
22.30 פעם ועוד. ריצ'רד פסקה: דלת פתוחה ויצירה אלקטרואקוסטית עם סינטסייזרים, בס חשמלי, קול ... רדיו ועירבון ... חליל וכלי־נקישה)
23.00 דור למאראס ביזה, 4. שאול ואלנקין אלקון, וירטואוז ומלחין.

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה, עם בני הגדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש מגזין בשידור חי
10.30 רדיו קל
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: שירותים לחינוך המיוחד
11.30 השכלה ודעת לכל: קהילות ישראל, והפעם: איטליה
12.05 פעמי המזרח
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) טוב לי בקבוץ — סדרת ספורים מאת ברורית וולס; ב) הנסיך הקטן — מאת אנטואן סנט־אקזופרי; ג) מעשה בלולי ה... — מאת דבורה עומר
14.45 לילדים הגדולים: חתול בשק — ילקוט כלי בו
15.25 השכלה ודעת לכל: מרחבא — שעורים בערבית
15.55 ספר חדש — סקירה
16.05 מישדר תעודה: והפעם: 35 שנה לבית־שמש
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה: ארץ־ישראל בתקופה הצלבנית, פרופ' אריה גראבויס
18.06 מינחת ערב — משדר יומי
18.47 פרקי היום בתנ"ך
19.05 שעור בתלמוד
19.30 שידורים לעולים
22.05 שנינו ביחד וכל אחד לחוד.

רשת ב'

08.05 סעו לשלום
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום
14.06 יש ענין, עם גבי גזית
15.10 סעו לשלום — מנחה גדעון הוד
16.05 שירים ושעורים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 אצבע על הדופק — שבועון בעניני בריאות ורפואה
18.45 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 עולם חדש — מגזין חדשותי לעניני האדם וסביבתו
20.05 פרקי חזנות כבקשתך — מזמור שיר
22.05 עוד פעם אחת, והפעם: עד הנה — תרוה ישכר משוחחת עם הזואולוג ד"ר אברהם אריבל על התנהגות של אנשים ובעלי־חיים
23.05 קפה ראשו — חירונים מגוונים עם שמוליק רוזן.

רשת ג'

14.06 לי ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש, עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית, עם יגאל רביד
18.06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים
21.05 אדום עתיק — שירים שלא נס ליחם, עם מיכל גזית
23.05 פניני ג'אז.

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים
06.30 אוניברסיטה משודרת: בקרה הורמונלית של הפריון, מרצה: פרופ' צבי מזור
07.07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף
11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב
12.05 להיט לתאבון
13.05 בסגנון ישראלי, עם אלי ישראלי
15.05 מה יש — עם ארז טל
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 כוונת — מגזין גלי־צה"ל לעניני צבא ובטחון
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
18.35 כוכב הערב
19.05 רדיו במקום, עם דני קרפל
20.05 לא רק רוק
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: בקרה הורמונלית של הפריון (ש.ח.)
22.05 על הרכש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 אהבה קלאסית, עם פנחס עירון
00.05 ציפורי לילה, עם יובל מסקין
02.05 לא רוצים לישון
05.05 צלילי בוקר.

רביעי רדיו

29.1.1986

קול־המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר".
07.07 "בוקר טוב": קרייזלר: פרלוד ואלגרו בסגנון פוניאני, פורה: בלדה לפסנתר ותז'.
07.30 "שחרית מוסיקלית". היידן: סימפוניה מס' 89, מוצרט: קונצ'רטו לחליל, נבל ותז', ק' 299, ביזה: הסוויטה הראשונה "העלמה מארל", ברהמס: סרנדה מס' 1, ברה מג'ור.
09.30 "קונצרט בוקר". סיבליוס: "פליאס ומליסנדה", וייטאן: קונצ'רטו מס' 5, לכנור ותז'. חצ'טוריאן: רפסודיה קונצרטית לצ'לו ותז', מאהלר: סימפוניה מס' 7, בסי מינור "שירת הלילה".
11.57 "מגישים שיר".
12.05 "אמנים באולפן": הדסה בן חיים (סופרן), יונתן זק (פסנתר), — עמנואל עמירן: 6 שירים למילים של א' עמיר־פינקרפלד; רענן אילן (חליל) ש' מגן (צ'לו) ע' שרון (פסנתר); קואנץ: טריו סונטה בסול מג'ור, וובר: שלישיה, דמאס: סונטה רמויית קונצרט.
13.00 "קונצרט צהרים": ברנסטיין: הפתיחה "קנדיד", וויליאם בולקום: שלושה קטעים בנוסח רג, קורט וייל: סוויטה מתוך האופרה "אגם הכסף", ראבל: שלישיה לכנור, צ'לו ופסנתר, איבר: קונצ'רטו לחליל ותז', דריוס מיו: הרכבת הכחולה, מוסיקה לבלט.
15.00 "מילון מוסיקלי".
15.05 "מוסיקה כאן ועכשיו" סרג'ז נטרא: סונטינה לנבל, צבי אבני: אפיזודות לירויות לאבוב ולסרט

גבי גזית — "יש עניין" (רשת ב', 15.04)

מגנטי, לוקאס פוס: פוריון, ארנולד שנברג: סימפוניה קמרית.
16.00 "קונצרט מנחה". בוקריני: חמישיה במי מינור לגיטרה וכלי־קשת, מבחר רומנסות ספרדיות, אלבניז: מתוך "איבריה", ראבל: "השעה הספרדית", אופרה קצרה.
18.30 "מאולמי הקונצרטים בעולם". באך: קונצ'רטו בפה מינור, לפסנתר ותז' רו"ב 1056, ברטוק: קונצ'רטו מס' 2, לפסנתר ותז', בטהובן: סימפוניה מס' 7, בלה מג'ור.
20.05 "עשה לך רב" — 3 מורי בטהובן.
20.57 "מגישים שיר".
21.00 "אופרת של יום רביעי". מוצרט: אפולו והיאצינטוס.
22.55 "מילון מוסיקלי".
23.00 "צלילי לילה". קורט: באלט הגילים, שומאן: סונטה גדולה לפסנתר מס' 3 "קונצ'רטו ללא תזמורת", קורט: "שעמוני המתים".
23.58 "מה נשמע".

רשת א'

07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים.
08.05 "חוגה", עם בני הגדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים.
09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי.
10.30 "רדיו קל".
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: "הלה תולדות": "ההיסטוריה מסורת" — מאת רעיה ארטמן ודויד גרוסמן.
11.30 "השכלה ודעת לכל": "משה מונטיפיורי".
12.05 "פעמי המזרח".
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: "מי ישנן" — מגישה: דליה גרוסמן. א) "משה בין הדקלים" — מאת סמי מיכאל; ב) "אללנו במשפחה" — סדרת הסכיתים מאת דליה כהן; ג) "אור האלכסנדרה" — ספור בהמשכים, דן פינות שונות.
15.00 "התולופון" — עם מומחים באולפן.
15.55 "מאוצר הספרים"
16.05 "מועדון שעון החה" — מעולמו של האדם המבוגר.
17.12 "מגישים שיר"
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה": "ארץ ישראל בתקופה הצלבנית".
18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי.
18.47 פרקי היום בתנ"ך.
19.05 סיכום ההלכה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "חבר מאותו כוכב" — תכנית הכרויות רדיופונית בשידור חי.

רשת ב'

08.05 "סעו לשלום"
09.05 "ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים.
13.00 "בחצי היום".
14.06 "יש ענין", עם גבי גזית.
15.10 "סעו לשלום" — מנחה: גדעון הוד.
16.05 "שירים ושעורים"
17.10 "יומן כלכלה".
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 "זרקור" — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 "היום הזה"
19.35 "מוסף לעניני צבא ובטחון.
20.05 "מבט לפולקלור" — והפעם: המוסיקה בחברה החסידית — כופע פומבי ב"צוותא".
21.05 "שיר לדרך" — בעריכת משה שרלצקי.
22.05 "בימה ומסך" — קטעים מתוך מחזות מוסיקלים וסרטים.
23.05 "משחקי לילה"

רשת ג'

14.06 "לי ולך — שיר וברכה"
15.05 "חדש, חדיש ומחודש", עם שוש עטרי.
16.05 "מוסיקה לענין"
17.05 "הצגה יומית": עם אורלי מורג.
18.06 "היו היו" — מצעד להיטים ישנים.
20.05 "עם כל הנשמה", עם משה מורד.
23.05 "הלילה הוא שירים".

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 אוניברסיטה משודרת: בין סערות למציאות באיי שלמה מלחמת העולם הי'. מרצה פרופ' נורית גוברין.
07.07 שבע אפס שבע, עם עדי טלמור.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב.
12.05 להיט לתאבון
13.15 בסגנון ישראלי, עם אלי ישראלי.
15.05 מה יש — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 יומן גלי־צה"ל
18.05 שלוש ארבע לעבודה.
19.05 "רדיו במקום", עם דני קרפל.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת: בין סערות למציאות באיי שלמה מלחמת העולם הי' (ש.ח.)
22.05 על הרכש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 "בשאלוהים לצידך" — תוכניתה של פנינה בת צבי. (ש.ח.)
00.05 ציפורי לילה עם קובי מידן.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

חמישי רדיו

30.1.1986

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בוקר טוב" גלזונוב: "ריימונדה". שופן: טרנטלה
07.30 "שחרית מוסיקלית". דבוז'ק: סקרצו קפריציוזו, אלבינוני: קונצ'רטו לאבוב מס' 3, אנריקס: סוויטה לכלי־קשת. שוסון: פואמה, פולקטוב בעינור רוכלס: סוויטה בסקית, רוסיני: מבוא, נושא וואריאציות, בוסקוביץ': "בתופים ובמחולות", ו' פ' באך: שלישיה בלה מינור, באך: מבוא ופוגה ברה, רוואלטס: חגיגיה.
09.30 "קונצרט בוקר". ביזה: סוויטה "רומא", ברהמס: ואריאציות על נושא של היידן, שוסון: קונצ'רטו לכנור, לפסנתר ולרביעיית כלי־קשת, רימסקי קורסקוב: שחרזדה.
11.57 "מגישים שיר".
12.05 "מאוצר הסרטיה": זבריה סלאווין — פסנתר. רחמנינוב: ואריאציות על נושא מאת קורלי. ירדנה אלוטין: סוויטה לפסנתר (1974), שומאן: קטעי פנטסיה, פרוקופייב: שלוש תמונות מתוך "רומיאו ויוליה".
13.00 "קונצרט צהריים". פרנק: פרלוד, כוראל ופוגה, שוברט: פרק חמישיה לכלי־קשת בדו מג'ור, בטהובן: קונצ'רטו מס' 4, לפסנתר ותז', מוצרט: סימפוניה מס' 39.
15.00 "מילון מוסיקלי".
15.05 "מפגשים מוסיקליים"
16.00 "אתנחתא": חגי שחם (כנור), יונתן זקל (פסנתר), באך: סונטה מס' 6, בסול מג'ור, רו"ב 1019, מוצרט: סונטה במי במול מג'ור, ק' 380, פרטוש: רונדו, סטרווינסקי:

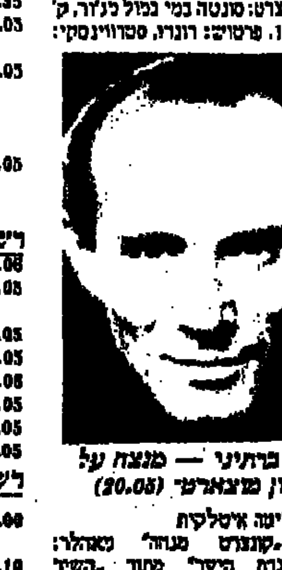

גארי ברתיני — מנצח על "מרתון מוצארטי" (20.05)

סוויטה איטלקית
17.30 "קונצרט מנחה" מאהלר: "אגרת היער" מתוך "השיר המקונן", צ'ייקובסקי: שלישיה בלה מינור, לפסנתר, כנור וצ'לו, גלופי: סונטה בדו מג'ור, טלמן: רביעיה ברה מינור, לחלילית, 2 חלילים וקונטינואו, סטנליי: סוויטה ברה מג'ור, לחצוצרה וכלי־קשת, הנדל: סוויטה בפה מג'ור, מתוך "מוסיקה על פני המים".
20.05 קונצרט התז' הסימפ' ים (שידור חי מתיאטרון ירושלים): "אמדאוס" — מרתון מיצירות מוצרט, מנצח: גארי ברתיני. סימפוניה מס' 40, בסול מינור, ק' 550, קונצ'רטו בדו מג'ור, לפסנתר ותז' ק' 467, סימפוניה מס' 41, בדו מג'ור, "יופיטר", ק' 551, הפתיחה "נישואי פיגארו".
22.55 "מילון מוסיקלי"
23.00 "דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות: וויליאם קאפל — תמונות שונות. רחמנינוב: רפסודיה על נושאים של פגניני (עם תז' פילדלפיה/פ' ריינר), חצ'טוריאן: קונצ'רטו לפסנתר (עם סרגיי קוסביצקי)

רשת א'

07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 "חוגה", עם בני הגדל.
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים.
09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי.
10.30 "רדיו קל".
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: "הבינה ולשון" — לכתות הבינוניות.
11.30 "השכלה ודעת לכל": "משה מונטיפיורי".
12.05 "שיר ופזמון"
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) "טוב לכתוב" — עידוד המאזינים הצעירים לכתיבה יוצרת; ב) "דידי מספר ארוך" — מאת לאה גולדברג.
14.45 לילדים הגדולים: "חתולקט" — מבחר מתכניות "חתול בשק".
15.25 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ.
15.30 "קתדרא" — במת רדיו. והפעם: דבורה ברטונוב — "ריקוד הקבצנים בהצגת "הדיבוק" של "הבימה" ב־1922".
15.55 "ספר חדש".
16.05 "צומת המזרח־התיכון".
17.12 "מגישים שיר".
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה": "צרפתית למתחילים".
18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי.
18.47 פרקי היום בתנ"ך.
19.05 "שעור בתניא".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "חלומות באספמיה".

רשת ב'

08.05 "סעו לשלום".
09.05 "ביקור בית", עם רבקה מיכאלי.
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים.
13.00 "בחצי היום".
14.06 "יש ענין" עם גבי גזית.
15.10 "סעו לשלום" — מנחה גדעון הוד.
16.05 "שירים ושעורים".
17.10 "יומן כלכלה".
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 "יש שאלות" — עם יצחק אלון.
18.51 היום בספורט.
19.00 "היום הזה".
19.35 השבוע בכנסת.
20.05 "שורשים" — מגזין לעניני פולקלור ועדות.
22.05 "צבועים ובקרים" — שירים ביידיש. והפעם: שירים מפי החזן סינצ'וק במלאת 15 שנה לפטירתו.
23.05 "בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי. מנחה: רעיה נגאל.

רשת ג'

14.06 "לי ולך — שיר וברכה"
15.05 "חדש, חדיש ומחודש", עם שוש עטרי.
16.05 "מוסיקה לענין".
17.05 "הצגה יומית", עם יגאל רביד.
18.06 "קוליבר" — שבועון פופ.
20.05 "מופע רוק" עם דליה כהן.
22.05 "משלנו" — שירים עבריים.
23.05 "הלילה הוא שירים".

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 אוניברסיטה משודרת: אלברט איינשטיין — אמונה ודיבור. מרצה פרופ' יוסף אגסי.
07.07 שבע אפס שבע, עם יצחק רועה.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 נכון לעכשיו, עם דן שילון.
11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב.
12.05 להיט לתאבון.
13.05 בסגנון ישראלי, עם אלי ישראלי.
15.05 מה יש, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים — שירים עבריים.
16.56 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 יומן גלי־צה"ל.
17.30 כוונת — מגזין גלי צה"ל לעניני צבא ובטחון.
17.50 יומן ספורט.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.35 כוכב הערב.
19.05 "רדיו במקום", עם דני קרפל.
20.05 "רוק ישראלי".
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת: אלברט איינשטיין — אמונה ודיבור (ש.ח.).
22.05 על הרכש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 מהשרת הקלאסית, עם רוני לנץ ואריאל כהן.
00.05 ציפורי לילה, עם רוני הורן.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

חידות ותשבצים

רגיל 118

(מ) – כתיב מלא.

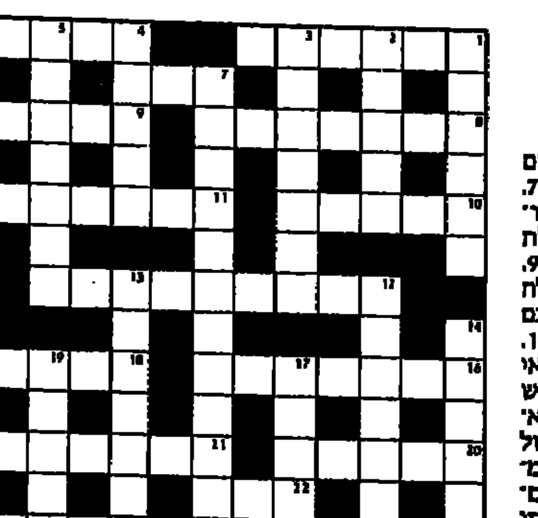

אפקי: 1. תחרות בוקרים (כ"מ). 4. מתרי עשר הנביאים. 7. מפלגה בארץ. 8. שחקנית צר־פתיה יהודיה נחשבת כגדולת השחקניות ב־1856 התנצרה. 9. כנוי לפחדן. 10. לא יוצלח (מידיש. שמושית כיום גם בעגה האמריקנית, ובארץ). 11. מד תסיסה. 12. פיסיקאי, כימאי ומדינאי צרפתי מ־1946 ראש הועדה לחקר האנרגית הא־טומית. 16. שמה האחר של דיזנגוב. 18. יונק מסדרת המ־כרסמים שוכן מדבר חום־אדמדם. 20. פזמונאי ומר צרפתי בן זמננו. 21. המתלקה היהודית שהיתה במפלגה הקומוניסטית בבריה"מ. 22. עיר במרוקו. 23. קריאה לעזרה. 24. בן־כלאיים.

אונכי: 1. כנוי לקבוצת־חלוץ למשל. 2. מאבדים את גונם. 3. צייר ונרפיקאי אמפרסיוניסט יהודי יליד פרוזן חי בפריז (1862־1931) צייר גם נושאים יהודיים ותנכיים („ירמיהו", „חורבן־ירושלים"). 4. ערמות. 5. בירת אי גדול בדרום אסיה. 6. משפטן צרפתי שחיבר את קודכס נפוליון. 7. מצביא ומדינאי צרפתי יצא בראש צבא צרפתי לעזרת המושבות האמריקניות המתקוממות. 12. שם משפחתו הקודם של דני קי. 13. חישובי, של העברת אספקה וחילים בצבא. 14. חבל מדברי בדמ"ע אפ׳. 15. כפר אמנים. 17. כובש פרי. 19. נבקש.

אגוזן 118

אפקי:
1. הקריטריון לראש משפחת הכלבים? (3,3). 4. כך קורא ילד רכושני כשהוא רואה מפלגה קטנה (2, 3). 7. זה בטיל המוך וזה בדיוק זה (3). 8. צרוף רסק מלים מתאים אינו תופס מקום רב (4, 3). 9. איך אפשר להפיל לצורך המתח (5). 10. מטריה לנויר (5). 11. הוציאו אות מנופחת (7). 12. כבר מזמן מימי תשליט המצרי היה קשה להוציא את התשלום בזמן (5, 4). 16. אלה המנצאים בקצות המדינה אינם חשובים כנראה (4, 3). 18. עמוד ענק העשוי כלו מצרפתית עתיקה (5). 20. על פי התכנית הוא יעמיד אותנו דום, יתהדק ובסוף יותיר חרבות בלבד (5). 21. מופיע בשם הפרח (7). 22. אפשר להגיע לעיר בנקל (3). 23. כשלון באפנה יחידה בטבע (5). 24. שמחה בבית האצילה (6).

אונכי:
1. אפילו ספה אין בפרס? (6). 2. משופעים באריג (5). 3) איך כללים בסיסיים עלולים חס וחלילה להוסיף תמר מלוי לסדקים בעינן? (4, 3). 4. לפני זו זו השקיה (5) (כ"מ). 5. הוא בתפקיד אבל אינו אחראי לגנבה של תבלין וטנ"ט (3,4). 6. ישוב חדש באינדונסיה (6) (כ"מ). 7. הרב שהוא גבוה, סופר ציוני, מר, מצחיק, ומתון גם יחד (6, 5). 12. משורר, וסטיריקון עברי באל אחד (7). 13. אנם באיטליה והוף בארץ אצל המפקד בים (7). 14. מזל שיש לנו חדרון עם נזלים (6). 15. תנו אות ותקבלו בע"ת (6). 17. למוסר את המרובע מה יצא מזה? (5). 18. איזה צבע נתן לנכד? (5).

פתרונות:

אגוזן 116 — תשבץ 116

אמיר בן אור

תשבץ סכומים 118

עליך לרשום בכל משבצת ריקה, ספרה מבין הספרות 1 עד 9 ועד בכלל, באופן שסכום הספרות יהיה הסכום המופיע בגוף התשבץ. סכום הרשום מעל לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מימין לסכום וסכום הרשום מתחת לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מתחתיו.

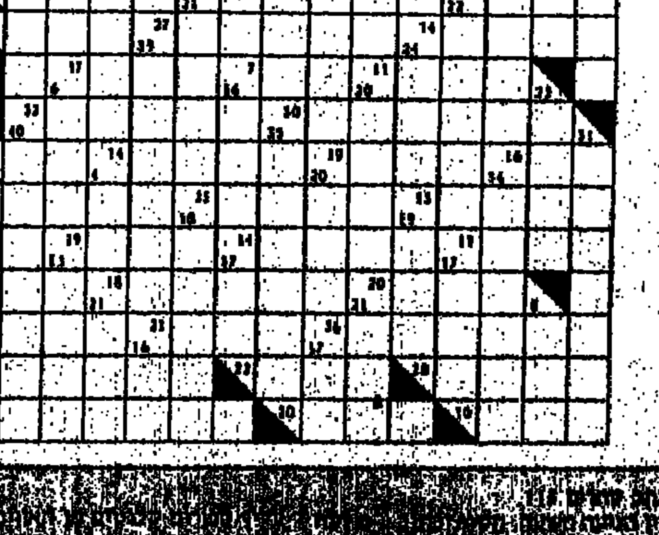

מתתיהו ורנה עופר

פופ

אופנה מהירה; הצלחה מתמשכת

אין זו הפעם הראשונה שלהקת „דפש מוד" מתארחת במדור הפופ שלנו. לפני כארבע שנים, כשעדיין היתה להקה חדשה למדי לקהל הישראלי, כתבנו עליה. זה היה זמן קצר לאחר הוצאת תקליטה הראשון „דבר ואיית" ופרישתו של וינס קלרק, מנהיג הלהקה, בפועל אם גם לא בתואר.

„דפש מוד" הופיעה אז כשלישיה. עצבנית, אך גם להוטה להוכיח לקהל הצעיר שקלרק, עם כל הכבוד, לא עשה לבדו את הצליל של „דפש מוד". ארבע שנים מאוחר יותר, מתברר שהלהקה צדקה. לא מזמן, הוציאה תקליט אוסף ובו 13 התקליטונים שהקליטה, מאז 1981 ועד סוף השנה שעברה. קלרק הלך, הלהקה המשיכה להתקיים ואפילו בהצלחה ניכרת.

אנדי פלטשר, דייב גאן, מרטין גור ו־וינס קלרק הקימו את „דפש מוד" בעירם, בזילדון, סמוך ללונדון, לפני כחמש שנים. איש מהם לא היה בעל ניסיון מוסיקלי יוצא מן הכלל, אף כי ניגנו בהרכבים קטנים ולא חשובים. את השם „דפש מוד" הציע גאן, הזמר. גאן, נער פרוע שאף הסתבך פעמים אחדות עם החוק בגלל גניבות קטנות, למד בבית־ספר לאמנות והשתלם בדקורציה. „דפש מוד" היה שמו של מגאזין אופנה צרפתי ופירושו „אופנה מהירה". זה התאים ללהקה. ראשית שנות ה־80 היו עידן ה„ניו רומנטיקס", תגיגת הדו־מיניות, האיפור על פני הנערים, הלבוש הנוצץ והצעקני. היתה או פריחה למוסיקה המסונתזת. הסיסמה היתה: עשה חיים היום, בלה ורקוד והשתולל, כי מחר תהיה מובטל. „דפש מוד" במראה הילדים היפים שלהם, השתלבו היטב בזירה.

התקליטון הראשון שלהם נעצר לפני 50 הראשונים במצעד הבריטי. הוא נקרא „חולם עליי". שם נרקיסיסטי. מתאים לתקופה. התקליטון הבא „חיים חדשים" הצליח יותר, מקום 11 במצעד. „דפש מוד" תתמה על חוזה בחברה העצמאית הקטנה „מיוט" (אילם) ועזרה להפוך אותה לאימפריה צנועה. החוזה, אגב, מבטיח חלוקה של חצי־חצי עם בעלי החברה. הסדר הוגן שנראה להם טוב יותר משאר ההצעות שהורעפו עליהם מצד חברות גדולות יותר, שראו את הפוטנציאל הטמון בהם כאלילי־נוער חדשים. לקח ל„דפש מוד" עוד שנתיים־שלוש כדי לעבור מקטגוריה של „להקה לילדים" למשהו יותר רציני, יותר מכובד ויותר מתקדם. על הסינטיסייזרים, בכל אופן, לא ויתרו.

להקת „דפש מוד"

התקליטון השלישי של הלהקה נקרא „לא יכול לקבל מספיק" והוא היה האחרון בהשתתפותו של וינס קלרק. הוא העדיף את האולפן, את השקט היצירתי, על־פני הופעות. התקליטון הראשון שהוציאה הלהקה בשנת 1982, „לראות אותך", סימן תקופה חדשה: „דפש מוד" לבדה, בלי כוח־היצירה של קלרק. במקומו צורף אלן ווילדר, להופעות בלבד, כמו מוסיקאי מתלווה. רק בראשית 1983 הפך לחבר מלא והשתתף בהקלטת השיר „להשיג איזון נכון".

קלרק המשיך, בהצלחה רבה, עם אליסון מוייט, גם היא מבזילדון, בצמד „יאזו". לאחר שהצמד התפרק ואליסון פרשה לקריירה סולנית מצליחה מאוד (גם „יאזו" והנתה מהצלחה גדולה, בבריטניה ובארצות־הברית), המשיך קלרק להקים ולפרק הרכבים, בדרך כלל, לאחר תקליטון אחד. כיום הוא עומד מאחורי הרכב ושמו „איראשור", יחד עם אנדי בל הזמר. „דפש מוד", ללא קלרק, הוציאה עד שלושה תקליטים ותקליט־האוסף האחרון. הוא החמישי במספר. הם מצליחים. הוא מצליח. הקהל מרוצה. כולם מרוצים. יכול להיות סוף טוב יותר לכתבה על להקה שלא האמינו בסיכוייה לאחר פרישת הרוח־החיה בהרכבה, והיא – כנגד כל הסיכויים – משכה קדימה?! או מי אומר שאין כתבות חיוביות בעיתונות.

עופר ניר

ברידג'

שיטות חדישות ותוצאות

באליפות העולם האחרונה בסאן־פאולו, נעשה שימוש נרחב בשיטת ה„פורסינג פאס", בעוד שפתיחה בצבע, מעידה בעצם, על חוסר פתיחה. הזוגות שמשחקים בשיטות „נורמליות", היו צריכים לפתח שיטות־נגד כדי להתגונן מפני החכרזות הללו שהקשו עליהם מאוד. היד הבאה לקוחה מהתחרות בין נבחרת אוסטרליה לבריטניה (נשים).

מחלק: דרום
פגיעים: מזרח־מערב
ההכרזה:

דרום	מערב	צפון	מזרח
---	1 ספייד	2 קלאב	כפל
2 דיאמונד	---	2 הארט	---
4 הארט	---	---	---

♠876
♥AQ6
♦KQ8763
♣6

♠QJ432
♥J1043
♦A
♣982

♠K95
♥95
♦95
♣KJ10543

♠A10
♥K872
♦J1042
♣AQ7

תחילה נסביר את ההכרזה: הפאס של דרום הוא „פורסינג פאס" (מחייב את צפון להכריז), 1 ספייד של מערב מראה יד ללא פתיחה עם שני ה„מאג'ורים" (הארט וספייד), 2 קלאב מצפון מראה את הצבע הקצר; כפל ממזרח מראה שזו הסידרה שבידו; 2 הארט מצפון מראה שבידו כוח, ולפחות שלושה קלפים בסידרת ההארט; דרום הכריזה 4 הארט, כך שהיא מקווה לשחק בחוזה של הארט, אפילו אם בידי צפון רק שלושה קלפים בסידרה (כמו שבאמת היה). בחדר השני, פתח דרום ב־1 בלי שליט; צפון ענה 3 בלי שליט והחוזה בוצע ללא כל בעיות לאחר שמערב הוביל בקלאב, בעוד שכדי לבצע חוזה של 4 הארט היה על צפון (הכרוז) לעמול קשה.

מזרח הובילה בספייד קטן, אלוף מהדומם. הארט לעבר המלכה, קלאב קטן מהיד לעבר המלכה שבדומם, אלוף קלאב (הכרוז השליכה ספייד מידה) ודיאמונד. מערב זכתה באלוף, משכה את המלכה ספייד והמשיכה בהארט. הכרוז זכתה בדומם, חזרה ליד בדיאמונד. מערב לא חתך, קלאב מהדומם נחתך בידו ועתה המשיכה הכרוז בדיאמונד: מערב יכול לחתוך מתי שרק ירצה, וזאת תהיה הלקיחה היחידה בה יזכו המתנגדים, משום שכל קלף בן יחזור מערב, יחתוך בדומם שימשוך את המלך הארט והחוזה יבוצע. אולם המתנגדים יכלו להכשיל את החוזה, זאת, אם מערב תחתוך את הדיאמונד השני וחוזר בקלאב. הכרוז נאלץ לחתוך בידה, אולם בשלב זה יש לו ביד אך ורק קלפים בסידרת הדיאמונד (ובידו [illegible]) כך שמערב היה זוכה בחיתוך נוסף ומכשיל את החוזה!

השאלה הנשאלת היא, האם יש לוותר על השיטות החדישות בהכרזה או אולי עלינו לשוב לשיטות הישנות והוותיקות.

ארנונה שמואלי

מתפרות הקולנוע

חדשים בשטח

בחר בי

חיי האהבה הסוערים של לוס־אנג'לס. הוללות, חזקים, תכניות־רדיו לייעוץ באהבה, פגישות עיוורות, והרבה הכרויות מכל מיני סוגים של שואים ורווקים. הרבה לחץ, מירוץ מטורף לשום מקום, אנשים בודדים בג'ונגל הכרך, מחפשים אחר טיפת אהבה; והרי את זה מחפשים כולם, לאו נוסי (ג'נבייב בוזולד), יועצת לאהבה ומין בתכנית־רדיו, מייעצת גם לאיב (לסלי אן־וארן) – בעלת בר וסוויגנרית יהודיה – שהבר־מן שלה מאוהב בה, אך היא מפלרטטת עם ג'ק הסדיסט – שנשוי לפרל – שמתאהבת במייקי (קית קארדין) – הגבר הזר שהגיע לבר, שמעורר את מיניותה המודחקת של נוסי הפריג'ידית – שהופכת לידידתה של איב – שעוזבת את ג'ק לטובת מייקי – וחוזר חלילה, כשציור כל האירועים החמים הללו הוא הבר של איב. כל החיפושים הללו מתרחשים בסרטו של אלן רודולף, במאי ותסריטאי שעבד בעבר לצד רוברט אלטמן.

הרופא חולה אהבה

אין זה חדש שעל אמריקה עובר גל של שמרנות, ואפילו את הפמיניזם הוא מרכך עד שזה נראה כתשדיר־שירות של הכנסייה לשיפוט קתוליות, יחד עם קורטוב אנטישמיות. בסרט מתח זה, המטובל בהומור קלוש, של הבמאי פרנק פרי, מתנטת עקרת־הבית המתוסכלת סוזן סרנדון בפרשת הרצח של רופא השיניים שלה. עלילת המתח שימשה בסיס לדרמה פמיניסטית חבוטה, ואף סרנדון מצליחה לגלות את הרוצח, למגינת לבו של בעלה האנוכי, אין היא בוגדת בו – ובכך שומרת על הקודים המוסריים שהקולנוע האמריקני מטפטף באחרונה בדלת האחורית – בראש בסגולה נגד איידס. יש בסרט הסתה נגד יהודים: אנטישמית, שבאה בצורת רופא השיניים היהודי המושחת והמגעיל, שנראה כאילו יצא הרגע מסרטי ההסברה של גבלס. סוזן סרנדון, שחקנית כשרונית, ייחודית ומלהיבה, לא הצילה בהופעתה את מה שנראה כבדיחה גרועה, אם לא כהסתה אנטישמית מסוכנת.

עד סוף הלילה

כאבי גיהול של גבר שהולך לאיבוד, בעצם של שני גברים: אב ובנו, שבוערים בסביבה ומלקקים את הפצעים של עצמם; תעודת־שיפוט לגבר הישראלי המאצ'ו, הפייטור של המלחמות, שלא יודע להסתדר עם עצמו ועם משפחתו, כפי שהוא מתגלה בסרטו של איתן גרין („לוה"). על־פי גרין, הגבר הישראלי משול לחתוך מגודל ונבוך, שלא מסוגל לחיות במציאות. אולי הוא רומנטיקן אבוד וחסר־תקנה, כצד פרגמטיסט שרודף אחר החיים אך לא משיגם: אסי דיין, הבן הצבר, ויוסף מילוא האבא, מנסים למזג ולגשר על הפער ההיסטורי כדי להתקרב קצת. אין כאן דיון בפער הדורות בדרך הקונוונציונלית, בעבודת הסרט נראה יותר כעוד עיסוק חבוט בשבירת החלום הצברי. והמשל הוא שבנים לא מסר ושוני אבות תקהינה. בסרטיו של הבמאי הדומיננטי חזק, ניכר בו שהוא רגיל לספר סיפור, אך בין זה לבין העברתו לשגע – דחוקה הדרך. התסריט והדיאלוגים טוב, אך התוצאה הוויזואלית דלה, ולבסוף נראה כדרמה טלוויזיונית. הסרט ייצג את ישראל בתחרות האוסקר 86.

בשם כל בני ביתי

כמעט טוב

סיפור אהוב של מרטין גריי, הועבר לקולנוע על־ידי הבמאי רוברט אנריקו. הסרט נאמן לרוחו של הספר, הבמאי העביר, כמעט במדויק, תמונות שלמות: החיים בגטו, הברחות המזון, תמונות טרבלינקה על כל זוועותיה, סצנה ארוכה של המרד בגטו ורשה ולאחריהם הפרטיזנים ובעיקר ברלין, כשבתוכן עובר את כל הגיהנום הזה מרטין־מייקל הצעיר האמיץ (ז'אק פנו) [illegible] ושורד כדי לספר את הסיפור של [illegible] אנריקו שחזר, עד לפרטי־פרטים, את מראה הגטו והמחנה. ראוי לציין שהסרט [illegible] ולא מגיע לסנטימנטליות־יתר בנוסח „שואה" ואף שחבל שהגרסה שהגיעה [illegible] דובבת אנגלית, המפריעה לאותנטיות, שהבמאי הצליח להעביר את הדרמה והטרגדיה של מרטין. מלבד ז'אק פנו [illegible] את מרטין באמינות ורעננות, מופיע גם [illegible] בתפקיד הכפול של מרטין המבוגר.

● השבוע יתקיימו הקרנות של הסרט התיעודי „הרוסים המטורפים האלה", [illegible] אמנים רוסים אוונגרדיסטים החיים [illegible] הסרט, אותו ביימה גלינה [illegible] זכה בפרס הראשון בפסטיבל [illegible] המיצג טולסטוי, המופיע בסרט [illegible] כיום בארץ, יופגש עם הקהל [illegible] ההקרנה: בסינמטק חיפה 26/1 ב־[illegible] בסינמטק ירושלים 27/1 ב־17:00.

מטורה

כמעט טוב

דרמת־מתח־רוויגל של הב־מאי האמריקני הוותיק ארתור פן, הזכור מסרטי המתח „חקירה באפלה" ו„בוני וקלייד". עלילת הסרט קונוונציונלית למדי ומוכרת מסרטים אחרים: אשתו של אקס־מרגל מהסי.איי.אי. נחטפת בעת טיול באירופה. המרגל (ג'ין הקמן) ובנו המרדן (מאט דילון) יוצאים ממסתורם בדאלאס לפאריס ומשם לברלין, עיר המרג־לים – כדי למצוא את האם. כמו פאזל הם חושפים פיסת מידע אחר פיסת מידע, נקלעים למרדפי יריות, ומגלים שחיתות ותפרפרת בצמרת הביון המקומית. העלילה החיצונית של פן שימשה אותו לעיסוק בנושא בו הוא אוהב לטפל: יחסי הורים־בנים, וגם ב„מטורה" מגלה הבן שבעצם יש לו אבא נפלא ופער הדורות נפתר תוך שעה ומחצה של הסרט. יופי להם, אבל לא כל־כך לנו, כי „מטורה" אינו מסרטיו המובחרים של פן.

מסע העסקים של אבא

טוב מאוד

סוף סוף סרט יוגוסלבי חדש ומרענן. הבמאי הצעיר אמיר קוסטוריצה עשה קומדיה אנושית, שמסתכלת בהומור, אירוניה דקה, סלחנות ואיפוק, על חולשות אנוש, ומתייחסת בכבוד לרגעים, קטנים כגדולים, שבחיים. העלילה מתרחשת בסארייבו של שנות ה־50, בתקופה בה התנתק טיטו מההשפעה הסטליניסטית, והסרט מסופר דרך עיניו של ילד חכם, בן שש, הצופה בפני משפחתו ובאביו שנשלח „לחינוך מחדש" (במחנה הסגר, בשל דעותיו הפוליטיות הלא מקובלות. קוסטוריצה חושף פיסת מציאות ראליסטית, פסיפס אנושי חי, נושם וחביב של דמויות, ואף שאהבת האדם ניכרת בסרטו, אין הוא גולש לסנטימנטליות־יתר. גם המחאה פוליטית היא מרומזת שבמרומזות.

ראן

מצוין

סרט חדש של אקירה קורוסאבה. חגיגה לחובבי קולנוע. בגיל 75 שב הגאון היפני עם סרט, עליו עבד 8 שנים, לאחר חמש שנות היעדרות. ובסרט אין הוא חוזר על עצמו לרגע. „ראן", שמשמעותו קאוס, תוהו ובוהו הוא אדפטציה של קורוסאבה ל„מלך ליר" של שייקספיר. כמו „קאגמושה" גם „ראן" מתרחש במאה ה־16 ביפן הפיאודלית: בעל אחוזה זקן מחלק את אדמותיו לשלושת בניו. שני הבנים המבוגרים והאכזרים מנשלים אותו מהכבוד, ואף מהבגדים שעל גופו, עד שהוא משתגע ונאלץ לשוטט, עני ואביון, כשלצדו רק הליצן השוטה והמשרת הנאמן. שייקספיר לא יכול היה לקוות לגרסה כה נפלאה למחזה שלו. ב„ראן" שילב קורוסאבה את ארבעים שנות יצירתו הגאונית בקולנוע. הסרט נראה כפסגת יצירתו: סרט קלאסי, ענק, מרהיב, סוחף, מקברי ואכזרי, אנושי וציני, עצוב ומפוכח, שילוב של סצנות לירקות ונפלאות, בצד קרבות־ענק מסוגננים היטב. אולי זה „הגרנד פינאלה" של הבמאי הקשיש, שזו דרכו להיפרד ביצירת־מופת טראגית העוסקת בימיו האחרונים של איש זקן שנושל מנכסיו על־ידי בשר מבשרו; אבל זהו גם יאוש עצום מהטבע האנושי הרע.

● החודש מצולם בארץ הסרט „עדות" על־פי ספרו של אלי ויזל. החלק הראשון של הסרט צולם כבר באירופה. בשעל ההפקה הישראלית ממונה י.ג.יל הפקות.

שנת הדרקון

כמעט טוב

מייקל צ'ימינו עשה כבר שני סרטים גדולים: „צייד הצבאים" ו„שערי החופש" עושה כאן אופרה סינית עקובה־מדם. גיבור סרטו, קצין־משטרה המופקד על צ'יינה־טאון הוא מאצ'ו גזעני ממוצא פולני שנדמה כאילו יצא מ„צייד הצבאים". כהן־קישוט נרתם המפקד לביעור הפשע ברובע הסיני המושחת, אך מתברר לו ששדה הקרב בשכונה הניו־יורקית מסוכן אף יותר משדות הירק בווייטנאם, הוא נסחף לרומן עם כתבת סינית, הורס את עצמו ונגרר אלימות באובססיות שלו לנצח את המאפיה הסינית. בכלל, האלימות, התחעלולות, הדם והגופות ממלאים את הסרט המפואר, המרשים והאלים הזה, שדמיונו רב ל„צייד הצבאים" והמסר השוביניסטי־לאומני שלו תם מגרעותיו הבולטות, למקי רורק מגיעים שבחים על עצמת הרגש והקירות שדרס בדמות המסתן.

● גם האיידס הגיע למסך הקטן: בסדרה הטלוויזיונית סוהטת הדמעות, בשם „ציוה מוקדמת", מתוארת הגוית הנגועה של משקיע צעיר שלקה במחלה. [illegible] עם הוריו ובנו [illegible] הופיחו בי הסרט, וכמו צפויות שונות בינאה לנושא החם והמוזכר ביותר באמריקה.

יעל ישראל

שחמט

קרבות ותחרויות

הישג שלישי ברציפות לקורצ'נוי

התחרות הגדולה בווינה, בירת אוסטריה, הסתיימה בניצחונם המשותף של ויקטור קורצ'נוי (שוויץ) ואלכסנדר בלייאבקי (ברה"מ) – 6.5 מ־9 כל אחד בהקדימם את פטאצ'ניק (צ'כוסלובקיה); גיאורגיו (רומניה) קרפוב (סגן אלוף העולם – ברה"מ), ספאסקי אלוף העולם לשעבר – צרפת), נאן ואנגליה) קינטרוס וגארסיה – פארלמו (שני האחרונים מארגנטינה) – 6 כ"א דיקשטיין (אוסטריה) צונר (שוויץ) וצ'נדלר (אנגליה) – 5.5 כ"א. עם צוברי – 5 נקודות כ"א נימנו גם פורטיש, ז'וז'ה פולגאר ופאראגו שלושתם מהונגריה וקינדרמן ממערב גרמניה. 46 שחמטאים השתתפו בתחרות זו. קורצ'נוי החל את התחרות עם הפסד למדויס מארה"ב (שצבר – 5 נק') ובין היתר סיים בתיקו את משחקיו עם בלייאבסקי בסבוב האחרון, ועם קרפוב. היה זה הישגו השלישי ברציפות של קורצ'נוי, לאחר כשלונו בתחרות המועמדים במונפליה. קורצ'נוי היה השחקן המצטיין ליד הלוח הראשון באליפות העולם לקבוצות בלוצרן (7.5 מ־9) ולאחר מכן ניצח בתחרות בריסל (ראה המשחק להלן).

שלושה נצחונות רצופים

אנדרי סוקולוב, הצעיר בעשרה חודשים מקספרוב, הוביל 0.5:3.5 בדו קרב המועמדים נגד רפאל ואגניאן, הנערך בימים אלה בניינסק שבברה"מ. המשחק הראשון הסתיים בתיקו ולאחר מכן זכה סוקולוב בשלושה נצחונות רצופים. יצויין שואגניאן בן ה־34 מקדים את סוקולוב בדרוג העולמי והוא אף מנוסה יותר, לכן התוצאה מפתיעה כל כך. בטילבורג שבהולנד החל הדו קרב בין יאן טימן מהולנד לארתור יוסופוב מברה"מ. במשחק הראשון, בו שיחק טימן בכלים השחורים הופסק לאחר ארבעים מסעים כשלטימן סיכוי טוב לנצח בו. במסגרת כל דו קרב נועדו להערך עשרה משחקים.

החלו משחקי חצי הגמר

חמש תחרויות חצי גמר לאליפות הארץ החלו לאחרונה ברחבי הארץ בהשתתפות 74 שחמטאים. התחרות החזקה ביותר, ממנה יעלו לגמר ארבעה משתתפים, החלה במועדון ביכורי העתים בתל־אביב בהשתתפות 26 מתחרים, בין המשתתפים אלופי הארץ בעבר נתן בירנבוים ושמעון כגן וכן גדי רכליס, ישראל שרנצל, ידעאל סטפק, מיכאל קגנובסקי, אברהם קלדור והראל אליוסף. בפתח תקוה החלה תחרות בהשתתפות 22 מתחרים בהם יוחנן אפק, ניר גרינברג, עופר ברזק וישראל גלפר. מתחרות זו יעלו שלושה לגמר. שתי התחרויות אלה נערכות לפי השיטה השווייצרית ב־11 סיבובים. כן החלו תחרויות בחיפה (עשרה מתחרים), ירושלים (עשרה מתחרים ובאר שבע (ששה מתחרים בהם – אליהו שווידלר) מכל אחת משלוש התחרויות האחרונות עולה אחד לגמר.

להלן נצחון נאה של רב האמן ההונגרי גיולה סאקס על סגן אלוף ישראל בשחמט, יהודה גרינפלד, בתחרות בריסל.

הגנה סיציליאנית

לבן: סאקס — שחור: י. גרינפלד
בריסל, דצמבר 1985

1. ה4, ג5; 2. פ־ו3, ד6; 3. ד4, גxד4; 4. פxד4, פ־ו6; 5. פ־ג3, אג6; 6. א־ה3, ה5; 7. פ־ו3, פב־ד7; 8. ר־ד3, ר־ה7; 9. 0־0־0, 0־0; 10. א־ג4, פ־ג5; 11. מ־ה1, ד5; (מעניין, אך במצב זה הוסכם לתיקו במשחק: סאקס־ריבלי, שנערך ב־1984 בהונגריה, יתכן שניתוח של המצב לאחר המשתק שיכנע את סאקס שכדאי להמשיך) 12. וxה5, [illegible] 13. [illegible] 14. [illegible] 15. [illegible] 16. [illegible] (לאחר מסע זה השחור אבוד, אבל בכל מקרה מצבו כבר גרוע) 17. [illegible] 18. [illegible] 19. [illegible] 20. [illegible] 21. [illegible], והשחור אבוד).

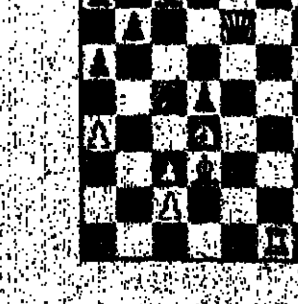

יוחנן אפק

73. ... [illegible] 21. ה7:ו6; 22. מ־ו5; 23. ... 24. ... 25. ... 26. ... 27. ... 28. ... והשחור נכנע שכן על 27... צ־ה8; בא 28. מה־ז6 + והשחור מאבד חומר רב.

אבי אמיר

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

גם הפעם מוקדש מדורנו לתחרות האו־לימפית היוונית. ביצירה הסובייטית (5264) מוצג מנגנון מעניין של חילופי־מטים בין המעמד לבין הפתרון.

ב־5265, משל היוצר הצרפתי המחונן, מוצג הטנמפו החסר באורח מקורי.

פרס 1, התחרות האולימפית 1984

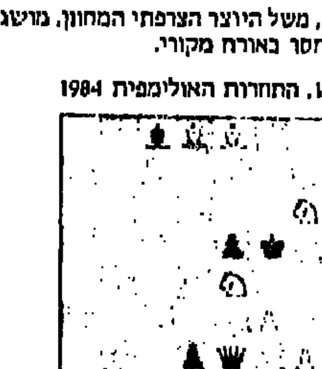

מט בשלושה מסעים — 9+9

.5265 מישל קאיו
פרס 1, התחרות האולימפית, 1984

מט־עזר בשני מסעים — 6+9
שני פתרונים

פתרונים – אל העורך, הרב צירלסון 36, ת"א 62302.

הכינוס השנתי

בתל־אביב נערך בשבת שעברה המפגש השנתי של אוהדי הבעיה השחמטית בישראל. במסגרת האירוע נערכו תחרויות חיבור מהירות לדו־מסעיות (המנצח – אריה גרינבלט, אשדוד) ולמט־עזר (המנצח – אלכס אטיונר, חיפה). בתחרות לשיחזור בעיות על־פי פתרונן היתה ידו של אדי אבנר מרמת־גן על העליונה, עת צבר 25 נק' מ־30 אפשריות. הקדים רק כמעט ביצוע את יואל אלוני מנתניה, אף הוא 25. בתוך כך ומסר על בחירתן הקובית של היצירות שייצגו את ישראל באליפות העולם לחיבור – 24 מבין כ־60 יצירות ששלחו 21 מחברים.

גולת הכותרת של ההישגים הישראליים בשנה החולפת היתה נצחונו של עומר קוממי מתל־אביב באליפות העולם לפתרון בעיות וסיומים שנערכה באיטליה בספטמבר האחרון. נצחון זה ואחרים היו בין הגורמים שהניעו את שר החינוך והתרבות יצחק נבון להגדיל את הקצבת משרדו לשחמט הישראלי בכלל. יש לקוות כי בעקבות כך יחול שיפור בתקצוב של האיגוד לפרובלמאים הישראליים.

התחרות לזכר צדוק הנשנת, לפי שעה, הצלחתה רבה. עד כה נתקבלו למעלה מ־60 סיומים מקוריים לתחרות החיבור שהכריז מועדון „ביכורי העיתים" לזכרו של האמן הבינלאומי הנפטר. רבות מן היצירות המשתתפות הן מן הנושא המוזהר. מנהל התחרות הוא אורי אבנר אליו ניתן, עד 1 במארס, לשלוח סיומים לפי המען: הוזיר 16, רמת־גן 52596.

הרכב הועדה הישראלית לקומפוזיציה שחמטית נשאר כשהיה: אורי אבנר יו"ר, יואל הלל אלוני, יוחנן אפק, 18 עינת וזוסי [illegible].